

BÜYÜYEN ŞEHİRLER KÜÇÜLEN HAYATLAR

46

İSMAİL FİDAN
İLE ANİMASYON
SEKTÖRÜ
ÜZERİNE...

12

ESTETİK ŞEHİRLERDEN
UCUBE KENTLERE

20

AFFETMEK
BÜYÜKLÜKTÜR

26

MODERN İNSANIN
ZAMAN KAFESİ

70

BAYRAM SABAHI

YENİ YAYIN- LARIMIZ

İngiliz bilgin John Davenport: “Hz. Muhammed’in tarihi gibi en ince teferruatına kadar, en mevsuk şekilde kayd ve zapt olunan bir kimse gösterilemez.” demektedir. Bu bağlamda; Hz. Peygamber’in hayatı, talim ve tebliğ ettiği esaslar ve meydana getirdiği büyük inkılaplarla ilgili olarak kütüphaneler dolusu eserler yazılmış; hayatının her safhası en ince teferruatına kadar araştırılmış ve incelenmiştir.

Bu eser; Hz. Peygamber’den önce Arabistan’ı Hz. Peygamber’in risalet öncesi hayatını, Mekke ve Medine dönemini özet olarak anlatmaktadır.

yayinsatis.diyaret.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

DAHA İNSANI ŞEHİRLER

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İnsan mekânı, mekân insanı şekillendirir. Yaşadığımız şehirler bizim alışkanlıklarımızı, davranışlarımızı, düşüncelerimizi etkiler. İslam medeniyetinin, estetik açıdan da boyut kazanmış şehirlerin ürünü olarak tezahür ettiğini unutmamak gerekir. Bizim medeniyetimiz, insanı hayatın merkezinde konumlandırır. Büyük fiziki ve maddi varlıklarla onu ezmez, gölgede bırakmaz. Ev, çarşı, okul, mabet hep bu insani fikrin çevresinde teşekkül eder. Hayat insan için, insana göre, insanla birlikte dizayn edilir.

İslam medeniyeti Medine'den Kurtuba'ya, Kudüs'ten Buhara'ya, İstanbul'dan Semerkand'a, Bağdat'tan Bursa'ya ve daha birçok muhteşem şehirde, zarafetin, sukûnetin, insana saygının, canlılara hürmetin bir hayat tarzına dönüştüğü; yatay mimari sayesinde hanelerin hanelere saygıyla mesafelendiği bir iklimin de doğmasına zemin hazırlamıştır. İyi insanlar iyi şehirleri, iyi şehirler de iyi insanları yetiştirir. Müslüman hassasiyetiyle tasarlanan şehirlere, ilçelere, köylere ihtiyacımız gün geçtikçe daha da artıyor. Merkezinde "insan" yerine "kazanç" fikri yatan modern dünya; evlerimizi, sokaklarımızı, şehirlerimizi hem tekipleştiriyor hem de kuru bir zevksizliğe teslim ediyor. Bu atmosferde İslam mimarisinin kıymetini her zamankinden daha iyi anlıyor ve özlüyoruz.

Bizler de Diyanet Aile Dergisi olarak yeni sayımızda pencерemizi "Büyüyen Şehirler Küçülen Hayatlar"a açtık. Mahmut Bıyıklı, yazısında, "Şehri korumak için mahalleyi muhafaza etmek gerekir. Mahallenin huzuru kaçarsa şehre güven kaybolur." dedi ve gelecekte kurulacak yeni şehirlerin mahalle kültürünü yaşatacak şekilde inşa edilmesinin toplumsal bir zaruret olduğunu ifade etti. Mehmet Mazak, "Estetik Şehirlerden Ucube Kentlere" başlıklı yazısında, evlerimizi ve şehrimizi tarihimizde olduğu gibi estetik zevklere uygun, maharetli bir zanaatkâr elinden çıkmış mimari yapılar topluluğu hâline getirmemiz gerektiğini hatırlattı. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Bağçivan, Hûd suresi 61. ayetin ışığında "İmar Ederken Tahrip Edilenler" yazısını kaleme aldı. Hadislerle Aile köşemizde Dr. Kenan Oral "affetmek" kavramını işledi.

Bu ay söyleşimizi "İsmail Fidan ile Animasyon Sektörü Üzerine" gerçekleştirdik. Fidan, birçok dijital platformda içerik denetimi olmadığını, çocukların tehlikeli içeriklere maruz kaldığını ifade etti ve bu nedenle içeriğin güvenilirliğine ve yaş grubuna uygunluğuna ailenin karar vermesinin çok önemli olduğunu altını çizdi.

Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt Dede, bize eski ramazan geleneklerini hatırlattı. Her geçen zamanın bize "Nerede o eski ramazanlar?" dedirttiğini, oysa eski ramazanları yaşama ve yaşatmanın bizim elimizde olduğunu belirtti ve şöyle dedi: "Burada O Eski Ramazanlar"

Sizleri birbirinden kıymetli yazı ve yazarlarımızla baş başa bırakırken Ramazan Bayramınızı en içten dileklerimizle kutluyor; bayramın, dünyanın farklı coğrafyalarında baskı ve zulüm altında yaşam mücadelesi veren bütün mağdur ve mazlumlara umut olmasını temenni ediyoruz.

TAKDİM

08. UZMANINA SORDUK
Serkan AKIN

18. İMAR EDERKEN TAHRİP
EDİLENLER
Dr. Mehmet BAĞÇIVAN

20. AFFETMEK BÜYÜKLÜKTÜR
Dr. Kenan ORAL

22. Bİ' KAHVE?
Gülsüm KARAPINAR

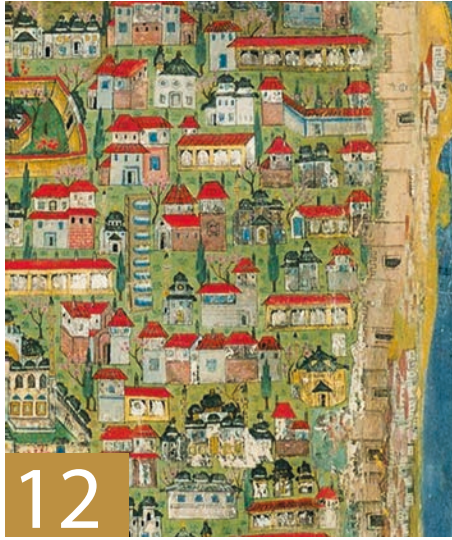
24. TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE
İSRAF
Döndü DEMİRCİ

26. MODERN İNSANIN
ZAMAN KAFESİ
Selma ÇAVUNDURLUOĞLU

28. EVLİLİKLE İLGİLİ GERÇEKÇİ
OLMAYAN BEKLENTİLER VE
DOĞRU BİLİLEN YANLIŞLAR
Cihan ULUÇ

04
BÜYÜYEN ŞEHİRLER
KÜÇÜLEN HAYATLAR
Mahmut BIYIKLI

12
ESTETİK ŞEHİRLERDEN
UCUBE KENTLERE
Mehmet MAZAK

32
ÇOCUKLARA
İBADET BİLİNCİ
KAZANDIRMANIN
ÖNEMİ
Doç. Dr. Hamza AKTAŞ

NİSAN
2024

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Editör
Meryem DALĞIÇ

Yayın Koordinatörleri
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

ANADOLU'NUN KADİM UYGARLIĞI ÜZERİNE KURULMUŞ BİR ŞEHİR: ÇORUM

Sümeyra YAMAN

34. AZAD'IN GÖLGESİNDE

Şerife DOĞAN

38. DÜNYAYI DİLEYEN DÜNYA BULUR

Gülşen ÜNÜVAR

40. SU ALTI DÜNYASI

Muhammed Kâmil YAYKAN

42. EVLİLİKTE PROBLEMLERİMİZİ NASIL ÇÖZERİZ?

Zeynep Gökçen ARSLAN ADIGÜZEL

46. İSMAİL FİDAN İLE ANİMASYON SEKTÖRÜ ÜZERİNE...

Esmâ TÜRKSEVEN

50. KAHVENİN HATIRI

Hatice YILDIRIM NAÇ

58. AYŞE HUBBÎ HATUN

Meryem DALĞIÇ

64. BİR ÖMÜRLÜK SÜRGÜN YA DA ACININ KANIKSANIŞI

İshak KOÇ

68. ÇEVRE SORUNLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ: İNSANIN DOĞAYLA İLİŞKİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Şule TÜZÜN

70. BAYRAM SABAHI

Seher MERİÇ

72. OTİZM VE BESLENME

Merve Bilge ATALAY

74. BURADA O ESKİ RAMAZANLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt DEDE

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK

Süreyya MERİÇ

60

SANATIN DİLİ SANATÇININ SESİ

Sema BAYAR

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 25.03.2024

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas
Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

BÜYÜYEN ŞEHİRLER KÜÇÜLEN HAYATLAR

■ Mahmut BIYIKLI

Tanzimatla birlikte başlayan modernleşme projesi, en büyük darbeyi aile ve mahalleye vurmuştur. Geleneği devam ettiren bu iki dinamik yapı yara alınca toplumsal yapıdaki çözülme de hızlanmıştır. Bir anlamda, toplumun dönüştürülme çalışmasına mahallenin ilgisiyle başlanmıştır.

Tanzimat sonrası imar hareketlerine baktığımızda planlı bir şekilde geleneksel dokunun tahrip edildiğini net bir şekilde görürüz. Tanzimat'la başlayıp sonrasında hızlanan mahalleden kopuşun acı faturalarını, millet olarak çok ağır ödedik ve ödemeye de devam ediyoruz. Çünkü mahallenin bitişi, şehrin bitişi demektir. Şehri korumak için mahalleyi muhafaza etmek gerekir. Mahallenin huzuru kaçarsa şehre güven kaybolur. İnsan, kendisini mahallede emniyette ve güvende hissetmek ister. Bu güven duygusunun kaybolması, kaosa sebebiyet verir, telafisi mümkün olmayan problemlere kapı aralar. Saygının ve sevginin devam etmesi, mahremiyetin korunması, komşuluk kültürünün yaşatılması ve dayanışma ruhunun devam etmesi, yardımlaşmanın doğal bir süreçte sürmesi ancak mahallede mümkün olur.

Usta Yazar Ahmet Hamdi Tanpınar, "Mahallenin Düşüşüne Dair Beş Şehir" isimli makalesinde şu tespitleri yapar: "Bugünün mahallesi artık eskiden olduğu gibi her uzvu birbirine bağlı yaşayan topluluk değildir; sadece belediye teşkilâtının bir cüzü olarak

mevcuttur. Zaten mahallenin yerini yavaş yavaş alt kattaki üsttekenden habersiz, ölümüne, dirimine kayıtsız, küçük bir Babil gibi, her penceresinden ayrı bir radyo merkezinin nağmesi taşan apartman aldı."

Mekanik Mekânlar

Bizler, modern hapishanelere dönüştürülen apartmanlarda ve sitelerde kapitalizmin katı kurallarına kurban edilen bir hayatı yaşıyoruz. Birbirimizin kalp atışlarını duyabilmenin çok uzağına düşürüldük. Bireyselleşmenin sonucunda ortaya çıkan bunalımlar, gün geçtikçe artıyor. Bir merhaba sıcaklığına hasret bırakıldı modern insan. Zorluk yaşadığında "Bu da geçer ya hu." tesellisini verecek bir dosttan yoksun bırakıldı. Çok katlı binalar, bunalım merkezlerine dönüşmüş durumda. İnsana hayat sunan, kimlik kazandıran faziletli şehirlerden, beton kentlere düşüşün trajik sonuçlarıyla karşı karşıyayız. Manayı dışlayan seküler zihnin inşa ettiği yapılarda, kalbin sesi duyulmuyor. Aklın, hâkimiyetini tek başına ilan ettiği yerde, gönül daralır. Gönlün dışlandığı yerde de sevgi, saygı, merhamet ve diğer kâmlık gibi yüce duygular da kaybolur.

Merhamet hissini besleyen mekânlar, değerlere bağlı insanlar yetişmesine vesile olur. Mekânın insan psikolojisi ile toplum sosyolojisini doğrudan etkilediği apaçık ortadadır. İnsanı merkeze almayan mekânlarda, insani olan hiçbir şey bulunmaz. Ruhsuz mekânlardaki bütün ilişkiler mekaniktir. İnsanı insan

olmaktan çıkararak yapıların mimarlarının da insan olması ne tuhaf bir durumdur. Üstat Nuri Pakdil'in "İnsan seni savunuyorum sana karşı" diye haykırışı bundan olsa gerek.

Dünyaya gökdelenler inşa etme telaşındaki insanlar cenneti ararken aslında cehennemi yaşamaktadır.

Oysaki ilahi kanundur; dünyada rahat yoktur. Mutlak mutluluk, altından ırmaklar akan cennettir. Dünyada cennet huzurunu ancak dünyayı güzelleştirme gayesiyle gayret gösteren ve bu uğurda mücadele gösterenler duyabilir.

Mahalle Kültürü

Mahallenin temel unsuru insandır. Mahalleyi mekân olarak değerlendirdiğimizde mekânı şerefliendiren şüphesiz mekândır. Yaşadığı yere abıhayat sunan, ruh katan, şüphesiz insandır. Kâmil insanların kurduğu

»»
Mekânın insan psikolojisi ile toplum sosyolojisini doğrudan etkilediği apaçık ortadadır. İnsanı merkeze almayan mekânlarda, insani olan hiçbir şey bulunmaz. Ruhsuz mekânlardaki bütün ilişkiler mekaniktir.

mahallelerde, akliselim, kalbiselim ve zevkiselim vardır. Kavga ve gürültü olmadan, barış içinde yaşanır. Böyle bir mahallede yaşamak, âdeta sanata dönüşürdü. Sözünün ağırlığı olan ve kanaat önderi sayılan kişiler mahkemeye taşınmadan birçok sorunu çözerdi. Sulhu sağlayan bu şahsiyetler, birliğin beraberliğin de teminatıydı. Darda olan bilindir, hasta olana gidilir, yaşlılar ziyaret edilirdi. Yani kimsesiz kimse yoktu. Çünkü kimin insana ihtiyacı olsa mahalleli topyekûn orada olurdu. Ortak bir paydada buluşulan mahallede, kader birliği vardı. Mahallede aidiyet duygusu güçlü tutulur, hiç kimse kaderine terkedilmezdi. Dügünlerde sevinçler, cenazelerde acılar paylaşılır; cami cemaatine devamsızlık edenler hemen aranıp sorulur, bir derdi olup olmadığı merak edilirdi. Eşrefi mahlukat olan insan içindir her şey. Mahalle kendi içinde insanı önceleyen, insana hak ettiği değeri veren bir kültürü oluşturmuştu.

Gençler ve çocuklar için mahalle, aynı zamanda mektep olmuştu. Büyüğü sayma, küçüğü sevme, yaratılan her şeye karşı kendisini sorumlu hissetme bilincini, yeni nesiller, yüzyıllar boyunca mahalleden almıştı. Başkası için yaşamayı, kendi iyiliğinden önce başkasının iyiliğini düşünmeyi öğreten de mahalleydi. İstanbul özelinden söylemek gerekirse eski İstanbul hanımefendilerinin ve beyefendilerinin, hâlleriyle, dilleriyle ve mükemmel Türkçeleriyle verdiği dersi, bugün hiçbir eğitim müessesinde bulmak mümkün

»
Mahallenin temel unsuru insandır. Mahalleyi mekân olarak değerlendirdiğimizde mekânı şerefliendiren şüphesiz mekândır. Yaşadığı yere abıhayat sunan, ruh katan, şüphesiz insandır. Kâmil insanların kurduğu mahallelerde, akliselim, kalbiselim ve zevkiselim vardır.

değildir. Onların yaşadığı mahalle; açık bir üniversite, dev bir kütüphane, içinde zengin kültürleri saklayan büyük bir müzeydi.

Mahallede Tekkenin Rolü

Mahalle kültürü, toplumsal patlamaların ve krizlerin önlenmesinde önemli bir rol üstlenir. Bu manada devletin de yükünü alır. Özellikle, Osmanlı Dönemi'nde mahallenin huzurunun korunmasında, tekkeler büyük vazife üstlenmişti. Belli bir nefis terbiyesinden geçen kişiler, çevresine faydalı olmak için çarpınan insanların iyiliği için yarışan bireyler hâline dönüşüyordu. Bu mekânlarda manevi eğitiminin yanı sıra, adabımuaşeret, insan sevgisi, komşuluk hakları, özetle mahalle kültürü içinde olması gereken bütün güzel hasletler bulunurdu.

İmamın Fonksiyonu

Osmanlı Dönemi'nde mahallede imamın etki gücünün yüksek olması, aynı zamanda dinin belirleyici gücünü de göstermektedir. İslami bakış açısı, mahalleye hâkim olduğu gibi dinî anlayış sonucu doğan diğerkâmlık, merhamet, saygı ve sevgi gibi ulvi kavramlar da diri bir şekilde yaşanmaktaydı. Türk İslam mahallesinde, imam sadece caminin içinde aktif değil, mahallenin tamamında önderdir, öncüdür. Cami mekân olarak nasıl merkezdeyse imam da şahsiyet olarak merkezdedir. İmamların sosyal hayatın içinde yol göstericilikleri, sorunların çözümündeki pratiklikleri, iyiliğin ve güzelliğin yerleşmesinde gösterdikleri gayret muhteşemdi. Gönlnü yaslayacak gönül arayanların ve sonu gelmez sorularına cevap arayanların aklına ilk gelendi imam. Çünkü gönle yakın dururlardı. Yeniden kendi medeniyetimize uygun mahalleler kurup şehirler inşa edebilirsek bu tecrübeden faydalanmamız gerekir.

Neyi Kaybettiğimizi Hatırlamak

Şehirlerimiz, kafa karışıklığımızın, yönümüzü şaşırmasıığımızın ve yolumuzu kaybetmişliğimizin acı bir göstergesi. Ne taklitte sınırlı tanımadığımız Batı şehirlerini tam kopyalayabildik ne de muhteşem örneklikleri olan ve Batılı düşünürlerin bile cennet şehirleri olarak tarif ettiği kendi şehirlerimizi koruyabildik. Şehirlerimizin sorunları gün geçtikçe derinleşiyor. İdeal şehirleri inşa edecek idealist nesiller yetiştirmedikçe

havanda su dövmeye devam edeceğiz. Ruhunu kaybetmiş toplulukların kurdukları şehirler de ruhsuz olur. Bu manada bize neyi kaybettiğimizi hatırlatacak yeni bir ruh aşısına ihtiyacımız var.

Mahalleyi Yeniden Kurmak Mümkün mü?

Geçmişteki mahallenin fonksiyonunu anlatıp bugünkü hâlini de tasvir ettikten sonra gelecekte nasıl bir yol izleyeceğimize dair de cümleler kurmamız gerekir. İnşa edilmekte olan modern şehirlerde, insanın kültürle olan ilişkisine yönelik bir kaygı söz konusu değil. Toplumun büyük kesimi, çıkar odaklı bir anlayışla hareket ediyor. Daha fazla kazanma hırsı insanların gözlerini kör, kulaklarını sağır etmiş durumda.

Peki ne yapacağız, bu savaştan vaz mı geçeceğiz? Elbette ki hayır. Bu insanlara İslam şehrinin hususiyetlerini, Osmanlı mahallesinin toplum için vazgeçilmezliğini anlatacağız. Fuat Sezgin Hoca gibi para makam düşkünlüğü olmayan, muhayyel bir nesil için malzeme derleyeceğiz, fikir üreteceğiz. O nesil bir gün

kendilerinde öz güven bulup, yeniden köklerine dönme ihtiyakı hisseder ve harekete geçerse onlara yol haritalarını hazır edeceğiz. Ben bu konuda umutsuz değilim. Başta mimari olmak üzere, bir gün her alanda öze dönüşün gerçekleşeceğine inanıyorum. Biz yeter ki üzerimize düşeni yapalım. Sadece Turgut Cansever Hoca'yı anlatabilsek ve onun derdini yeni nesillere aktarabilirsek bile epey yol almış oluruz.

Cansever, medeniyet kırılmalarını hakkıyla kavrayan ciddi bir düşünür olarak milletimiz adına esaslı bir muhasebe yapmış ve meseleye bilgece yaklaşarak çözüm önerilerini dile getirmiştir. Son yüzyılın ve daha öncesinin sadece hasar tespitini yapmamış, aynı zamanda onarıma ve yeni tasarıma dair de düşünce üretmiştir. Onun mimarlık, şehir, mahalle ve ev üzerinden geliştirdiği fikirler ayakları yere basan somut, uygulanabilir fikirlerdir. Cansever örneğini özellikle vermemin sebebi, çaresiz olmadığımızı, istersek yapılabileceğimize dikkat çekmektir. Cansever gibi ufuk şahsiyetlerin izinden gidip

onun fikirlerini de aşacak yeni bilgiler yetiştirmek de ödevlerimizdendir. Gelecek nesilleri ve gelecekteki şehirleri düşünmek, dinî ve millî hatta insani bir sorumluluktur.

Mahalleyi kurtarmak, mahallelilik ruhunu korumak başlı başına bir beka problemidir. Gelecekte kurulacak yeni şehirlerin mahalle kültürünü yaşatacak şekilde inşa edilmesi toplumsal bir zarurettir. "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" sözünden mülhem, biz de "Mahalleyi yaşat ki şehir yaşasın." diyelim.

Mahalleyi kurtarmak, mahallelilik ruhunu korumak başlı başına bir beka problemidir. Gelecekte kurulacak yeni şehirlerin mahalle kültürünü yaşatacak şekilde inşa edilmesi toplumsal bir zarurettir.

UZMANINA SORDUK

■ Serkan AKIN
Mimar

Mimari açıdan insanın yaşadığı evin tanımını nasıl yaparsınız?

Ev kavramını sadece fiziksel bir mekân olarak mı değerlendirirsiniz yoksa insanın duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını da içeren bir kavram olarak mı ele alırsınız? Bu bağlamda, insanın yaşadığı evin tasarımında hangi faktörlerin önemli olduğunu düşünüyorsunuz?

Ev insan için en özel mekândır. Barınılan ve diğer insanlardan ayrılaştırılan bu yerler evlerdir. Bu yüzden ev özeldir, müstakildir. Özel bir hukukla inşa edilir. O hukuk da bir kadın ile erkek arasında gerçekleşen nikâhtır. Ev bu özelliğiyle diğer tüm mekânlardan ayrılır.

Dolayısıyla ev önce gönülde inşa edilen, selam ve hukukla kurulan şeydir. Taşların üst üste konulması, tahtaların üst üste çakılması, hayvan derilerinin hasır merteklere gerilmesi ya da kerpicin kesilmesi daha sonra gerçekleşir ki bu da evi inşa ederken Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren takip edilen kadîm bilginin, geleneksel düşüncenin ve teknik üretimin konusudur.

Bu bağlamda ev, insanın başını sokabileceği, kendisini kötülüklerden koruyan, ailesi ile birlikte en özel anlarını yaşadığı, içinde huzurla bulunduğu, bahçeli, müstakil, hayvan besleyebildiği, sebze ve meyve yetiştirebildiği yerdir. Bu mekânda misafir ağırlayabilir. Sevdiği diğer

insanların yaşadıkları evlere ve sosyal alanlara yakın mesafede, etrafı onun evinin güneşini, manzarasını, rüzgârını, yolunu kesmeyen binalardan oluşan güvenli mahallelerde bulunur. Bulunduğu coğrafyanın doğal malzemesinden yapılır, geleneksel teknikle kolayca inşa edilir, ona sahip olmak için en temel insani vazifeleri yapmak yeterlidir.

Dolayısıyla ev sadece fiziksel bir mekân tanımı değil birçok alanda karşılığı olan bir kavram ve kelimedir. Kişinin kendine yuva yaptığı yer evdir.

Günümüzde birçok insanın yaşadığı apartman daireleri ev değildir. Çünkü apartman tanımadığınız ve bilmediğiniz insanlarla kat mülkiyeti üzerinden kurulan zorunlu ortaklıktır. Ayrıca apartman dairelerinin inşasında çoğunlukla betonarme ve diğer sentetik malzemeler kullanılır. Bu yüzden ev zannedilen apartman dairelerinde yaşamak insanlara bir zulümdür. Ne yazık ki apartmanlarda yaşayan insanların birçoğu bu zulmün farkında bile değildir. Ayrıca apartmanlar kentlerde bulunur ve bu kentler artık günümüzde büyük kentlere ve megakentlere dönüşmüştür ki insanların megakentlerde ve apartman dairelerinde yaşamlarını sürdürmek imkânsızdır. Bununla birlikte megakentlerde yaşayan insanların bu zulüm sarmalından mevcut paradigmalarla kurtulma şansı da yoktur.

Buna karşılık ev, Türk Evi, geleneksel düşünce ve teknik ile üretim, kırsal alanlar ve tarihî şehirlerin ihyası ile birlikte bu alanlarda yaşamın yeniden gündeme gelmesi çok önemlidir. Çünkü doğal iklimsel döngüye uygun yaşam ile insani ölçekte yaşam ve üretimin gerçekleştiği tarihî şehirler, insanlığı yok oluşturan sanayi devrimleri sonucunda ortaya çıkan büyük kaosun karşısındaki tek alternatif ve gerçek yaşam mekânlarıdır.

Osmanlı şehirleri birtakım maddi ve kültürel sebeplerle diğer İslami şehirlerden farklılaşsa da İslami yaşam temelinde onlarla bütünleşen özelliklere sahip. Buradan yola çıkarak Osmanlı ve İslam şehri desek neler söylemek istersiniz?

Şehir, aslında ideal olandır. Aklımızda ve gönlümüzde tüm iyilikleri bir araya getirdiğimiz mekânın adıdır. Ta en başta kurduğumuz yerdir şehir. Vahyi ve kadim olanla ilk inşa ettiğimiz şeydir. İmar etme bilgisi ile ortaya koyduğumuz her şey şehirdedir. Önce hukuk ve sözleşmenin teşkili, sonra evin ve mabedin inşası, daha sonra yaşam ve geçim için üretmek pazarın inşası. Bunların hepsi şehirde olan şeylerdir. Evin ve mabedin hayatın merkezinde olan yerdir şehir.

Dolayısıyla şehir, feyizli, bereketli, ahlaklı, faziletli, huzuru ve barışı isteyen insanların bir arada yaşadığı yerdir. Anlamının,

kavramların, kelimelerin, düşüncelerin ve nihayet üretmenin; vahye, sünnetullahı, tekniğe uygun şekilde sürdürüldüğü yerdir.

Mekânın önce gönülde kurulduğu yerdir, tüm güzelliklerin önce niyetle sonra peygamberi usulle daha sonra kadim bilgi ve meslek tavrı ile üretildiği yerdir. Herkesin bir diğerinden emin olduğu, selamın ve barışın hâkim olduğu, haksızlığın hakir görüldüğü ve cezalandırıldığı yerdir şehir. Kuşun kurda yem olmadığı, fakir ve ihtiyaç sahiplerinin kollandığı, hasta ve yolda kalmışların sıhate ve barınağa kavuştuğu yerdir.

Rabb'in çağrısının beş vakit duyulduğu ve insanların bu çağrıya her vakit koştuğu yerdir şehir. İyiliğin, güzelliğin, selamın, barışın, huzurlu günler ile gecelerin, tekniğin, zanaatın, geçimin, çiçeğin, böceğin, kuşun var olduğu mekândır şehir.

Nesil emniyetinin olduğu, evliliğin ve ev kurmanın kolaylaştırıldığı, huzur ve saadetin neşvünema bulduğu yerdir şehir. Emniyetsiz kişinin barınmadığı, günah işlemenin neredeyse imkânsızlaştığı, iyilerin kötülere engel olup güzellikler için yarışıldığı yerdir şehir. Arsızın, hırsızın, katilin adım atmakta zorlandığı, hükmün hızlı ve adil verildiği yerdir şehir.

Evlerin müstakil, üretimin doğal, geleneksel tekniğin hâkim, geçimin kolay, yaşamın şen olduğu yerdir şehir. Çocukların her yerde rahatça oynadığı; atlayıp hopladığı, kaçıp kovaladığı, düşüp kalktığı, hayal kurduğu, evleri çatılı ve bahçeli çizdikleri yerdir şehir.

İnsanların yürüyerek her yere ulaşabildiği, alışverişini çarşıdaki dükkânlardan yaptığı, markaların değil, kaliteli ustaların şubesi olmayan mekânlarda üretim yaptığı yerdir şehir.

Evlerin diğer evlerle uyum içinde olduğu, kimsenin evinin diğerinin evinin güneşini, rüzgârını, manzarasını, yolunu kesmediği, mahremiyetini ihlal etmediği yerdir şehir.

Evlerin, gönülde, niyette, usulde ve teknikte ilk eve ve mabede dönük inşa edildiği yerdir şehir. Ev inşa edilirken taşın, toprağın ve ağacın kullanıldığı, böylece kolayca inşa edilip bitirildiği ve insanların huzurla sükûn bulup konakladıkları yerdir şehir.

Rabb'in çağrısının 5 vakit duyulduğu ve insanların bu çağrıya her vakit koştuğu yerdir şehir.

Velhasıl; iyiliğin, güzelliğin, selamın, barışın, huzurlu günler ile gecelerin, tekniğin, zanaatın, geçimin, çiçeğin, böceğin, kuşun var olduğu mekândır şehir.

Dolayısıyla Osmanlı ve İslam şehri dediğimizde ortaya çıkan güzelliklerin tamamı; güzel niyetin, temiz hukukun, doğru usulün, geleneksel teknik ile üretimin sonucunda ortaya çıkmıştır.

Geleneksel İslam mimarisiyle modern mimari yaklaşımların birleştirildiği bir şehirde, estetik, işlevsellik ve toplumsal uyum nasıl dengelenmelidir? Bu dengeyi sağlamak için hangi tasarım prensipleri ve planlama stratejileri izlenmelidir. Bu şehir modelinin sürdürülebilirlik açısından katkıları neler olabilir?

Geleneksel ile modernin birleştirilmesi, uyumu ya da buna benzer yaklaşımlar yaklaşık 200 yıllık bir mücadelenin konusudur. Bu mücadele her alanda ve ölçekte yürütülmüştür. Mimarlık ve şehircilik konuları da bunlardan biridir ve bu konular doğrudan hayatın sürdürülmesine dair konular olduğu için mücadelenin en yoğun olduğu alanlardır.

Bu konuda söylenebilecek en önemli cümle şudur: Biz mekânı kaybettik, mekân anlamın, kavramın, kelimenin,

usulün, niyetin, tekniğin, üretimin velhasıl yaşamın gerçekleştiği yerdir. Bu yüzden mekânın geri kazanılması yeryüzünün imarı ve vahye uygun yaşamın gerçekleşmesi için gereken en önemli şeydir. Dolayısıyla yapılması gereken şey gelenek ile modernin uyumu değil, vahye ve kadim olana uygun gelenekselin yeniden ihyasını sağlamaktır.

Geleneksel düşünce teknik ve üretim yaşamımız için gerekli ve yeterli olmakla birlikte, modern düşünce ve teknolojik üretim insanlığı sürdürülebilir

doğal yaşam döngüsünden uzaklaştırıp nesneleştirir, köle yapar, esas amacı yok etmektir.

Bu yüzden modern teknolojik imkânların kullanılmasıyla ortaya konan mimari eserlerde esas amaç kapitalist ve küresel düşüncenin tahakkümünü sürdürmek iken bu yapıların görünen yüzlerinde sembolik olarak İslami motiflerin, Selçuklu ya da Osmanlı süsleme figürlerinin kullanılmasının insanlığa ya da medeniyete efektif bir katkısının olmayacağı açıktır.

ESTETİK

ŞEHİRLERDEN UCUBE KENTLERE

■ Mehmet MAZAK

Şehir kavramı bizim medeniyetimizde “medine” olarak telakki edilir. Şehir, insanların huzur içinde yaşadığı, yardımlaşmanın ve insani değerlerin

ön planda tutulduğu, yaşanan mekânların güzelleştirildiği yerlerdir. Kent kelimesi, sözlük olarak her ne kadar benzerlik gösterse de insanı ve insani değerleri geri plana atan; menfaati öne çıkaran toplulukların bir arada yaşadığı yerlerdir.

Bana göre şehir, geleneksel yerleşim alanını; kent, modern yerleşim alanını ifade etmektedir. Şehir bulunduğu konum, coğrafya bakımından doğal olarak kurulur, gelişir; kent ise sonradan inşa edilir geliştirilir.

Şehir bizde daha sıcak hisleri içinde barındırır, kent ise idrak ufkumuza yapışan soğukluğu atamadığımız duyguları çağırır. Şehir havası insanı özgürleştirir, ruhunu diri tutar ve kişinin bilgeliğini zenginleştirir. Kent ise nefesini keser, insanın ekolojisini bozar ve bilinç kayıpları yaşatır. Şehir; daha nahif, insancıl ve nicelikten daha çok nitel özellikleri ağır basan bir sosyalleşme ve ruhsal tekâmül sürecinin adıdır.

Bütün bunları Ahmet Hamdi Tanpınar tek cümlede özetlemiştir: “Şehir inşa eder, kent imha eder.”

Estetik, güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerinin görünür hâlidir. Bir başka ifade ile insanda güzel duygusu uyandıran, güzellik duygusuna uygun olandır.

Ucube kelimesi, Türkçede “çok tuhaf ve garip şey” anlamına gelir. Ayrıca, “çok acayip, şaşılacak kadar çirkin olan şey” demektir.

Bu açıklamaları yaptıktan sonra “Estetik Şehirlerden Ucube Kentlere” başlığımızı daha iyi kavrayabiliriz.

İnsan merkezli estetik kaygılarla inşa edilen ve toplumun asırlardır içinde

yaşadığı harmanlanmış kültürü yansıtan yapıların olduğu yerlerdir estetik şehirler. Şehrin ruhu, kimliği ve silüeti o şehirde yüzyıllardır yaşayan insanların oluşturduğu anlamlar bütünüdür.

Estetik kavramı, görsellik açısından güzeli aramak iken şehir estetiği kavramı ise doğal çevre ve kültürel değerlerin planlı bir şehirleşme süreciyle korunması ve geliştirilmesi olarak tarif edilebilir.

Şehirlerin estetik açıdan kaliteli ve güzel olması,

İnsan merkezli estetik kaygılarla inşa edilen ve toplumun asırlardır içinde yaşadığı harmanlanmış kültürü yansıtan yapıların olduğu şehirler. Şehrin ruhu, kimliği ve silüeti o şehirde yüzyıllardır yaşayan insanların oluşturduğu anlamlar bütünüdür.

inşa edilen mimarilerin görselliği ile değil; insan eliyle oluşturulan fiziksel ve doğal çevrenin yani doğa ve yeşil alanlar, tarihî eserler, sosyal tesisler, konutlar ve bunları şekillendiren görsel öğelerin uyumu ile alakalıdır.

Şehir estetiği, sadece görselliğin ön plana çıkartılması ile ilgili değildir; aynı zamanda kültürel değerlerinin korunması, doğal çevrenin şehirde yaşayanların ihtiyaçlarını giderebilecek boyutta olması ile ilgili bir durumdur.

Şehir estetiği hem kendimize hem çevremize hem tarihimize hem de doğaya bir bakış yöntemi, bir bakış biçimidir. Bir şeyin “estetik” olarak nitelendirilmesi, insanda güzellik duygusu uyandırdığı anlamına gelir.

Her işin, her kimliğin ve her şehrin bir ilkesi ve amentüsü vardır. Üstad Sezai Karakoç, Diriliş Neslinin Amentüsü kitabında; “Benim âmentüm, bu nesil âmentüsüdür. Tek kişiye ait olmanın derinliği yanında, toplumun koro sesi gibi çoğul, çok yanlı bir yaygınlık özelliği de vardır. Bir orman sesidir neslimin âmentüsü. Bir orkestra zenginliği ile yüklü, anlamca ve eğlence. Sadece bir mutlu inanç metni değil, bir eş, eser, tarihi örme, coğrafyaya hakikat rölyeflerin verme kavgasıdır da. Âmentüm, kana işleyen, kana kırmızı rengini veren demir gibi kanın içinde ışıldayan bir tomurcuklanmadır.

En soyuttan en somuta uzanır. Geçmişe olan çağrışımları yönünden bir direnişse geleceğe yönelik bir diriliş girişimidir.” diye belirtir neslin amentüsünü.

Bir şehrin amentüsü silüetidir. İslam şehirlerinin silüeti yaratılana saygılı mimarisi, kültürel geçmişin her tonunu ifade eden farklı tarzlardaki binaları, yükselen minare, kubbeleriyle tevhidi terennüm eder. İnsanı sıcaklık kucaklayan ve bilgeliğini fısıldayan merhametli duruşuyla şehrin silüetini cami, külliye, kütüphane, han, hamam, çarşı

ve evlerin alaturka kiremit kaplı çatıları âdeta tek bir ustanın elinden çıkmış gibi tevhidî mimarinin nadide tablolar olarak görürüz.

Şehir silüetleri, orada yaşayan insanların kültürel kodlarını, inanç dünyalarını ve dünya görüşlerini yansıtan aynalardır. Bir başka deyişle şehrin silüeti; şehrin insanının inanç ve değerler manzumesinin ete kemiğe bürünmüş hâli, üç boyutlu manifestosudur. Onun için deriz “Şehirler, medeniyetlerin yeryüzüne nakşedilmiş izleridir.” diye...
Günümüz şehirleri (kentleri)

modern hayatın haz ve hız anlayışına ayak uydurmak için âdeta insanı değil de maddeyi ve mekânı yücelten, doğaya ve fitrata savaş açan, gökyüzüne meydan okuyan, sokakları insanlar ve diğer canlılar için değil araçlar için yapılan, kuş ve rüzgâr sesleri yerine makine ve müzik gürültülerinin duyulduğu yerleşimler olmuştur.

Modern insanın hayalinde ise hep fitratın sesi olan huzurlu, sakin, iki katlı bahçeli cumbalı evler ve mahremiyeti sağlayan avlular, Arnavut kaldırımlı sokaklar, taşın ve ahşabın sarmaş dolaş olduğu mimari

yapılar yer almaktadır.

Ruhu yücelten ve canı dinginleştiren, hiç bir evin penceresinin bir başkasının güneşini ve bakış açısını kapatmadığı teras sisteminde yapılmış mimari konutlara özlem duyarız her daim. Bir zamanlar Galata Köprüsü'nden Süleymaniye Camii eteklerine dizilmiş teras sistemli eski evler ve konaklar canlandı birden gözümde. Veya Üsküdar'da Mihrimah Sultan Camii'nden yukarıya Sultantepe'ye

doğru katmanlı şekilde yapılmış eski evleri görür gibi oldum. Her ev ve konuttan güneşin batışını seyretmenin dayanılmaz lezzetini tatmak, güneşin Boğaz'daki raksına, Mimar Sinan'ın yedi tepeli şehrin en güzel tepesine kondurduğu Süleymaniye Camii kubbelerinde ve minarelerinde batışına şahitlik etmek... Şehir ve estetik dediğimiz kelimelerin içini dolduracak ve en güzel ifade edecek bakış açısı ve cümleler bunlar olmalı...

Cahit Sıtkı Tarancı bir şiirinde, İstanbul'un güzel bir mahallesinden bahseder. Şöyledir mısraları: "Yuvasısaçaktakalankırlangıç, Yavrusu dallara emanet serçe, Derkencamilerüstüdegüvercin. Minarelerkatındangeçiyorum"

Tarancı, son mısradaki mahallenin adını da söyler: "Gökyüzü mahallesi İstanbul'un..." Evet, bizler gökdelenler, rezidanslar, apartmanlar gibi yüksek katlı binalar inşa ederek gökyüzü mahallesini işgal ettik. Bu

işgal ile birlikte başta İstanbul olmak üzere şehirlerimizde yaşayan kuşların mahallesini yok ettik, şehirlerimizi kentleştirdik.

İlk kez Fransa'da ortaya çıkan apartman kültürünün nasıl olup da ülkemizde bu denli yaygınlaştığını, bir yaşam tarzı hâline geldiğini, çok katlı apartmanların medeniyetimizin yapı taşı olan "insan"ı nasıl da ötekileştirdiğini sorgulamak da bu estetik anlayışın yeniden inşasında bizlere yol gösterecektir diye düşünüyorum.

Sezai Karakoç "Yeryüzüne ayı indir o bir şehir olsun" diyordu İstanbul için. Başta İstanbul olmak üzere şehir merkezlerinde yaşayan biz insanlar başımızı yukarı kaldırıp ayı ve yıldızları ne kadar seyredebiliyoruz veya görebiliyoruz. Ne zaman sakin bir yere gitsek Anadolu'da şehirden uzak, ayı ve yıldızları doya doya seyrederiz ve onlara dokunacak gibi oluruz. Oralarda yeryüzüne ayın indiğini ve şehir olduğunu görürüz.

Nuh Peygamber dönemindeki kadar uzun yaşamadığımızı biliyoruz ancak bu kısa ömrümüzde şunlara dikkat etmemizde fayda görüyorum. Ruh-u selim sahibi, hüküm ve kararlarında doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayıran, sağduyulu kimseler olmamız lazım.

Ayrıca zevkiselim sahibi; en doğru ve mükemmel zevk

»
Bir şehrin
amentüsü
silüetidir. İslam
şehirlerinin
silüeti yaratılana
saygılı mimarisi,
kültürel geçmişin
her tonunu
ifade eden farklı
tarzlardaki binaları,
yükselen minare,
kubbeleriyle
tevhidi terennüm
eder.

sahibi, estetik anlayışa, bakış açısına sahip olmamız lazım.

Akliselim; insanı diğer canlılardan ayıran ve sorumlu kılan temyiz gücü, düşünme ve anlama melekesine sahip olmak lazım.

Kalbiselim; dünyanın aldatıcılığına meyletmeyen, Allah'tan başkasına yönelmeyen kalp sahibi olmak lazım.

Bu hasletlere sahip olduğumuzda estetik şehirler kurabilir, ucube kentler inşa etmeyiz.

Yaratıcının "cemil" ve "cema" sıfatının hayata yansımaları olarak bizim insanımız her yaptığı işi, ibadet şuuruyla yaparak, Allah'ın her şeyi

kusursuz ve estetik yaptığı gibi her işini güzel ve kusursuz yapmaya gayret eder.

İki boyutlu yaklaşımla ve çoğunlukla masa başında cetvelle çizilen, mahallelerden ve mahallenden bihaber, şairin deyişiyle "kartondan şehirler" birer heyula gibi üzerimize çökmekte günümüzde.

Her şehirde örnek alınacak kalitede "estetik zevk" sahibi kişiler ve yapılar var, bunları çoğaltmamız gerekir. Şehirler, estetik kaygılarla tarihî, kültürel ve sosyal yapıya uygun bir yapılaşma ile inşa edilmelidir. Estetik kavramı; en basit şekliyle doğada ve sanatta güzeli konu edinmek ve onu aramak demektir

Bu kısacık ömrümüzde evlerimizi ve şehrimizi tarihimizde olduğu gibi estetik zevklere uygun ve ince dokunuşlarla karton yapılar topluluğu değil, maharetli bir zanaatkâr elinden çıkmış mimari yapılar topluluğu hâline getirmemiz gerekir. Bunları yapabilmek için müteahhit, mimar, şehir plancıları ve çevre mühendislerinin tarihini, kültürünü ve medeniyet geçmişini çok iyi öğrenmeleri ve öğrendiklerini modernize ederek uygulamaları gerekiyor. En başta da şehre ve mimariye yön verecek akıl, kalp ve estetik anlayışa sahip, şehirde yaşayan insan kıymetinin var olması gerekiyor. Sözü her iş sende, bende ve etrafımızda yaşayan insanda şekilleniyor.

İMAR EDERKEN TAHRİP EDİLENLER

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAĞÇIVAN
Yalova Üniversitesi İslam İlimleri Fakültesi

وَالَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا
اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ
وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي

قَرِيبٌ مُّجِيبٌ

Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yok. O, sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabb'im yakındır ve dualara cevap verendir.

(Hûd, 11/61)

nsanoğlunun biyolojik açıdan dünyadaki en zayıf ve savunmasız canlıların başında geldiği malumdur. Zira insan ne kendini iklim şartlarına göre koruyacak bir cilde ne de düşmanlarından korunmasını, kaçmasını ya da avlanmasını sağlayacak sivri diş, pençe, iğne, kanat gibi fiziksel donanımlara sahiptir. Bununla birlikte o, Yüce Allah'ın kendisine bahsettiği akıl (Rahmân, 55/4) ve en güzel yaratılış biçimi (Tîn, 95/4) sayesinde diğer canlıların aksine yeryüzünü kendi menfaati doğrultusunda imar edip değiştirebilmektedir. Nitekim bu durum Kur'an-ı Kerim'de Hz. Salih Peygamber'in dilinden

insanlığa hatırlatılmakta ve bunun karşılığında kendilerinden Allah'a ibadet etmeleri istenmektedir:

Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yok. O, sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabb'im yakındır ve dualara cevap verendir. (Hûd, 11/61)

Gerçekten de insanlar tarih boyunca tabiatı değiştirerek nice ihtişamlı yapılar inşa etmişler, bugün için bile

muazzam derecede gelişmiş şehirler ve medeniyetler kurmuşlardır. Hatta o kadar ki Elmalılı Hamdi Yazır ve Ömer Nasuhi Bilmen gibi son devirde yetişmiş bazı büyük İslam âlimlerimiz, hem çağımıza ulaşmış kimi yapıların o devir şartlarında nasıl inşa edilebildiğine dair gizem hem de Kur'an'da geçen Hz. Nuh'un gemisi, Zülkarneyn Seddi gibi bilgilerden hareketle teknik ilerlemenin doğrusal bir çizgide değil de döngüsel olabileceğini bir ihtimal olarak uzak görmemişlerdir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) de Medine'de İslam medeniyetinin maddi temellerini kurmakta hiç

gecikmemiş, henüz hicret yolunda uğradığı Kubâ'da Mescid-i Kubâ'yı tesis etmiş, yine Medine'ye ulaşır ulaşmaz ilk faaliyetlerinden biri Mescid-i Nebevî'yi inşa etmek olmuştur. Ancak İslam medeniyeti imar faaliyetini sadece maddi bir ameliye olarak görmemiş, ona eşlik eden manevi duyguları ve motivasyonları dikkate almıştır. Nitekim Kur'an'da Kubâ Mescidi'nin temellerinin takva üzerine atıldığıının özellikle vurgulanması (Tevbe, 9/108-109), bu madde-mana birlikteliğinin emaresi olarak değerlendirilebilir.

Modern dönemde de özellikle Avrupa'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi sonrasında insanlık, büyük çevre problemlerine yol açma pahasına çok hızlı bir şekilde imar-inşa faaliyetine girişmiş, nihayetinde milyonlarca insanı barındırabilecek şehirler, yüzlerce hatta binlerce insanın bir arada yaşayabileceği ve çalışabileceği yapılar inşa etmiştir. Dahası özellikle tarım, sağlık, iletişim ve ulaşım alanındaki gelişmeler sayesinde günümüzde insanlık daha öncesiyle kıyas edilmeyecek derecede bir konfor ve refah potansiyeline erişmiştir.

Ancak ne yazık ki bu maddi gelişmeler insanlık için aynı oranda manevi ve ahlaki ilerleme getirmemiş, aksine yaşı ilerledikçe masumiyetini kaybeden bir insan gibi gittikçe ötekine karşı duyarsızlaşmaya,

yabancılaşmaya doğru evrilmiştir. Bugün yardım ulaştıracak her türlü maddi imkân ve teknolojiye rağmen dünyanın birçok yerinde insanlar lüks hatta israf içinde yaşarken başka bölgelerdekiler açlıktan ölmekte, yeryüzünü imar için verilen akli ve beceriyi onu tahrip edecek bombalar üretmeye harcayan zalim güçler tarafından toplu hâlde katledilmektedir.

Yine bütün bu maddi gelişmelere rağmen artık insanlar milyonluk şehirlerde yalnızlık çekmekten ve kendilerini değersiz hissetmekten şikâyet etmektedirler. Diğer taraftan toplumumuzda akrabalık ilişkileri gittikçe zayıflamakta, birbirini tanımayan komşulardan oluşan bina ve yaşam tarzları yaygınlaşmaktadır. Böyle giderse hepimizi bir araya getiren ramazan, hatıralarımızda müstesna bir yer tutan o şen iftar sofraları dahi yakın bir gelecekte nostaljiye dönüşecek gibi görünmektedir. Söz konusu duyarsızlaşma maalesef evlerimizin içine kadar girmiş; eşler, çocuklar ve ebeveynler gittikçe artan hızla birbirlerine yabancılaşmaya başlamıştır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki içinde bulunduğumuz çağın baş döndüren gelişmeleri, ilmek ilmek işlediğimiz ve üzerine titrediğimiz maddi kazanımlar gözümüzü boyar da bunları inşa etmek için bizi asıl insan kılan manevi

değerlerden uzaklaşırsak bu yolun sonunun "esfel-i sâfilîn"e çıkması kaçınılmaz olacaktır. O hâlde sık sık, o kaotik hayat telaşemizin arasında bir an durup hayatımızda neyin gerçekten değerli, mühim olduğuna dair bir nefis muhasebesi yaparak pusulamızı ve gittiğimiz yolu tekrar gözden geçirmeli ve buna uygun salih amellerle dolu bir yaşam tarzı benimsemeliyiz. Aksi hâlde, dünyayı daha güzel bir yer yapabilecek bütün imkânlara sahip olmalarına rağmen, çocuklarına kendi bulduklarından çok daha kötü bir dünya bırakmış olma utancı tarih önünde hepimizin yüzünü kızartabilir.

**Maddigelişmeler
insanlık için
aynı oranda
manevi ve
ahlaki ilerleme
getirmemiş,
aksine yaşı
ilerledikçe
masumiyetini
kaybeden
bir insan
gibi gittikçe
ötekine karşı
duyarsızlaşmaya,
yabancılaşmaya
doğru evrilmiştir.**

AFFETMEK BÜYÜKLÜKTÜR

Dr. Kenan ORAL

Barselona Sosyal İşler Ataşesi

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: "...وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا..."

Ebû Hüreyre"nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "...Allah, affeden bir kulunun ancak şerefini artırır..."

(Müslim, Birr, 69)

Ademoğlu doğar, büyür, büyürken öğrenir, öğrenirken hata yapar. Bazen hata yaparak öğrenir bazen de hata yapmamak için öğrenmeye çalışır. Bu hatalar, kimi zaman sadece yanlış düşüneyi kimi zaman da diğey insanları ve canlıları etkiler. Kendisine karşı suç işlenen veya hata yapılan kişinin önünde iki meşru seçenek vardır: Ya uğradığı zararın karşılığını isteyip adalet talep edecek ya da affetme yolunu seçecektir. Yüce Allah'ın buyurduğu üzere "Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür ama kim bağışlar, düzeltme yolunu tutarsa onun mükâfatını Allah verir. Hiç şüphe yok ki O haksızlık edenleri sevmez." (Şûrâ, 42/40)

Allah çok affedici ve çok bağışlayıcıdır. (Nisâ, 4/99) Bu satırların okunduğu bereketli günler, Yüce Rabbimizin rahmet kapılarını ardına kadar açtığı zaman dilimleridir. O'nun "afüvv/çokça affeden", "gafûr/çokça bağışlayan" ve "rahmân" ism-i kerimleri çokça tecelli eder bu değerli zamanlarda. Yüce Yaradan'ın kerim elçisinde kendisini gösteren örnekliktir affetme erdemini. Kıymetli eşleri Hz. Âişe'nin (r.a.) sözlere döktüğü üzere Allah Resulü (s.a.s.), kötülüğey kötülükle karşılık vermez, bilakis bağışlar ve hoş görürdü. (Tirmizî, Birr, 69) O, kendisine yapılan bir şeyden dolayı şahsi olarak kimseyi cezalandırmamıştı. (Buhari, Hudûd, 42) Esmâ-i hüsnâ ve onun ışığında pratik hayatta sergilenen ahlak-ı Resul en güzel örneklerdir insanlık için. Zira o, kendisine düşmanlık eden birçok kişinin yanı sıra çok

sevdiği amcasını hunharca şehit eden Vahşî'yi bile bağışlamıştı. (Buhari, Meğâzî, 24)

Bu yüce isimlerin ve Resul'ün örneğinin Müslüman'ın hayatında da kendini göstermesi gerekir. Allah'a gönülden bağlı olan her kişi, kendi ailesinde, çevresinde ve günlük hayatında bağışlama erdemini göstermeye gayret eder. Zira, öfkelerini yenmek, sinirlerine hâkim olmak ve insanları hatalarından dolayı affedebilmek müttaki bir mümin olmanın özelliğidir aynı zamanda. (Âl-i İmrân, 3/134)

Affetmenin, kişisel ve toplumsal açıdan birçok faydası bulunur. Bağışlamak, insanı, kin ve intikam gibi gönlün safiyetini zedeleyen duygulardan uzaklaştırır. Bu gibi olumsuz hislerden ve düşüncelerden arınan kalp ve beden duygusal açıdan rahatlar ve affetmenin verdiği huzura erişir. Aynı zamanda ahlaken daha olgun, iman bakımından da daha güçlü bir karaktere dönüşür. Af yolunu seçmek, bağışlayan kişinin zayıflığını ve güçsüzlüğünü değil, bilakis içindeki kin ve intikam duygularını bastırabilen ne kadar güçlü, iradeli ve iyi bir Müslüman olduğunu gösterir. Zira o, husumet ve kindarlık gibi Allah'ın nefret ettiği duygulardan uzak durmayı kendine vazife edinmiştir. (Buhari, Ahkâm, 34)

Affetmek, hata eden veyahut suç işleyen kişiye şefkat ve merhamet kanadını eğerek bir insanlık ve Müslümanca davranış dersi vermektir. Bu dersi alan ve bu örneği gören kişi, kendisi nasıl affedildiyse affetmeyi anlayacak, yaşayacak

ve bağışlamayı, hoş görmeyi ve intikam duygusunu yok edebilmeyi öğrenecektir. Bu üstün fazilet dalga dalga yayıldıkça sevgi, hoşgörü ve merhamet dolu mutlu ve huzurlu bir topluluk meydana gelecektir. Gönle düşen kin ve intikam tohumları affetme erdemiyse sevgiyse filizlenip şefkat yüklü bir ormana dönüşecektir. Atalarımızın dediği gibi "Öcün iyisi, bağışlamaktır." Bağışlanarak alınan intikam, hem kişisel hem de toplumsal anlamda çok daha iyi sonuçlara vesile olur.

Kötülüğe iyilikle yanıt vermek, intikam almak yerine bağışlamak şeytanın vesvese verdiği gibi insanı aciz ve zelil yapmaz. Bilakis Allah

Af yolunu seçmek,
bağışlayan kişinin
zayıflığını ve
güçsüzlüğünü
değil, bilakis
içindeki kin ve
intikam duygularını
bastırabilen ne
kadar güçlü, iradeli
ve iyi bir Müslüman
olduğunu gösterir.
Zira o, husumet
ve kindarlık gibi
Allah'ın nefret ettiği
duygulardan uzak
durmayı kendine
vazife edinmiştir.

Resulü'nün (s.a.s.) ifadesiyle Allah'ın onu daha izzetli, şerefli ve erdemli kılmasına vesile olur. Zira affeden kişi, karşılık alma hakkından ve imkânından vazgeçen kişidir. O, veren el konumundadır. O, ne kadar yüce gönüllü olduğunu göstermiştir bu davranışıyla. "Affetmek büyüklüktür." atasözü aslında tam da baştaki hadisin özlü bir şerhi mesabesinde.

İçindeki intikam ve karşılık alma hissine galip gelip bağışlamayı başarabilen Müslüman, bu değerli davranışıyla hem diğer insanlar nezdinde üstün bir mevki kazanır ve gönüllere girer, hem de gösterdiği bu üstün davranışın meyvelerini ahirette ecir ve mükâfat olarak alır. Yani hem dünyada izzeti artar hem ahirette. Kur'an-ı Kerim'de buyrulduğu üzere "Bir iyiliği açıklar veya gizlerseniz yahut bir kötülüğü affederseniz şüphesiz Allah da ziyadesiyle affedicidir; O her şeye kâdirdir." (Nisâ, 4/149) Dolayısıyla bağışlamak, affolmanın, bağışlanmanın ve Yüce Allah'ın engin merhametine sığınmanın, affedilenler arasına girmenin de bir yoludur.

Affetmek, hataları bağışlamak bir kere değil sürekli yapılması tavsiye edilen bir davranıştır. Nitekim, sahabeden biri, Hz. Peygamber'in yanına gelip hizmetçisini hata işlediğinde kaç kere affedeyim diye sorduğunda Allah Resulü (s.a.s.) "Her gün yetmiş kere." buyurmuştur. (Tirmizi, Birr, 31; Ebu Davud, Edeb, 123-124)

"Ey Rabb'imiz! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevla'mızısın."

Gülsüm KARAPINAR

Bİ' SORU

Alçı Testeresi Deriyi Neden Kesmez?

Bir testereyle usta, ahşabı kesebilirken alçı testeresi balonu dahi kesemez. Peki, bu nasıl oluyor?

ABD'li ortopedi cerrahı Dr. Homer Stryker tarafından icat edilen alçı testeresi kendi eksenini etrafında dönen bir sistem değildir; bir sağa, bir sola küçük salınımlar yaparak hareket eder. Bu salınımların sayısı oldukça fazladır. Eğer salınım esnasında uç, sert bir zemine çarparsa onu da kendisiyle aynı yönde hareket ettirmeye zorlar. Ancak katı moleküllerin

hareket kabiliyeti olmadığı için hareket ettiremez ve titreşim ile onu çatlatır.

Ancak bu uç, insan derisi gibi esnek bir zemine denk gelirse deriyi de kendisiyle aynı yönde hareket ettirir, yani kesmez. Eğer bu titreşimler daha büyük olursa insan derisi buna eşlik edemez ve kesilirdi.

Bİ' KAVRAM

Aydınger

Aydınger, resimlerin ve tasarımların hatasız bir şekilde kopyalanmasını sağlayan bir kâğıt türüdür. Bunun yanı sıra kaplama, eskiz ve bitmiş sanat ürünü için yüzey geliştirmede kullanılır. Genelde kopya işlemleri için kullanılıyor olsa da aydınger kâğıdına baskı yapmak da mümkündür. Mimari çizimlerin ve izohips haritaların çoğaltılmış baskıları bu kâğıtlar ile alınabilir. Aydınger kâğıdını en sık kullanan kişiler arasında mimarlar gelir.

Aydınger kâğıdı, selülozdan imal edilir. Tamamen beyazlatılan selüloz ile üretilen kâğıtlar; pinhole kamera, renkli kolaj, kâğıt origami, dokuma, dövme yapımı ve bebek kıyafetleri için desen oluşturma gibi pek çok alanda kullanılır. Kullanılma amacına göre de kâğıdın kalınlığı değişir.

Aydıngerde, eskiz kâğıdı olarak da yararlanır. Eskiz kâğıdına göre daha pürüzsüz yüzeylidir. Kurşun veya mürekkepli kalemler, aydıngerler üzerinde daha kolay hareket eder. Aydıngerlere eskiz yapmak bu nedenle daha kolaydır. Bu kâğıtların kaygan özelliğe sahip olması gölgelendirme sırasında da kullanıcıya büyük kolaylık sağlar.

Bİ' BİLGİ

Çam Balı Hakkında Bilmeniz Gerekenler

Arılar, ağaç ve bitkilerin çiçeklerindeki özü alarak bunu bala dönüştürürler. Hepimizin bildiği üzere çam ağaçları, üzerinde çiçek barındırmazlar. Peki, madem arılar çiçeklerden öz alıp bal üretiyorsa üzerinde çiçeği bulunmayan çam ağacından bal nasıl üretiliyor?

Salgı balı olarak da bilinen çam balı, çam ağaçlarında yaşayan Basra böceğinin (marchalina hellenica) ürettiği salgının arılar tarafından işlenmesi ile elde edilmektedir. Basra böcekleri, topluluklar hâlinde kızılçam, karaçam ya da Halep çamında yaşar ve çamın öz suyunu emerek beslenirler. Aldıkları öz suyundan artan miktarı ise dışkılarla. Bu salgı "bal çiği" olarak adlandırılır ve arılar tarafından bir hayli sevilir. Arıların çam ağacından sarkan bu bal çiğini toplar ve salgıladıkları enzimler ile işleyerek bala dönüştürür. Çam balı, son derece karmaşık bir ekolojik sistemin sonucunda sofralarımıza gelir.

Bİ' ALINTI

Allah beni üç hakikati öğrenmem için dünyaya yolladı.

Allah'ın bana söylediği ilk soru şuydu: "İnsanın kalbine ne hükmeder?" ve anladım ki insanın kalbine sevgi hükmeder. İkinci soru ise "İnsana ne verilmemiştir?" İnsana kendi ihtiyaçlarının bilgisi verilmemiştir. Ve üçüncü soru ise "İnsan ne ile yaşar?" ve anladım ki insanın elinde hiç bir şey olmasa bile Allah sevgisi olsun yeter. Yani insan Allah'a inanmadan yaşayamaz.

İnsan Neyle Yaşar?
Lev Tolstoy

TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE İSRAF

■ **Döndü DEMİRCİ**
İstanbul Sultanbeyli Vaizi

Diğer yaratılmışlardan farklı olarak insan hep anlam arayışı içerisinde olmuştur. Gündelik eylemlerden tutun da hayatın anlam ve amacına yönelik tüm faaliyetlerinde neden ve niçin sorularının etrafında dönüp durduğu ulvi bir gaye, bir mefkûre arayıp durmuştur. “Ben kimim? Bu dünyada neden varım? Nereye gidiyorum?” soruları hayatı boyunca zihnini hep meşgul etmiştir.

Tarihten günümüze inanç sistemleri ve bu inanç sistemleri etrafında şekillenen ahlaki-manevi değerler, gelenekler, yaşam biçimleri insanların varoluşsal sorunlarına bir nebze de olsa çözüm sunmuştur. İnsanlar, hayatlarını bu sabiteler ve değerler etrafında şekillendirmiştir.

İnsanoğlu yaşamak ve ümitvar olmak için hep nedenler aramıştır. İşte bu nedenleri ve yaşama amacını da genelde inandığı ve bağlandığı, kendini ait hissettiği din, millet, kültür ve coğrafyadan almıştır. Adalet, merhamet, kardeşlik, kanaat,

şükür, sabır gibi önemli değerler hep bu şekilde toplumlarda hayat bulmuştur. Zaman zaman rotasını ve hedefini şaşırın insan, varlığını anlamlı kılan hakiki doneleri kaybetmiş, bu sebeple yanlış adres ve menzillere yönelmiştir. İşte bu yanlış gidişat ve yönelişlerden biri de dünyevileşme ve buna bağlı olarak dinî-ahlaki değerlerin yozlaşmasıdır.

Dünyevileşmeyle birlikte insanlar daha bencil, rekabetçi, merhametsiz, sözde özgürlükçü, şükürsüz ve kanaatsiz bir hayat anlayışına yönelmişlerdir. Bunların sonucunda haz, hız ve konfor peşinde koşan, büyük bir tüketim çılgınlığı içinde hayatı, zamanı, tabiatı ve çevreyi kısacası elinde olan tüm nimet ve imkânları israf eden insan toplulukları ortaya çıkmıştır.

Önceleri ihtiyaçların karşılanması için satın alınan ürün ve hizmetleri ifade eden, insanoğlunun varlığını devam ettirebilmesi için sürdürdüğü doğal bir etkinlik olarak görülen tüketim; zamanla felsefi, psikolojik ve

sosyolojik boyutları olan bir fenomen hâline gelmiştir. Kapitalist ve materyalist dünya görüşü, Sanayi Devrimi ve kentleşme, teknolojinin gelişmesi, uluslararası iletişim ve kültür geçişkenliğinin artması, reklam ve pazarlama ağlarının toplumu tüketime yönlendirmesi ve uluslararası dev alışveriş merkezlerinin açılması, insanların tüketim alışkanlıklarında hızlı bir değişim ve dönüşüme yol açmıştır.

Değişim ve Dönüşümün İçsel Sebepleri

İnsan dediğimiz varlık madde ve mana boyutuyla iki unsurdan müteşekkildir. İnsanın Allah'la ve varlıkla olan ilişkisini anlaması ve anlamlandırması bu mana yönünün temel taşları mesabesindedir. Modern insan, aşkın varlıkla olan ilişki ve irtibatını sağlıklı kuramadığı için sorunlar yaşamakta, mana arayışını maddeye yöneltmekte, kimliğini ve kişiliğini madde üzerinden ifade etmektedir. İşte tüketim dediğimiz olgu da bu ifade ediş biçimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metropol hayatının getirdiği yalnızlık, değerlere olan yabancılaşma, kendini sosyal bir statü yahut gruba ait hissedememe, eş-çocuk-akraba ile yeterince zaman geçiremememe, samimi ilişkilerden yoksunluk insanın ruh dünyasında boşluklar oluşturmuş, bu boşluklar da nesnelere doldurulmaya çalışılmıştır.

Bugün küresel boyutta ahlaki bir sorun hâline gelen

tüketim/israf, sadece madde yönüyle değil, bunun ötesinde manevi değerlerin ve hayatın tüketilmesiyle yakından ilişkilidir. Dinî ve ahlaki bir kavram olarak israf; herhangi bir konuda aşırı gitmeyi, dinin ve aklın belirlediği ölçülerin dışına çıkmayı, imkânları meşru olmayan amaçlar için kullanmayı, saçıp savurmaya ve hayatın her alanında orta yoldan, itidalden sapmayı ifade eder. Bu sebeple İmam Gazali; yaratılış gayesi dışında kullanılan her şeyi israf olarak telakkier. (İhyauUlûmi'd-Dîn, III. s.259-260)

Cenab-ı Allah bizlere, her şeyi ölçü ile dengeli bir şekilde yarattığını haber verir. Buna göre kâinattaki varlıklar arasında ekolojik bir denge

ve paylaşım söz konusudur. Ancak insanların yapıp ettikleri yüzünden bu denge bozulmuş (Rûm, 30/41), bahşedilen imkân ve nimetler bilinçsizce heder edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde, iman edenlerden dünya ve ahiret dengesini kurmaları istenmekte, tüketim ve harcamalarında itidali gözetmeleri tavsiye edilmektedir. "Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz; çünkü Allah israf edenleri sevmez." (A'râf, 7/31); "Onlar harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları bu ikisi arasında dengeli bir harcamadır (Furkân, 25/67) buyrulur israf ve cimrilik arasında orta bir yol olan iktisat ve cömertlik bizlere tavsiye edilmiştir.

İnsana bahşedilmiş en büyük nimetlerden iki tanesi de sağlık ve ömürdür. Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "İki nimet vardır ki insanların çoğu onları (değerlendirme) hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit. (Buhari, Rikak, 1) Diğer bir hadiste, "Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe

Rabb'inin huzurundan bir yere kımlıdayamaz: Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden, gençliğini nerede yıpratmış olduğundan, malını nereden kazanıp nereye harcadığından, bildiği ile amel edip etmediğinden." (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 1) Dolayısıyla Peygamber Efendimiz tüm bu nimetlerden hesaba çekileceğimiz konusunda bizleri uyarmıştır.

Sınırsız tüketim ve israftan kurtulmanın yolu, başta hayatta varoluş amacımızı iyi belirlemek ve bu amaca ulaştıracak sebeplere tutunarak kimlik ve kişiliğimizi ortaya koymaktır. Cömertlik, diğerkâmlık, yardımlaşma, paylaşma gibi İslam ahlakının gereği olan manevi değer ve erdemlerimizi yaşatmak; buna mukabil açgözlülük, cimrilik, tamahkârlık ve bencilik gibi bizi tüketime, saçıp savurmaya sevk eden gayriahlaki tutum ve davranışlardan uzaklaşmak, nefsimizi ve irademizi kontrol altına almak, bununla birlikte her şeyde orta yolu tutmak, dengeli ve ölçülü bir hayat yaşamakla olur.

MODERN İNSANIN ZAMAN KAFESİ

■ Selma ÇAVUNDURLUOĞLU

●
İçine doğduğu çağın, tempolu ve sürekli değişen dünyasında yaşamaya mecbur kalmış bir garibandır modern insan. Ritmi yüksek hayatına yetişmeye çalışan bedeni ile inançları arasına sıkışmış bir çaresiz. İmkânları ve altyapısı bakımından zahiren ne kadar gelişmiş, yükselmiş görünse de her nimetin bir külfeti olduğu gibi, her tükettiğinin bir karşılığı oluyor hayatında. Gariban, sözlükte “kimsesiz, zavallı” olarak tabir ediliyor fakat milyonluk büyükşehirlerde kimsesiz kalmak, bunca imkân içinde zavallı olmak nasıl izah edilebilir? Vasata abes gelebilecek yaşantısını muteber örnek gibi servis etmesi şöyle dursun, bununla gurur duyması hangi erdem kütüğüne kayıtlıdır?

Fizik kanunları çerçevesinde bugün bile anlamına tam vâkıf olmadığımız, Zâriyât süresi 47. ayette geçen, “Göğü kudretimizle biz kurduk ve şüphesiz biz genişletmekteyiz.” sırrına erişmek istercesine, genişlerken birbirinden uzaklaşan galaksiler gibi yekdiğerinden uzaklaşıyor insanlar. Tarımdan sanayiye, oradan bilgi toplumuna doğru evrilen 8 milyar insanın her birinin ayrı bir vagonunda yolculuk yaptığı bir trende yol alınıyor. Trenin kimi vagonunda ekmek bile bulunamazken kimisinde kuş sütünün bile eksik olmadığı adaletsiz bir düzenden geçiliyor. Bir üst vagona geçmek ve imkânları artırmak için mücadele içinde ömürler tüketilirken modern insanın en önemli aracı ise zaman oluyor. Bütün olanaklar zamanı satın almak adına daha hızlı seyahat,

daha hızlı yemek, bilgiye daha hızlı ulaşmak için uğraşırken aslında 24 saatin yetmediği bir gerçeklik karşılıyor insanı.

İnternet denilen kara delikten yayılan bilginin, her yıl ikiye katlandığı, süper zekâların bile yetişemediği hızlı artış karşısında belki kendini yapay zekâların kollarında bulacağı günlere geçiyor insanlar. Her an insanı dinleyen hatta fiziken ölçümleyen cihazların, ihtiyaçları ayaklar altına serdiği reklamlar, dokunmatik ve çentiksiz ekranlardan beyinlere sızıyor. Bu sızıntının doğurganlığı ile zihninde yavrulayan tüketme arzusu, farkında bile olmadan parasını ve zamanını değil ömrünü ipotek altına alıyor.

Kısa zaman önce lüks kabul edilenlerin sinsice hayatına girip ihtiyaca dönüşmesine izin veriyor ve ihtiyaçlarının maliyetine yetişmek için ihtiyaç kredisi kullanmaktan çekinmiyor artık insan. Her giydiğini, her yediğini, her içtiğini anında pazarlıyor, reklam ve işbirliği için dm kutusunu işaret etmekten de bir nebze geri durmuyor. Bilmem kaç bin takipçiye ruhunu servis ederken kapı komşusuna anahtarını bırakamıyor, belki onun ismini bile bilmiyor. Sözü senet olduğu günler çok uzaklarda kalırken karşısındaki insana kredi notu ve banka bakiyesi kadar değer biçme yolunu seçiyor. Henüz kazanmadıklarını önden harcarken biraz daha zaman kazanmak için nakit avans limitlerini tüketiyor; bitiş ölümlü saydığındandır ki kendi tüketişine kör, sağır oluyor.

Enerjinin, kütle ile ışık hızının karesinin çarpımına eşit

olduğuna iman ediyor, ışık hızına ulaşıp belki zamanı bile durdurabileceğini düşünüyor insanoğlu. Trafikte son model aracıyla beş dakika fazla zaman kazanmak için makas atarak ilerlerken son makasında birden kütleli enerjiye dönüşüyor.

Oturduğu koltuktan kıtalar arası ticaretini yönetip şirketine milyonlar katarken üç gün baba ocağına varacak zamanı bulamıyor bir yandan. DNA sarmalında bulunan protein zincirini değiştirmeye muktedirken laboratuvarından kaçan yarasanın çorbasını içen insana zıplayan virüs sebebiyle dünya tedarik zinciri durabiliyor çaresizce.

Tek göz sobalı evlerin sıcaklığından, dört artı bir doğal gazlı evlerin mükellef sofralarına terfi edilirken hep bir eksik oturuluyor akşam yemeklerine. Eğitimi uzaktan aldığı hayatın içinde sanal mabetler inşa ediyor, VR gözlüklerden geleceğine bakıyor modern insan çocukları.

Konfor alanı olarak kendine çizilen sınırlarının güvenli limanından ayrılamaz, kendi kıyısında konforlu acılarını çekmeye mecbur hisseder insan. Zamanı gelince bir depremlerle hayat düzlemi altüst edilene kadar mecburiyet hâlimden sıyrılmaya çalışmaz. Ürettiği projelerle zaman yönetimini başarıyla sağladığını zannederken sahibi olmadığı bir geleceğin hayalî inşası için işçilik yaptığından bihaberdir. Uyumsuz bir diriliş muştusuna vereceği karşılığın, tüm suni krizlere çözüm olacağına inanmadan dünya misafirhanesinde kısıtlı zamanını yitirir modern insan.

EVLİLİKLE İLGİLİ GERÇEKÇİ OLMAYAN BEKLENTİLER VE DOĞRU BİLİNEN YANLIŞLAR

■ Cihan ULUÇ
Psikolog

Evlilik, toplumun en küçük yapı taşı olarak toplumun geleceğini teşkil edecek sağlıklı nesillerin yetişmesini sağlayan önemli kurumlarımızdan birisidir. Bu mühim toplumsal süreçle ilgili çok sayıda görüş mevcuttur. Bu görüşler bazen galatimeşhur olarak toplumsal hafızamıza kazınmıştır. Bir mesele ile ilgili doğru bilinen yaygınlaşmış yanlışlar anlamına gelen galatimeşhurlar o mesele ile ilgili alakasız beklentiler içerisine girmemize ve beklentimiz gerçekleşmediğinde ya da hakikatle yüzleştiğimizde büyük bir hayal kırıklığına uğramamıza yol açar. Bu sebeple yazımızda evlilik hakkında en sık rastlanılan doğru bilinen yanlışları inceleyeceğiz.

Eşim Zamanla Değişir

“Eşim zamanla değişir.” ya da “Ben onu evlenince bir şekilde değiştirim.” düşüncesi en sık rastlanan doğru bilinen yanlışlardandır. Genellikle evlilik öncesi süreçte eş adayımızda içimize sinmeyen, kafamıza yatmayan, soru işareti oluşturan yanlar olabilir. Ama bir tarafımız ilişkiyi sonlandırmak istemiyorsa bu inanç kapımızı çalar. Burada bir umuda sarılabılıriz; eş adayımızın zamanla değişeceği umuduna. Esasında bu, “sihirli inançlar” sınıfında değerlendirilen bir inanç türüdür. Çünkü değişim süreci, herkes için hızlı ve kolay olmayabilir. Hatta ilişki içerisinde bir tarafı değiştirmeye çalıştığımızda

o kişi olduğu hâliyle kabul edilmediğini hissedebilir ve değişime direnç gösterebilir. Değişim hususunu yumurta metaforuyla örnekleyecek olursak; değişim dışarıdan gelirse yumurtayı kırar, içeriden gelirse civciv olur, bir canlıya dönüşür ve ömrünce yaşar. Elbette ki insanın değişmesi mümkündür fakat bu değişim kararı öncelikle kişinin kendisinden gelmeli, kişinin kendisi bu sürece inanmalıdır. Ayrıca “Eşim zamanla değişir.” düşüncesinin üzerine bir ilişki inşa etmek, hayal kırıklığı ve öfke duygularına da zeminin hazırlayabilir. Değişmesi beklenen taraf ise evliliğini ve ilişkisini kaybetmemek için pek de inanmadığı, hazır olmadığı bir değişim sürecinin içerisine itilmiş, “mış” gibi yapan ve ilişkiyi sahte bir benlikle idare etmeye çalışan bir pozisyona sürüklenebilir. Bu da zamanla samimiyet ve yakınlık problemleri olarak karşımıza çıkabilir. Bu nedenle özellikle evlilik öncesinde şu soruyu sormak ve buna göre hareket etmek yerinde olacaktır: “Eş adayımın bu hâliyle bir ömür geçirmeye razı mıyım?” Yanıtınız “evet”se sorun yoktur, “hayır”sa bir durup etrafıca düşünmekte fayda vardır.

Evlilikte Her şey Karşılıklı Olmak Zorundadır

Evlilik, bir maraton koşusuna benzer, uzun solukludur. Ayrıca çok sayıda gelişim evresine ev sahipliği yapar. Evliliğin ilk yılları, çocukların dünyaya gelmesi, iş ve kariyer süreçleri, çocukların evlendirilmesi, sağlık durumları vs. evlilik

içi sorumluluklar ve görev paylaşımı zaman zaman çiftler arasında bir çatışma konusu olabilir. Bazen de taraflardan birisi kendi yaptıklarını yüceltip eşinin yaptıklarını küçülterek yahut görmezden gelerek “Her şey benim üzerimde, her şeyi ben yapıyorum, tek başımayım.” gibi bir duruma inanabilir. Bu da diğer tarafın emeklerinin görülmemesine, haksızlığa uğramışlık hissine ve tarafların birbiri ile etkileşimlerinde âdeta ilişki muhasebecileri gibi davranmalarına yol açabilir. İş bu noktaya geldiğinde taraflar her yaptıklarının çetelesini tutarlar ve ilişki, ilişki olmaktan çıkararak bir güç mücadelesine döner. Bu noktaya gelmeden evlilik ilişkisinde her şeyin sayılarla ölçülemeyeceği ve değerlendirmelerin izafi olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bize göre önemli bir iş, eşimiz nezdinde gereksiz olabilir. Zaman zaman sorumluluk paylaşımında bir taraf daha fazla üstleniyor olabilir, başka bir zaman diliminde ise diğeri. Burada zamana ve koşullara göre sorumluluk paylaşımını değerlendirmekte fayda vardır. Örneğin; bebek dünyaya geldiğinde ilk aylar annenin sorumluluğu oldukça fazladır fakat bebek biraz büyüyüp serpildiğinde baba da bebeğin bakımı ile ilgilenebilir ve görev paylaşımını dengelenebilir.

Tartışmaların Olduğu Evlilikler Kötü Evliliklerdir

İki ayrı dünyanın, benzerlikler olsa dahi iki farklı anlayışın ve yaşam tarzının bir araya gelmesi zaman zaman

» Eşimizle benzer yanlarımız olabileceği gibi farklı yanlarımız da olabilir. Burada önemli olan, farklılıklara hangi açıdan yaklaştığımızdır. Farklılıklara bir küçümseme sebebi olarak mı bakıyoruz yoksa farklılıkları bizi tamamlayıcı birer zenginlik olarak mı görüyoruz?

görüş ayrılıklarını, yaklaşım farklarını ve dolayısıyla tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bir ilişkide bizatihi tartışmanın varlığı o ilişkiyi kötü ilişki yapmaz. Tartışmalarda önemli olan içerikte nasıl tartıştığınız ve sonrasında o tartışmadan nasıl çıktığınızdır. Münakaşalarının sarf edilen kırıcı sözler ve tavırlar neticesinde iki yaralı olarak mı sonlanıyor yoksa güçlenerek, anlayarak ve yakınlaşarak mı? Yine bu tartışmalarda en tehlikeli safha tırmanan gerilimle birlikte çiftlerin birbirlerinin şahsiyetlerini hedef almaları ve eleştirileri hakaretle, alayla ve küçümsemeyle birlikte doğrudan şahsiyetlerine yönelttikleri kısımdır. Hepimiz zaman zaman sorumsuzca davranmışızdır fakat “Sen sorumsuz birisin.” dediğimizde bunu eşimizin şahsiyetine yöneltmiş oluruz ve bu da savunmaları beraberinde getirir. Eleştiri ve yakınmaları kişinin şahsiyetine değil de davranışına yönelmek hem anlaşılmanın kapısını aralayabilir hem de karşı tarafın savunma kalkanlarına daha az sarılmasına imkân tanır. İyi evliliklerle ilgili yapılan çalışmalarda tartışma şekilleri incelendiğinde tartıştıkları fakat bunu yıkıcı bir biçimde yapmadıkları ortaya konmuştur.

Eşler Birbirinin Aklını/Fikrini Okumalı ve Ne İstedğini Bilmelidir

Sıklıkla karşılaşılan yanlış inanışlardan bir diğeri, çiftlerin birbirinin ne hissettiklerini, zihinlerinden

ne geçirdiklerinin henüz onlar ifade etmeden anlamaları beklentisidir. Bu beklenti, ilişkinizde anlaşılmadığınızı, önemsenmediğinizi düşündürebilir. Oysa biz ifade etmediğimiz müddetçe kimse bizim gerçek düşüncemizi, o anda ne hissettiğimizi tam olarak bilemez. Tahminde bulunabilir fakat bu tahmin de kendi dünyasından yola çıkarak olacağı için tam olarak sizin duygu ve düşüncelerinizi karşılamayabilir. Bir duygu yaşıyorsak, bir husus canımızı sıkılmışsa, bir konuda önünü almakta zorlandığımız düşüncelerimiz varsa bunu karşı tarafa duyurma ve ifade etme sorumluluğu bize aittir.

İyi Çiftler Her Şeyi Birlikte Yapmalıdırlar

Evlilik, hayatımızın önemli bir kısmını belirleyen bir ilişki sistemidir. Evlendiğimizde sadece eşimizle değil, aynı zamanda eşimizin ailesi ve çevresiyle de yakınlık geliştiririz. Yeni ilişkilere açılır, çevremizi genişletiriz. Eş ilişkisi, evliliğin getirdiği rollerden biridir. Ancak hayatta sadece eş rolümüz yoktur. Çocuklarımız olur, anne baba rolü gelir. Bir işte çalıştığımızda çalışan rolümüz vardır. Anne babamıza karşı hayatta oldukları sürece devam edecek bir evlat rolümüz vardır. Arkadaşlarımızla dostluk rolünü icra ederiz. Ancak bazen çiftler, diğer tüm rollerini geride bırakarak sadece eş rolüne odaklanır ve diğer rollerden elde edecekleri kabul, kendini ifade etme, sevme ve sevilme gibi ihtiyaçları tek bir rolden umar hâle gelirler. Burada saydığımız veya saymadığımız birçok rolün yeri ve zamanı farklıdır. Her bir rolümüz, kendilik bilincimizi bir yönüyle besler. Tıpkı yediğimiz, içtiğimiz gıdaların farklı farklı vitaminler ve besleyici unsurlar barındırması gibi. Bu bağlamda rollerimizin arasında denge olması, ilişkilerimizi evlilikten sonra da sürdürmek (evliliğe zarar vermeyecek şekilde olmalı), evlilik öncesinde sahip olduğumuz hobileri evlilikten sonra da devam ettirmek evlilik ilişkisine olumlu yönde yansır. Ayrıca tarafların birbirinden yüksek beklentilere girmesini engeller. Bu bağlamda çiftler, hemcinsleriyle sosyalleşebilir, bilgi ve becerilerini artırıcı faaliyetlerde bulunabilirler.

Ayrılık kararı ciddi bir karardır, kısa süreli duygusal iniş çıkışlarla değil, gerçekçi gerekçelere dayandırılarak verilmeli fakat öncesinde de çiftlerin ilişkilerini düzeltmek ve güçlendirmek için elinden geleni yapmaları gerekir.

Kendimi Tamamen Yeterli Hissettiğimde Evlenmeliyim

Evlilik kararı için elbette asgari düzeyde bir yetkinlik, hazır hissetme veya kararlılık gerekebilir. Ancak yüzde yüz bir yeterlilik veya hiçbir endişenin olmamasını beklemek gerçekçi bir beklenti değildir. Başarılı bir evlilikte çift taraflı bir gayret ve işbirliği gereklidir, iki tarafın da en uygun zamanda en mükemmel bir birliktelik oluşturması değil. Taraflarda farkındalık ve çaba varsa evlilik ilişkisi zamanla büyüme imkânına kavuşur.

Biriyle Evlenmek İçin Sevgi/ Aşk Kâfidir

Evlilikte yakınlık, sevgi ve aşk duygusu elbette önemlidir fakat tek başına yeterli olmayabilir. Evliliğin, hayatın somut gerçeklerine dayanan bir tarafı vardır. Somut gerçeklik ihmal edildiğinde diğer ulvi duygular anlamsız hâle gelebilir ve hayal kırıklığına neden olabilir. Evlilikte ekonomik geçim, ev işlerinin idaresi, çocukların bakımı, kök ailelerle ilişkilerin yürütülmesi gibi alanlar göz ardı edildiğinde çatışmalar körüklenir. Bu alanlarda bir denge varsa evlilik ilişkisi de dengeli bir biçimde sürdürülebilir. Evlilik, hem kalple hem akılla yürütülmesi gereken çok yönlü bir süreçtir. Duygular, yakınlık, çekim gibi hususlar bizi harekete geçme konusunda tetikleyebilir fakat evlilik kararı alırken diğer hususlardaki uyumu da kontrol etmek lehinize olacaktır.

Evlendiğimizde sadece eşimizle değil, aynı zamanda eşimizin ailesi ve çevresiyle de yakınlık geliştiririz. Yeni ilişkilere açılır, çevremizi genişletiriz. Eş ilişkisi, evliliğin getirdiği rollerden biridir. Ancak hayatta sadece eş rolümüz yoktur.

Kişisel Farklılıklar Evlilik İlişkisini Bozar

Eşimizle benzer yanlarımız olabileceği gibi farklı yanlarımız da olabilir. Burada önemli olan, farklılıklara hangi açıdan yaklaştığımızdır. Farklılıklara bir küçümseme sebebi olarak mı bakıyoruz yoksa farklılıkları bizi tamamlayıcı birer zenginlik olarak mı görüyoruz? İlki çatışmaları körükler ve farklı görülen tarafı kabul edilmemiş hissettirir. İkincisi ise daha olumlu bir yaklaşımı ve saygıyı tesis etmeye yardımcı olur.

Eşim Hayatımı Kurtaracak Kişidir

Hayatımızda bir şeyler kötü gittiğinde birinin ya da bir

elin gelip bizi kurtarmasını umduğumuz zamanlar olmuştur. Bazen eşimiz de bu beklentiden nasibini alabilir. Böyle anlarda verilen kararlar insanı aceleci bir şekilde davranmaya iter. Ayrıca eşimize ya da eş adayımıza bir kurtarıcı umuduyla yaklaştığımızda onu kendi dünyamızda yüceltebiliriz. Bu da bizi en ufak bir başarısızlık, anlayışsızlık ya da beklenti dışı davranışa karşı daha hassas hâle getirebilir. Unutmamalıyız ki ancak kendi kendimizin kurtarıcısı olabiliriz. Eşimiz ise hayat yolunda bizim destekçimiz olabilir.

En Kötü Giden Evlilikler Bile Çocukların İyiliği İçin Sürdürülmelidir

Bazen eşler arasındaki ilişki tamamen biter ve evlilik sadece çocuklar için sürdürülen bir ev arkadaşlığına dönüşür. Fakat çocuklar anne babanın oluşturduğu ilişki ortamı içinde büyürler ve burada olan bitenden olumlu veya olumsuz etkilenirler. İlişki kurmayı aile ortamında öğrenecek çocuk için bu iletişimsiz ortam ya da birbirinden nefret eden ama yine de bir arada olmaya çalışan iki yetişkin son derece kafa karıştırıcı olabilir. Ayrılık kararı ciddi bir karardır, kısa süreli duygusal iniş çıkışlarla değil, gerçekçi gerekçelere dayandırılarak verilmeli fakat öncesinde de çiftlerin ilişkilerini düzeltmek ve güçlendirmek için elinden geleni yapmaları gerekir. Çocuklar için iki tarafın fiziksel varlıklarının yanında duygusal olarak da varlıkları aynı derecede önemlidir.

ÇOCUKLARA İBADET BİLİNCİ KAZANDIRMANIN ÖNEMİ

■ Doç. Dr. Hamza AKTAŞ
Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Çocukların hayatlarının ilkyıllarında ebeveynleri ile kurdukları iletişim, onların kişisel gelişimleri ve değerlerini şekillendirmeleri açısından son derece önemlidir. Özellikle manevi değerler noktasında çocuklara doğru bilgi aktarımı ve bilinç kazandırılması, aile içi iletişimin kalitesiyle doğrudan ilişkilidir.

Aile içi iletişim, aile bireyleri arasında duygusal bağların güçlenmesine, anlayışın artmasına ve birlikte yaşama kültürünün oluşturulmasına yardımcı olur. Bu bağlamda, çocukların dinî açıdan doğru bir şekilde yetiştirilmeleri için aile içi iletişimin nitelikli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. İbadet, dinî vecibelerin yerine getirilmesi, dua etme gibi konular çocukların hayatlarında önemli bir yer tutar. Bu konularda doğru bilgiye sahip olmaları ve bilinçli bir şekilde hareket etmeleri, onların dinî kimliklerinin sağlam bir temel üzerine oturmasını sağlar.

Aile bireyleri arasında hoşgörü, anlayış, sevgi ve saygı temelinde

kurulan iletişim, çocukların da bu değerleri özümsemelerine yardımcı olur. Ayrıca, aile içi iletişimde açık ve net bir dilin kullanılması, çocukların dinî konularda doğru bilgiye ulaşmalarını sağlar.

Çocukların Dinî ve Manevi Gelişimi

Aile, çocukların dinî ve manevi gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların dinî ve manevi değerlerle büyümesi, onların hayatları boyunca sağlam bir temel oluşturmasına yardımcı olur. Bu süreçte ibadet bilincinin kazandırılması da ailenin sorumlulukları arasındadır. Aile, çocuklara ibadetin önemini ve nasıl yerine getirilmesi gerektiğini öğretmekle görevlidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et..." (Tâhâ, 20/132)

Ailede çocuklara ibadet bilincinin kazandırılması, onların ruhsal yönden sağlıklı bir gelişim göstermelerine yardımcı olur. İbadetlerin düzenli bir şekilde yerine getirilmesi, çocukların manevi olarak güçlenmelerine

ve kendilerini daha iyi hissetmelerine katkıda bulunur. Ayrıca ibadetler, çocukların Allah'a olan bağlılıklarını artırarak onların dinî duygularının gelişmesine katkı sağlar.

Ailede ibadet bilincinin kazandırılması, çocukların topluma karşı sorumluluklarının farkında olmalarını sağlar. İbadetler, çocuklara yardımseverlik, paylaşma ve adalet gibi erdemleri öğretir. Bu erdemler, çocukların topluma karşı duyarlı bireyler olmalarını sağlayarak onların sosyal gelişimlerine destek olur.

Ailede ibadet bilincinin kazandırılması, çocukların karakter gelişimine olumlu etki eder. İbadetler, çocuklara sabır, hoşgörü ve saygı gibi değerleri öğretir. Bu değerler, çocukların yaşamları boyunca karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur ve onların karakterlerinin olgunlaşmasına katkıda bulunur.

Ailede Manevi Atmosferin Oluşturulması

Ailede manevi atmosfer, çocukların ibadet bilincini

kazanmalarında büyük bir etkiye sahiptir. Manevi atmosfer, ailenin içinde yaşayarak oluşturduğu dinî ve manevi değerlerin bir bütünüdür. İbadet, bu manevi atmosferin bir parçası olarak çocuklara öğretilir ve onların hayatlarının vazgeçilmez bir parçası hâline gelir.

Ailede manevi atmosferin çocuklara ibadet bilincini kazandırmadaki katkısı, çocukların ibadetleri anlamalarını ve içselleştirmelerini sağlar. Çocuklar, ailelerinden aldıkları örneklerle ibadetin önemini kavrayabilir ve bu sayede ibadetleri sadece bir görev olarak değil, aynı zamanda bir sevgi ve saygı eylemi şeklinde algılar. Ayrıca, ailede oluşturulan manevi atmosfer sayesinde çocuklar ibadetlerini düzenli bir şekilde yapmayı alışkanlık hâline getirirler.

Ailede çocuklara ibadet bilinci kazandırmak için çeşitli kaynaklar kullanılabilir. İşte bazı öneriler:

Aile İçi İbadet Pratiği

Aile içi ibadet pratiği, çocuklara ibadet bilincini kazandırmada önemli bir rol oynamaktadır. Aile üyeleri, çocuklara ibadetin nasıl yapıldığını göstererek ve onları aile ibadetlerine dâhil ederek bu bilinci pekiştirebilir. Bu pratiğin temel amacı, çocuklara dinin önemini ve ibadetin hayatlarındaki yerini öğretmektir. Aile içinde yapılan ibadetler, çocuklara örnek oluşturarak onların da bu alışkanlıkları kazanmalarına yardımcı olur. Ayrıca, aile içi ibadet pratiği sayesinde çocuklar, ibadetin sadece bireysel bir eylem olmadığını,

aynı zamanda ailece yapılan bir aktivite olduğunu da öğrenirler. Bu da onların aile bağlarını güçlendirmeye ve birlikte vakit geçirmenin önemini kavramalarına yardımcı olur.

Bilgi ve Deneyim Paylaşımı

Aile içi ibadet konusunda bilgi ve deneyim paylaşımı yapmak, çocukların ibadet pratiği konusunda daha bilinçli olmalarını sağlar. Aileler, çocuklarına kendi ibadet deneyimlerini anlatarak onların bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmalarını; çocuklarına ibadetin faydalarını ve önemini anlatarak onların bu konuda daha motive olmalarını; çocuklarına ibadet konusunda rehberlik ederek onların doğru bir şekilde ibadet etmelerini sağlayabilirler. Aileler, çocuklarına ibadetin sadece dinî bir görev olmadığını, aynı zamanda manevi bir bağlantı ve huzur kaynağı olduğunu anlatarak onların ibadete daha olumlu bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olabilirler.

Rol Model Olma

Çocuklar, ailelerinden gördükleri davranışları taklit ederler. Bu nedenle, ailelerin ibadet konusundaki tutum ve davranışları, çocukların da bu konuda nasıl bir tutum geliştireceklerini belirleyebilir. Hz. Peygamber (s.a.s.), bir hadis-i şeriflerinde; “Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.” (Buhari, Cihad, 164) buyurmaktadır. Dolayısıyla ailelerin çocuklara ibadet bilinci kazandırmasında kolaylaştırmak, zorlaştırmamak; müjdelemek, nefret ettirmemek temel

metot olmalı, daima çocuklara sevgi, şefkat ve merhametle davranılmalıdır. Çocuklar, ailelerinin ibadetlerini düzenli bir şekilde yaptıklarını gördüklerinde, onların da bu alışkanlığı kazanmaları daha olasıdır. Ebeveynler çocuklarına ibadetin nasıl yapılacağını öğretmeli ve onlara ibadetin anlamını açıklamalıdır. Aileler, çocuklarına ibadetin sadece dini bir görev olmadığını, aynı zamanda ruhsal bir bağlantı ve manevi tatmin sağlayan bir pratik olduğunu da öğretmelidir. İbadetin sadece dinî görevlerin yerine getirilmesi olarak değil, aynı zamanda Allah’a yaklaşma ve iç huzur bulma amacıyla yapılan bir eylem olduğunu çocuklara anlatmalıdır. Ayrıca, aileler çocuklarına ibadetin günlük hayatın her anında yapılabilen bir uygulama olduğunu; örneğin, sabah kalktıklarında teşekkür etmek veya zor bir durumda dua etmek gibi günlük hayatta karşılaşılan durumlarda da ibadet edilebileceğini öğretmelidir.

Üç Ayları ve Ramazanı Fırsat Bilmek

Ebeveynlerin çocuklarına ibadet bilinci kazandırmasında üç aylar ve ramazan ayını fırsat olarak görülebilir. Çocuklara oruç tutmanın dinî ve manevi faydaları hakkında bilgi vermek, onların oruç tutmaya motive olmalarını sağlayacaktır. Bu aylar; ibadet, dua, sadaka ve manevi kazançların arttığı mübarek zaman dilimleridir. Ayrıca, anne babalar çocuklarına iftar ve sahur yapmanın önemini anlatarak, onların bu güzel geleneği yaşamalarına destek olabilirler.

AZAD'IN GÖLGESİNDE

■ Şerife DOĞAN

Sabah erkenden güne başlamıştı Mihriban. Fabrikada kocasıyla birlikte yiyecekleri öğle yemeğini saklama kaplarına koydu. Her zamanki gibi gün ağarmadan trene bindiler. Trende koltuğa oturur oturmaz gözlerini kapattı ama uyumadı. İç dünyasıyla baş başa kaldı. Günün bu saatleri en sevdiği zamanlardı. İşe yetişme telaşını atlatıp hayallere dalardı. Yıllardır gurbet eldelerdi. Birkaç yıl çalışım diye geldikleri Almanya artık evleri olmuştu. Güneş birbiri ardına doğup batarken zaman hızlıca akıp gitmişti. Oysaki Mihriban'ın ruhu alışmamıştı hiç gurbete. İnsanoğlu değişik bir varlıktı; çocukluğunu, ilk gençlik yıllarını yaşadığı yerden asla kopamıyordu. Ne kadar başka yerler görse de mazideki anıları sürekli kafasında dönüp duruyordu. Gündüz iş telaşesinden zaman akıyordu ama akşamlar geçmek bilmezdi. Hüznü yüreğinde, en derinde hissedirdi. Annesinin akşam namazı telaşı gözünün önüne gelirdi. Hep acele ederek abdest alırdı annesi. Her gün tekrar eden, köyde yaşayanların anlayacağı tanıdık bir telaştı onunkisi. Çünkü inekleri ahıra bağlayıp, yemleyip sulamalıydı. Klasik bir köy döngüsünde günü kapatma telaşydı bu. Ama Mihriban'ın kalbine çöken ağırlık başkaydı. Her akşam bir gurbet türküsü mırıldanarak geçiştirmeye çalıştığı, sonu gelmeyen hayallere dalardı. Bir gözü hep gardırobun üzerindeki valizdeydi. Ne zaman toparlanıp gideceklerdi, ne zaman bitecekti bu gurbet.

Mihriban, kocası ile birlikte aynı fabrikada çalışıyordu. Öğle tatilinde evden getirdikleri yemekleri beraber yerler, sohbet ederlerdi. Karşılıklı muhabbetleri herkes tarafından bilinir, gıpta edilirdi. Gurbet elde birbirlerine sımsıkı sarılmışlardı. Ne çok istemişlerdi bir evlatlarının olmasını, yuvalarının şenlenmesini ama nasip olmamıştı. Söz, bu konuya gelince Mihriban'ın gök rengi gözlerinden yaşlar yağmur gibi akardı. İçinde bir boşluk hisseder, kader böyle yazılmış diye teselli bulurdu. Artık yıllar geçtikçe, yaş aldıkça daha çok sorguluyordu kendini; niçin elin memleketinde duruyorlardı, bu yabancı diyarlarda neyi bekliyorlardı, kazandıkları karı koca kendilerine fazlasıyla yeterdi, gençlik gitmişti bari yaşlılıkları Azad'ın altında geçseydi...

Azad; bayramlarda gençlerin bulunduğu, dalına salıncakların kurulduğu, koyu gölgesinde kuzuların yatıp serinlediği, çocukların kelebekler yakaladığı, gençlerin etrafında toplanıp ilk aşklarını konuştuğu asırlık koca bir çınardı. Etraftaki köylerden bile bu küçük dağ köyüne gelen olurdu Azad için. Köyün özgür havası, dağların kekik kokusu en güzel Azad'ın altında hissedilirdi. Mihriban ruhunun, Azad'ın kökleri gibi köyüne ait olduğunu biliyordu. "Ot kökün üstünde biter." derdi annesi. Mihriban da köklerine yakın olmadan nefes alamıyordu sanki.

Mihriban, annesinin küçük kızı iken can atardı Azad'a gitmeye.

Bayram günü öğleyin başladığı Azad'ın etrafında kalabalık toplanmaya. Arkadaşları gelir Mihriban'ı Azad'a kurulan salıncakta sallanmak için çağırırlardı ama o, kalabalık ev halkına bir şey diyemezdi. Annesi hemen anlardı boncuk gözlü kızının isteğini. Ufak bir müdahale ile arkadaşlarının yanına katıverirdi evladını. Mihriban evin son çocuğuydu, diğer kardeşleri tarafından da çok sevilirdi. Babalarını çok erken yaşta kaybetmişler ama altı kardeş birbirine kol kanat germiş, dost olmuş, yoldaş olmuştu.

Gökyüzüne bakıp derin bir iç çekti, esen rüzgârın sesini dinledi, biraz üşüdü, biraz ağladı. Anlattı anacığın duygularını, artık yaz gecelerinde ateş böceklerinin sesini dinlediğini, demir kapının önündeki menekşenin kokusunu içine çektiğini, tan yelinin esişini, çiçeklere düşen kırağıyı anlattı. Yeni çiçekler ekecekti bahçeye, annesi ile birlikte yaşayamadıkları yılları kardeşleri ile geçirecekti.

Ahhh anası, can anası... Hep derdi. "Kızım yabanın parası yemekle bitmez, dönün artık memleketinize, evinize, barkınıza. Yılda bir kez geliyorsunuz, köydeki eviniz şenleniyor, siz gidince kapınızın önünden bile geçemiyorum, burnumun direği sızlıyor. Bahçedeki kayısı ağacınız, çatıdaki kuşunuz dahi sizi bekliyor. İzne geldiğinizde sevinemiyorum bile, dört hafta sonra gidecekler diye. Sizi beklemekle geçireceğim koca bir yıl aklıma gelince boğazım düğüm düğüm oluyor, yüreğime ağırlık çöküyor."

Gurbette bayram yoktu, fabrika tam kadro mesaisine devam ederdi. Geçen sene yine bir bayram günü fabrikada çalışırken müdürü çağırmıştı Mihriban'ı. Pek olağan bir şey değildi, yüzü gayet üzgün bir ifadeyle Almanca çok üzgün olduğunu anlatıyordu. Mihriban önce anlayamadı ne demek istediğini ama sonra annen ve Türkiye kelimelerini birleştirence anladı, yığılıp kaldı olduğu yere. Kavuşmaya günleri sayarken can anacığını

kaybettiğinin haberini almıştı. Oysaki geniş zamanlarda sohbetler edeceklerdi, bu sene bahçedeki fasulyeyi beraber toplayacaklardı, erişteyi birlikte keseceklerdi. Ne çok planları vardı izinde yapmak için. "Bu sene acaba anneme hangi hediyeleri alsam." diye düşünürken soğuk bir nisan sabahı kaybetmişti anneciğini. Bundan sonra dünya dönse ne olurdu dönmese ne olurdu...

Günler geçti birbiri ardına; acılı günler, taziye ziyaretleri, derin düşünceler eşliğinde. İnsan kaç yaşında olursa olsun anne acısı çok başkaydı. Hep korkardı gurbette kara haber almaktan ama olmuştu işte. Bir bayramı daha Almanya'da geçirmeye gücünün kalmadığını fark etti. İçinde akan deli nehri durduramıyordu, biliyordu nehirlerin dönüşü olmazdı. Girdiği değişik ruh dünyasından çıkamıyordu. Niçin çekiyorlardı bu gurbeti, neyin yoluna ve hâline girmesini bekliyorlardı. Tahammülü kalmamıştı artık. Bunca yıldır derdine, neşesine tanık olan evine, eşyalarına

uzun uzun baktı. Mutfaktaki siyah radyosu âdeta arkadaşı gibiydi. Kocasına "Gitme vakti bu sefer geldi, ruhum sığmıyor bu gurbete." dedi. Zaten kocası Mihriban'ının uzaklara dalmasından, gözünün ferinin gitmesinden anlamıştı başka bir ruh hâlinde olduğunu. Şükrü anlamaz mıydı hiç sevdiceğini, aynı çeşmeden su içmişler, aynı ağacın altında oturmuşlardı. Nefes alıp verişinden bilirdi Mihriban'ını. Yine efkârlandı bir evlatları olmayışına ama kafasını çevirip "İa havle vela kuvvete" deyip toparlandı. Eşi dostu çok şeyler söylemişti bu konuyla alakalı ama o hiçbirine yanaşmamıştı. Mihriban'ını nasıl üzebilirdi ki. Yazılmıştı bir kere kaderlerine hüznün, Rabb'in takdiri böyleymiş, diyerek kalktı yerinden.

Karı koca kararlarını verdiler, memlekete kesin dönüş yapacaklardı. Köylerinde büyük bir hevesle yaptıkları, oturmaya doyamadıkları bahçeli evlerinde daimi kalacaklardı. Kapı önündeki asmanın kameriyesinde

radyolarını dinleyip yaz gecelerinde uzun uzun oturacaklardı. Bahçedeki kiraz ağacının meyvelerini hasır sepetlerle artık kendileri toplayacaktı. Önce Almanya'daki işlemleri hallettiler; gerekli evraklar, hazırlıklar tamamlandı. Sanki omuzlarından bir yük kalkmış, kuş gibi hafiflemişlerdi. 2-3 sene çalışıp döneriz dedikleri gurbet macerasından 30 yıl sonra dönüyorlardı. Nasip böyleymiş, dedi Mihriban. Gerçi Almanya'da yaşadıkları semt de ağaçlı yeşilliği bol bir yerdi, parkları bahçeleri çoktu. Ama hiçbir çınar Azad'ın huzurunu, neşesini veremiyordu. Köyünün yıldızları daha parlaktı sanki, ay bir başka aydınlatıyordu gecelerini.

Uzun bir sıra yolculuğundan sonra ulaştılar küçük minibüsleri ile köyelerine. İki kişilerdi ama eşe dosta bol bol hediye getirmek için böyle bir araba seçmişlerdi. Acılar daimi değildi çok şükür. Mihriban içindeki yarayı kardeşleri ile sarmaya başladı. Ablasının evi yakındı, onun çoluğu çocuğu, torunları her daim evine gelip gidip boş bırakmadılar.

Mihriban günler geçtikçe içinde huzuru hissetti. Gönül bahçesinin eski şanı yoktu ama yine de kendini daha iyi hissediyordu. Aldığı kararın ne kadar doğru olduğunu anladı. Ve yine bir bayram sabahına ulaştı. Çok şükür bu bayram vatanındaydı. Seherden kalma bir rüzgâr eserken annesinin mezarı başındaydı. Değişik bir iç huzuru hissediyordu, anneciğinin en önemli isteğini

geç de olsa yerine getirmişti. Curbetteki eğreti hayatları bitmişti, ömrünün kalan günlerini memleketlerinde geçirecekti. Gökyüzüne bakıp derin bir iç çekti, esen rüzgârın sesini dinledi, biraz üşüdü, biraz ağladı. Anlattı anacığın duygularını, artık yaz gecelerinde ateş böceklerinin sesini dinlediğini, demir kapının önündeki menekşenin kokusunu içine çektiğini, tan yelinin esişini, çiçeklere düşen kırağıyı anlattı. Yeni çiçekler ekecekti bahçeye, annesi ile birlikte yaşamadıkları yılları kardeşleri ile geçirecekti.

Bayram gününde köy odalarında sofralar kurmak âdettendi. Her mahallenin kendi odasında sofralar kurulur, komşular yaptıkları yemekleri tepsiye dizerek götürürlerdi. Mihriban mezar ziyaretinden geldikten sonra evde başladı tatlı bir bayram telaşı. Annesinin özenle hazırladığı bayram tepsilerini düşünerek o da bir sürü hazırlık yapmıştı. Yaptığı yemekleri tepsiye güzelce yerleştirip kocasına verdi.

Kendi ruhunun izlerini taşıyan köyünde Mihriban'ın içindeki solan güller tekrar

yeşermeye başlamıştı. Bayramın ikinci günü kocasına "Hadi Azad'a gidelim, tıpkı çocukluğumuzdaki gibi salıncağa binelim." dedi. Dik yamaçtan yukarı doğru çıktılar, oturdular koca çınarın koyu gölgesine. Rüzgâr ılık ılık esiyordu, dağların kır kokusu her yeri sarmıştı. Gün geceye dönerken çocukluktan ezbere bildikleri yıldızlara bakıyorlardı, hilal vardı gökyüzünde. Mihriban gözlerini kırpmadan dakikalarca baktı ve şükretti Rabb'ine. Bayram için kurulan salıncakta sallanırken dönüp baktı arkasına. Küçük Mihriban'ı gördü, gözünden bir iki damla yaş aksa da hüznle gülümsedi. Belki yüzünde inceden uzun uzun çizgiler vardı belki genç değildi ama heyecanlı, neşeli, kısa cümlelerini yeniden kurmaya başlamıştı. Bayram sevincini en derinden hissedebiliyordu, ruhu şifalanmıştı. Gönülündeki ateşe ne kadar da iyi gelmişti Azad'ın yeli. Belki de bu duyguyu sadece gurbeti yaşayanlar anlayabilirdi; bir köke sahip olmanın bilgeliğini, dalların esişindeki ahengi, kekik kokusunun ferahlığını...

DÜNYAYI DİLEYEN DÜNYA BULUR

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle yoran!

Sözü, özü, düşü ve hatta gönlün en derinlerinden, en ırak yerlerden çıkıp gelen gülüşü hayra yoran, dinle.

Sana ulaşan her mektubumu daha açmadan hayra yorar, hayır dilermişsin, duyarım. Dilinden hayır kelam dökülünce işin gücün hep berekete açılmış, bunu da duyarım. Bunun böyle olduğunu söylemeseler de sezerdim ben, niyet niyeti çekermiş zira. Güzel yoran güzel bulurmuş, temiz düşünene pirüpak kapılar aralanmış, hoş bakana hoş görenler denk gelirmiş, dürüst konuşana dosdoğru cevaplar, has yürüyene has yollar açılmış.

Ömrümün bu mevsiminde sana sıkça yazmak, seni sıkça yoklamak isterim evlat. Her zaman olmuyor bu; kimi dönemlerde içime çekilmek, herkesten her şeyden uzakta yaşamak, kendimi dinlemek, dinledikçe susmak ihtiyacı hissediyorum. Susmak

gibisi yok. İnsanoğlunun kalbine en iyi gelen şey susmaktır, pek kimse bilmez bunu. İnsanların susmaya hiç niyeti yok ki nereden bilsinler nadir ulaşılan o huzuru. Velhasıl hazır konuşasım, yazasım varken arka arkaya dizeyim mektuplarımı isterim. Susmanın keyfine ulaşmış olmama rağmen arada çıkıp senin gibi pak yüzlü gençlere birkaç kelam etmek gerek. Meydanı boş bırakmaya da gelmez evlat, çok susana bilmez, çok konuşana âlim der geçer giderler.

Mektuba başlarken esenlik dilenir bilirim, bu gidişle adım selamsıza çıkacak. Varsın çıksın diyemem, selam verene de selamı alana da bereket ayrı uğrar evlat. Bundan sebep, selam olsun sana ey ırak diyarlarda yol gözleyen. Selam olsun, ulu ırmakların üzerinde kurulu köprüler gibi dün ile bugünün arasına fidan diken.

Bir düş gördüm dün gece; yüce dağların arkasından dörtnala koşup gelen, yeleleri ile ovaları süpüren, toynaklarıyla toprağı döven, kuyruğu ile poyrazı, başı ile lodosu tutan civan gibi bir at. At ki kardan beyaz, gözleri bir çift kömür topağı, yeleleri Çin ipeğinden, eyeri desen som altın. Ama gel gör ki yanaşmaz bana, geri durur. Bineyim derim binemem, dokunayım desem dokunamam, aramızda koskoca bir uçurum; ben

diyeyim derin sen de dik!

Sabaha karşı heyecanla uyandım evlat, bir endişe kapladı içimi. Sonra kendimi yatıştırdım, dedim, nereden nasıl baktığına göre değişir bu iş ihtiyar, Yoruma varır düş, düşünüyü iyi yor.*

Öyle ya, kem yorarsa kem olur, hayır yorarsa hayır bulur insan. Dedim, hayır olsun! At murattır bizim buralarda, yiğidin yoldaşısıdır, mahzunun sırdaşı, ihtiyarın gözüdür, çoluk çocuğun ayağı. Böyle kutlu bir hayvanı rüyada görmek hayra yorulmaz da ya ne yapılır.

Bazı arzularımıza ulaşamamak belki daha hayırlıdır, bunu bilemeyiz. Uzanıp da dokunamadığımız şey belki kor ateşten bir ok, hem seni yakacak hem başkasını. İsteklerimize uzaktan bakmak, onları seyretme imkânı bulmak belki bizim için âlâ olan. Misal güneş, nasıl da yüzümüz gözümüz şen olur o doğduğu zaman. Gökyüzüne bakıp da kimin içi ferahlamaz, kim gününe şükretmez, kim o uçsuz bucaksız maviliklerin ve zifirî karanlıkların içinde hülyalara dalmaz. Bulutların beyazına sevdalanıp da onları kucaklamak isteyen kim bilir kaç kişi vardır. Peki, hiç düşündün mü tüm bunlara dokunabilme imkânımız olsaydı ne hissederdik? Hayallerimize ulaşınca ya büyü bozulursa! Bilemeyiz!

Ya da aklımıza hiç gelmeyecek olasılıklar şekillendirir rüyalarımızı. Mesela kaygılarımız, mesela iklim, mesela hastalıklarımız, hassas duygularımız, meraklarımız, arzularımız. Bazı düşler

de bağlıdır yılın faslına.
Unurlardan birigüçlenipvarır
aslına.*

Bundan sebeptir evlat, neyin
hayır neyin şer olduğunu
ancak Hak bilir. Bana ise atları,
rüzgârları, uçurumları hayra
yormak düşer. Sen de yor
evlat! Hayra yor, iyiye, güzele,
muhabbete, saadete, selamete
yor. Birkaç satır evvel de
dediğim gibi; rüya, yorumuna
gelir.

Bak kalemi, kâğıdı elime
alınca, sana düşümü anlatınca
ferahlayiverdi içim. Dünya
omuzlarımın üzerine konmuş
da ne sağıma dönebiliyordum
ne soluma daha bu sabah.
Şimdi öyle mi ya! Üzerimdeki
tüm ağırlık bir anda kalktı,
gözlerim daha net görür,
kulaklarım daha iyi duyar oldu.
Bir mektup nelere kadir, bir
selam nasıl şifalı, kelim desen
yok ondan daha has arkadaş.
Daha ben ne diyeyim, neler
dileyeyim.

Dilemek deyince aklıma
geldi; Dünyayı dileyen dünyayı
bulur.* Derdi atalarım. Ne hoş
bir cümledir ki insana şöyle
bir içini yoklatır. İsteklerim
arzularım hep dünya ile mi
ilgili de durmadan dünyayı
bulurum derdi ninem. Dünyalık
kazançlarımız elbette olacak
ama aslolan görünmeyen âlem
değil midir? Mizanların en

Güzel yoran güzel
bulurmuş, temiz
düşünene pirüpak
kapılar aralanırmış,
hoş bakana hoş
görenler denk
gelirmiş, dürüst
konuşana dosdoğru
cevaplar, has
yürüyene has yollar
açılırmış.

hassasında tartıp mezuraların
en doğrusuyla ölçmek lazım
gelir bu kazançları.

Ben diyeceğimi dedim,
gerisi sana kalmış evlat.
Bilirim ki en doğrusunu
seçer, en münasibini alırsın
öğütlerimin. Zannetmeyesin
ki nasihat eden dört dörtlük
yaşamış da hiç öğüde ihtiyaç
duymamış. Beşer, şaşar evlat!
Yanlışlarımızla, hatalarımızla
insan olduk biz. Elbet yanıla
yanıla bulacağız yolumuzu.
Bu konuda zannetmem ki
kimsenin kimseye söyleyecek
lafı olsun. Benim çorabım
delikse diğerinin dirseği sökük,
bir başkasının urbası yırtıksa
berikinin düğmesi kopuk.
Velhasıl, herkeste var bir
noksan. Komşumunki seksen
dokuzsa benimki doksan.

Bu dünya böyledir evlat; giden
gelene, gelen gidene hâlini arz
ettikçe döner. Çark aynı, diş
değişir durur her seferinde.

Mektubumu burada sonlandırır
gözlerinden öperim evlat,
selametle...

*Kutadgu Bilig

SU ALTI DÜNYASI

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

...Boyası Allah'ınkindendaha güzel olankimdir?...
(Bakara, 2/138)

Geçen ay Dünya'nın su ile olan ilişkisinden ve suyun Dünya için öneminden söz etmiş ve "Su altında ne var?" sorusunu sormuştuk. Güneş ışığının suya nüfuzundan bahsetmiş, ışığın ulaşamadığı kapkaranlık alan olan abisal bölgeye kadar ilerlemiş ve bu bölgeyi "Bu karanlık bölgeye ise "abisal alan"deniyor. Abisal alan dünyamızın içinde bambaşka bir dünya âdeta. Henüz nevini bilemediğimiz balıklar, kendinden ışıklı (biyoluminesans) canlılar ve daha neler neler. Abisal bölgeyi bir başka yazıda daha ayrıntılı inceleyeceğimizi söyleyelim ve sudaki yolcuğumuza devam edelim." sözleri ile nitelemiş ve bu ayki yazımıza uygun bir zemin hazırlamıştık. Suyu dalmaya ama gerçekten tam anlamıyla dalmaya hazırsanız başlıyoruz...

BİLİYOR MUSUNUZ?

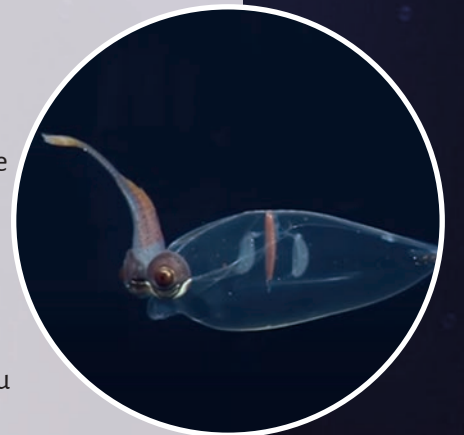
- Dünya'daki yaşam hepimizin malumu olduğu üzere Güneş ile doğrudan ilişkili. Güneş ışığı ile bitkiler fotosentez yapıyor, canlılar büyüyor ve besleniyor, gezegenimizdeki yaşam döngüsü sürekli olarak devam ediyor.
- Güneş, tabii ki denizler ve okyanuslar için de elzem. Ama her tarafı için değil desek yanılmış olmayız. Çünkü güneş ışınları denizde belli bir derinliğe kadar inebiliyor. Ve sadece o derinlikteki deniz yaşamını doğrudan etkiliyor. Peki ya sonra?
- Sonrası koyu, siyah, kapkaranlık... Sonrası abisal bölge. Genel tanımlamada okyanusların 4000 ila 6000 metre derinlikleri arasında kalan bölge olarak nitelendirilen bu alan, ismini Yunancadaki "dipsiz" anlamına gelen ábussos kelimesinden alıyor.
- Abisal bölgede karanlıktan başka hiçbir şeyin var olmadığı veya olamayacağı düşüncesi galip geliyor. Ama Yüce Yaradan, Hâlik esmasını bir kez daha izhar ediyor bu kapkaranlık alanda.

ABİSAL BÖLGEDE NE VAR?

- Şimdi asıl sorumuzun cevabına geldik. Bugün insanlık Ay'ı hatta Mars'ı abisal bölgeden daha iyi biliyor. Dünya'mızın fersah fersah ötesinde olan bu gök cisimlerine dair ayrıntılı haritalar çıkarabiliyor ancak deniz altının sadece beşte birlik kısmının haritalanabildiğini söylüyor bilim insanları. Doğal olarak bu da abisal bölge hakkındaki merakımızı daha da artırıyor.
- Okyanuslardaki biyolojik çeşitliliğin çok ama çok büyük bir kısmı aslında derin denizlerde yaşıyor. Bu bölge, Dünya'daki yaşam alanının neredeyse yüzde 95'ini oluşturur ve gezegenimizdeki en büyük yaşam alanı olarak kabul edilir.
- Bu bölge, ışığın da olmaması nedeniyle çok düşük sıcaklıkta ve çok yüksek basınçtır. Bu da inceleme ve araştırma faaliyetlerini bir hayli zorlaştırmaktadır.
- Şöyle ki abisal bölgelerdeki canlılar genellikle termal baca olarak adlandırılan kaynak noktalarında yaşarlar. Termal bacayı magma etkisiyle ısınan sıcak suların kaynarak fışkırdığı bir nevi gazzere benzetebiliriz. Ancak basınç o kadar yüksektir ki çıkan su kaynar olmasına rağmen en fazla 3-4 derece sıcaklıkta kalır.

BU BÖLGEDE HANGİ CANLILAR YAŞAR?

- Abisal bölgede bu denli düşük sıcaklığa ve yüksek basınca alışık varlıkların yaşadığı bilinmektedir. Su altı solucanları, bazı yengeç türleri ve sert kabuklu deniz canlıları bu bölgenin mukimlerinin başında gelir.
- Bölge tamamen karanlık olduğu için burada yaşayan canlıların neredeyse tamamı biyoluminesans canlılardır. Ayrıca bu canlılar neredeyse tamamen şeffaf yapıdadır.
- Bölgede yaşayan canlılar bizlere âdeta bu dünyadan değilmiş hissi verir. Öyle ki büyüklüğü 10 metreye kadar uzanabilen dev kalamarlar; fiçı gözlü, transparan kafalı balıklar, dumbo ahtapotları ve daha neler neler... Daha fazlasını merak ettiyseniz sizi arama motorlarına davet ediyor ve bu ayki yazımıza son veriyoruz. Gelecek ay görüşebilmek ümidiyle...

EVLİLİKTE PROBLEMLERİMİZİ NASIL ÇÖZERİZ?

■ Zeynep Gökçen ARSLAN ADIGÜZEL
Aile Danışmanı

“Aşkta üç kahraman vardır; ‘seven, sevilen’ bir de arada ‘problem’ olan! Biz ona âşık, maşuk ve rakip diyelim. Gül, bülbül, diken. Ferhat, Şirin, Hüsrev. Kerem, Aslı ve Keşiş... Üçüncü kişi güçlük çıkarır, çelme takar, işte onunla yapılan mücadele insanı yüceltir. Mevzuya tat katar. Eskiler bunu ‘Teberrî olmadan tevelli olmaz.’ şeklinde dört kelime ile özetleyivermişler. Yani zararlıdan, kötüden, hayırsızdan uzaklaşmadıkça güzele yaşanamazsınız asla.”

Okuduğum bir kitap bu satırlarla başlıyordu. Ben de sizlere ikram etmek istedim. Öz cümle ile ancak bu kadar nazik anlatılabilir çünkü tüm mesele...

Evlilik müessesesinin de “seven, sevilen ve problem” den oluşan bir müessese olduğunu öncelikle kabul etmek gerekir. Problemin olmadığı yerde muhabbet pişmez çünkü. Ancak, küle dönüşmemek ise ustaların işidir. Peki nedir bu ustaların becerisi? Şöyle bir bakalım isterseniz:

Evlilik müessesesi uzun bir yolculuktur. Giriş, gelişme ve sonucu olan! Hikâye nasıl başlarsa öyle gitmez aslında. Bunu hem iyi hem kötü durumları olan hikâyeler için de söyleyebiliriz. Hikâyemiz, sorumluluk farkındalığı ile nasıl başlatırsak öyle devam etmesi için de emek vermemizi ister. Hâliyle yolları birbiriyle iç içe geçmiş, sağlıklı bağlar kurabilmiş hayat yoldaşı yani iletişim ustaları oluveririz.

Esasta evliliğe giriş, kişinin benliği ile kurduğu bağ ile başlıyor. Kişinin kendisiyle tanışması, kendine bakım

verebilmesi, hayatında var olan sorumluluklarını yerine getirmesi, kısacası kendi için gayret etmesi gerekir. Bunu da en iyi, hayat yolculuğuyla bağ kurmuş kişiler başarabilirler. Aksi hâlde içten içe veya içten dışa, ötekiyle hep meselesi olur insanın! Bu mesele bazı evliliklerde tahammülle şefkatle karşılanırsa da çoğu zaman daha sancılı tablolarla süreci daha da sıkıntıya sokar. İşte tam da bu yüzden evliliğe giriş, kişinin benliği ile kurduğu bağ ile başlıyor dedim. Çünkü evlilik, birinin eşi olabilecek olgunluğa gelebilmektir. Ve bunu sadece, hayatını ertelemeyenler başarabilmektedir. Esas olan, kendi ile öteki arasındaki öncelik sırasını olabildiğince dengeli tutabilmektir. Bu bize evliliğimizin gelişim sürecinde, gerektiği yerde ve gerektiği ölçüde; “özverili”, “duyarlı” ve “diğerkâm” olabildiği kadar kendine de zaman, mekân ve enerji ayırabilmeyi sağlayan bir yolculuk sunmaktadır. Elbette ki herkes aynı olamaz, çünkü insanoğlu birbirine benzemeyen, farklı şekilde yaratılmış olandır. Hâliyle yaşadığımız problemlerde benzerlikler olsa da bizim dünyamızdaki anlamları, birbirinden çok farklıdır.

Problem, hayatın her meselesinde olduğu gibi, evlilikte de derya denizdir. Ancak ben sizler için bu kıymetli müessese altında seans odamda da en çok karşılaştığım, sizlerin de yaşamın içinde karşılaşmanızın mümkün olduğu üç genel problem türünden bahsedeceğim. Bu problemlerden hangilerinin

çözülebilir, hangilerinin ise çözülemez olduklarını da, ilerleyen satırlarda değineceğim.

Evliliklerde yaşanan problemlerden ilki “uyum problemleri”dir. Hani bir kapıdan içeri girdiğimizde önce biraz gözlemci oluruz, seyrediyoruz. Tanıdıkça ve tanıştıkça bulduğumuz ortamda ve çevremizdeki ilişkilerde sorumluluklar almaya; sorumluluklar almaya başladıkça kendimizi olduğumuz yere ait hissetmeye, hâliyle de daha fazla bağ kurmaya başlarız. Ve insanoğlu, bağ kurduğu her şeyi güzelleştirme, iyileştirme ve bakım verme gayretine düşer. Sıklıkla ilk iki veya üç yıl içerisinde görülen, görülmesi muhtemel olan uyum problemleri, eşlerin tanışıklıklarının henüz pekişmemiş olmasından kaynaklanır. Eşler, henüz birbirleriyle aileleriyle hatta çoğu zaman yaşam sürme hayali ile kurdukları evleriyle bile uyum problemleri yaşayabilirler. Elbette eşlerin muhabbetlerinin artmasıyla tanışıklıklarının da zamanla pekişmesiyle bambaşka bir lisan oluşur. İlişkilerinde ustalaşan eşler arasında zamanla pekişerek oluşan bu lisan “biz dili” denilmektedir. İlişkilerinde “biz dili”ni oluşturabilen kişiler, birbirlerine eleştirel dil kullanmaktan, sürekli bahanelerin ardına sığınarak her defasında kendini savunmaktan, hakaretlerden sakınırlar. Aksine daha yapıcı, onarıcı bir dil kullanırlar. Evliliklerinde biz dilini kullananlar yerli yersiz

çıkabilecek problemlerde birbirlerini yargılamadan dinleyerek daha da bağlayıcı ve zamanla daha da uyumlanarak birbirleriyle daha sağlıklı bağ kurarlar. Biz dilini oluşturabilen eşler, düşüncelerinde, kalplerinde, çevrelerinde abartı olan her şeyi kapıda bırakırlar. Bu da onları daha anın içinde erişebilir beklentileri olan bir dinamiğe getirir ve bağlılıklarını pekiştirir.

Diğer bir problem başlığımız da “evliliklerde kriz problemleri”dir. İnsanlar, yaş aldıkça içinde buldukları çevre ve rolleri de değişmeye başlar. İnsanın birilerinin evladı olarak başladığı hayat yolculuğu, yaş aldıkça birilerinin eşi ve ardından ise birilerinin anne-babası rolleri eklenerek devam eder. Ve hâliyle bireyler, yaşamsal rollerine uyumlanırken bazen kişisel problemler bazen de iletişim problemleri yaşayabilirler. Hayat, iyilikleriyle ve kötülükleriyle bir bütündür. Bu sebeptendir ki her an krizlere gebe bir yolculuktur. Kişiyi, yaşanan krizler, kişisel ve ailevi süreçlerinde de fazlaca etkileyebilir. Bazen bize iyi geleceğini düşündüğümüz şeyler bile kriz oluşturabilir. Örneğin; bir evlat sahibi olmak, iş yerinde terfi almak, yaşadığımız şehri veya ülkeyi değiştirmek de krizlere sebep olabilir. Bir bebeğin dünyaya gelmesi, evlilik kadar, hayatına yeni roller üstlenen eşleri de etkilediği için beklentilerden kaynaklı krizleri bu dönemlerde sıkça görebiliriz. Veya işyerinde terfi almak, belki maddi bir refah sağlayacak olsa da daha fazla mesai saatleri, evliliklerde duygusal açıklık

Biz dilini oluşturabilen eşler, düşüncelerinde, kalplerinde, çevrelerinde abartı olan her şeyi kapıda bırakırlar. Bu da onları daha anın içinde erişebilir beklentileri olan bir dinamiğe getirir ve bağlılıklarını pekiştirir.

krizlerine sebebiyet verebilir. Oysa iletişimde usta olan bireyler, kriz dönemlerinde de her şeye rağmen birbirlerinin yanında olmak isterler. Var olan krizi aşmak için birbirlerine neye ihtiyaç duyduklarını sorarak ihtiyaçları karşılamaya gayret ederler. Kriz dönemleri beklentilerimizin hayal kırıklığına dönüştüğü dönemlerdir. Özellikle bu dönemler, birbirimize eleştirel ve suçlayıcı bir dil kullanmaktan sakınmamız açısından çok önemlidir. Kriz dönemlerinde sorunun biraz soğuması için, eşlerin birbirlerine alan açmaları veya dışarıdan (geniş aile, aile dostu, terapist) destek almaları çoğu zaman daha iyi gelir. Aksi hâlde iyi yönetilemeyen krizlerin evliliklerde tıkanmalara sebebiyet verebileceği gibi; geleceğe yönelik sessiz sarsılmalara da neden olabilir. Bu sebeple eşlerin kriz anlarında tekrar

paydaş olabilmeleri adına sunulan bir katkı da eşlerin rollerini hatırlamalarıdır diyebiliriz. Rollerini hatırlayan eşler, her şeye rağmen birbirlerine, evlatlarına veya geniş ailelerine eşlik edecekleri saatleri, dakikaları ve anları oluşturmaya tekrar başlayabildiklerinde ferahlık yaşayacaktır. Çünkü bizler biliyoruz ki birbirimizden haberdar olmak, hayatımızda ve evliliğimizde o kadar çok şeyi yoluna koyuyor ki...

Son olarak evliliklerde sıkça karşılaştığımız ancak kendimizi manipüle ederek fazlaca yıprandığımız sorun, “kişilik problemleri” dir. Zira en sancılı yer burasıdır. Çoğu zaman eşlerin bir yuva kurulmasının başlangıcından itibaren başlayan ve devam eden bazı problemleri olabilir. Ancak kişiler bunların zamanla geçeceği beklentisini her geçen gün içlerinde büyütürler. Oysa büyüyen, umut değil, hayal kırıklığı olur bu meselede! Çünkü kişilik problemleri ruhsal problemlerdir. Kişilik problemlerine belli terapi destekleri ile hatta çoğu zaman ilaç tedavileri eşliğinde yürütülmesi gereken hastalıklar da diyebiliriz. Hâliyle kişilik problemleri tedavi edilmezse zamanla daha sancılı tablolarla karşımıza çıkabilir. Eşiniz, tanışıklığınızın en başından beri çok fazla agresif tavırlar sergiliyorsa veya mevsim geçişlerinde çok fazla ruhsal iniş çıkışlar yaşıyorsa, kıskançlık başlığı altında yoğun kısıtlamalar getiriyorsa, kıskançlıkları sınır aşan hâller almaya başlarsa bunların bir uzman gözünden değerlendirilmesi, hem

evliliğiniz hem de eşinizin ruh sağlığı için oldukça önemlidir. Usta ilişkilerde eşler, değişim-dönüşüm yaşadıkları ve aynı zamanda tıkanıp çözümsüz kaldıkları kronikleşmiş durumları takip ederler. Bu da problemlerin kronikleşme süreçlerini hızlı görmelerini ve onlara çözüm aramalarını sağlar. Bizler de tanışıklığımızdan itibaren süregelen tıkanmış ve kronikleşmiş, halının altına süpürdüğümüz meselelerimiz var mı diye gözden geçirerek kendimizde veya eşimizde -varsa- kişilik problemlerimizi saptayabiliriz. Her zaman bir kesin çözümü olmasa da belli tedavilerle bu problemleri kontrol altına almak bizlere daha yaşanabilir bir evlilik sunar.

Ez cümle başladığım yeri tekrar hatırlatarak bitirmek istiyorum satırlarımı.

“Aşkta üç kahraman vardır; ‘seven, sevilen’ ve bir de arada ‘problem’ olan!”

Biricik yuvalarımızda problemlerin olabileceğini kabul etmek en büyük meseledir. Çünkü insanoğlu, varlığını kabul etmediği hiçbir mesele için uğraş vermemektedir. Ve bu kabul ile şunu da evliliğimizin içerisinde kendimize sıklıkla hatırlatmalıyız ki “Bazı problemler de çözülmez, çözülemez.” Ancak o olayda birbirimize saygı duyabilir ve akışta kalmaya devam edebiliriz. Bunun için de problemlere “onun” veya “benim” demek doğru değildir! Evliliğimizde oluşan problemler “bizim”dir!

Çünkü evlilik, bizim olan her şeye kıymet verme yeridir.

Biricik yuvalarımızda problemlerin olabileceğini kabul etmek en büyük meseledir. Çünkü insanoğlu, varlığını kabul etmediği hiçbir mesele için uğraş vermemektedir.

Bunun için de problemlere “onun” veya “benim” demek doğru değildir! Evliliğimizde oluşan problemler “bizim”dir!
Çünkü evlilik, bizim olan her şeye kıymet verme yeridir.

İSMAİL FİDAN İLE ANİMASYON SEKTÖRÜ ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Esmâ TÜRKSEVEN

Çizgi filmlerin çocuklar için eğitici ve eğlendirici yönünü hepimiz biliyoruz. Peki, bu filmlerin çocukların ruh dünyalarına olumlu ya da olumsuz etkileri hakkında neler söylersiniz?

Çizgi filmler arkadaşlarımız için. Biz çocuk kelimesini kullanmıyoruz, onları arkadaşlarımız olarak görüyoruz. Her içeriği elimizden geldiğince onların bakış açısı ile üretmeye çalışıyoruz. Çizgi filmlerin arkadaşlarımız üzerine çok önemli etkileri var. Bazen annenin, babanın, öğretmenin söylediği, tavsiye ettiği ama yaptıramadığı birçok şeyi mesela Hayri karakteri söylediğinde çok daha etkili olabiliyor. Kendisini özdeşleştirdiği karakterle arkadaşımız aslında o hikâyenin içerisinde yaşıyor. O zaman sizin orada vermiş olduğunuz mesajlar, içerik vb. bunların tamamı aslında o arkadaşlarımızın hayatlarının çok önemli bir parçası oluyor.

Şöyle bir şey de var: Bir mesaj verdiğimizde anlık 10 milyon çocuğa ulaşabiliyoruz. Bu şu demek oluyor: Vermiş olduğunuz çok iyi bir mesaj varsa 10 milyon arkadaşımız ondan olumlu, yanlış bir mesaj verecek olursanız o zaman 10 milyon arkadaşımız olumsuz etkilenebilir. Bunun sorumluluğunu omuzlarımızda hissediyoruz. Peki bunu nasıl yapıyoruz? Önce kendi psikolojik danışmanlarımızla istişare yapıyoruz. Sonra kanalımıza yolluyoruz, orada bir resmî denetimden geçiyor. Denetimlerden sonra ekrana

sağlıklı bir şekilde ulaşmış oluyor. Dediğim gibi bunun sorumluluğu çok fazla, o yüzden her yerli yapımı çok kıymetli buluyorum. Çünkü kendi kültürümüzü anlatıyor olması bile bu anlamda çok çok değerli.

Çocukluğumuzda iz bırakan çizgi filmler genelde Batı'da üretilmiş filmlerdi. Bize ait bir karakterle bir yapımla karşılaştığımızda gerçekten heyecanlanıyoruz. Rafadan Tayfa bu açıdan başarılı bir yapımla örneği. Çıkış hikâyesini kısaca anlatır mısınız?

Karadeniz Teknik Üniversitesi İstatistik ve Bilgisayar Bilimlerinden mezun oldum. Bitirme tezim, karakter modelleme ve canlandırmaydı; sektöre girişim de bu şekilde oldu diyebiliriz. Daha sonra mastır eğitimi alırken kamu yönetimi ve siyaset bilimleri bölümünü tercih ettim. Orada da üç farklı derste, üç farklı dönemde 80 dönemini incelemek bana düştü. 80'ler de malum darbe dönemi. O dönemin çocuğuyum ama ben darbeyi hiç hatırlamıyorum.

Çocukla ilgili projelerin tamamı evrensel aslında. Buradaki bir çocuk da Kars'taki, New York'taki bir çocuk da aslında akranlarıyla çok benzer davranışlar sergiliyor. Dediğim gibi ben o dönemin çocuğuyum ama darbeyi hiç hatırlamıyorum, demek ki ona maruz kalmadım. O yüzden dedim ki o dönemde olan nice güzellikler vardı, çocuğun toprakla haşır neşir olduğu dönemler. Sokak oyunlarımız, komşuluk ilişkilerimiz... Biz Rafadan Tayfa ile bunu yapalım istedik.

Arkadaşlarımıza şunu söylüyoruz: "Düşündüğünüz projeler basit olsun." Artık o kadar karmaşık bir hayatımız var ki kimsenin bizim karmaşık fikirlerimize ihtiyacı yok. O yüzden basit düşündük, basit bir fikirle yola çıktık. Amacımız çocukluğumuzu anlatmaktı. Yaşayan karakterlerle yaşanmış hikâyeler yapmaya çalıştık. Bizi bize anlatalım dedik.

Rafadan Tayfa, üç kuşak arasında ciddi bir köprü görevi sağlıyor çünkü anne ve babalar izlediklerinde kendi çocukluğunu görüyor. Yetişkinlerden gelen yorumlar hep şu şekilde: Yaşadığım çocukluğumu Rafadan Tayfa'yla tekrar yaşıyorum. Bu bizi mutlu ediyor. Ya da diyor ki yaşayamadığım çocukluğumu Rafadan Tayfa'yla yaşadım. Bu da bizi üzüyor. Demek ki çocukluğunda Rafadan Tayfa gibi vakit geçirememiş.

Seksen beş yaşında film için bilet alan amcamıza sordum: "Çocukları annesi var yanında, neden sen de aldın?" Biraz utandı ve dedi ki, "İçeride ne var ben ondan daha çok merak ediyorum." Hem müziklerimizde hem sinemamızda 80-85 yaşındaki dede-nineler, 30-40 yaşlarındaki anne-babalar, 4-10 yaşlarında arkadaşlarımız var.

Bizim bir sloganımız var: Marifet sihirden değil samimiyette. Başarısı nereden geliyor dersek eğer, Rafadan Tayfa; içerisinde çatışmanın, cinselliğin, şiddetin, büyüün süper güçlerin olmadığı ama iki yaştan seksen beş yaşa kadar kitleyi bir arada tutan dünyada tek örnektir.

Çocukların dünyasına hitap eden yapımlar ortaya çıkarmak çocuk pedagojisini anlamayı, günceli takip etmeyi, iyi bir araştırma ve gözlemi de gerektiriyor. Yapımlarınızda kurguyu, karakterleri, olay akışını nasıl planlıyorsunuz; nelerden ilham alıyor, nelerden besleniyorsunuz?

Rafadan Tayfa, benim çocuğum gibi dediğim bir proje. “Kaç çocuğunuz var?” diye sorduklarında “Üç çocuğum var.” diyorum. Biz hep çocuk penceresinden bakmaya çalışıyoruz. Rafadan Tayfa’nın “Gezgin Ekibi” diye bir bölüm var. Burada karakterlerimiz hayal kuruyor. Biz arkadaşlarımıza hayal kurmanın çok önemli olduğunu söylüyoruz hep. Mesela bir taş var. Bu nereden geldi, diyoruz. Bütün karakterler hayal kuruyor. Bu, gök taşı muhtemelen, diyor biri. Diğeri diyor ki bunun altında karınca dünyası var. Bir taştan bile ne kadar fazla hayal kurulabileceğini anlatmış oluyoruz.

Çocuk içeriği üretmek gerçekten çok çok zor. Çünkü yaptığımız ufacık bir yanlış milyonlarca arkadaşımıza çok hızlı bir şekilde ulaşıyor ve onları olumsuz etkileyebiliyor. O yüzden psikolojik danışmanlarımızla çok ciddi çalışmalar yapıyoruz. Bazen içerik denetim sürecinden geçiyor, herkesten onay alıp yayımlanıyor. Hatta iki yıldır yayımlanan bölümle ilgili gelen bir olumsuz yorumda sahneyi tekrar değerlendiriyoruz, ufacık bir ihtimal dahi görsek tekrar revizyon yapıyoruz. Kanalımızla ortak bir felsefemiz

var: “Çocuğun yüksek yararı her türlü yayın ihtiyacından önce gelir.” Bu, gerçekten çok çok kıymetli. Biz arkadaşlarımız için en doğrusu neyse onu yapmaya çalışıyoruz. Rafadan Tayfa, içeriğinde her harfinin, görselinde her karesinin, müziğinde her notasının planlandığı bir proje.

Çocuklar tabiatları itibarıyla kolay sıkılan, ilgileri hızlıca değişen yaş grubunu temsil ederler. Onların ilgi ve alakalarını çekmek, bunu sürdürülebilir hâle getirmek konusunda zorlandığınız oluyor mu? Oluyorsa bunu nasıl aşıyorsunuz?

Dünya değişiyor, arkadaşlarımız değişiyor. Stüdyo olarak her projede çok ciddi bir veri çalışması yapıyoruz: Biz yapım şirketi olarak böyle bir proje düşünüyoruz ama izleyici bunu gerçekten istiyor mu? Çünkü bazen size müthiş gelen fikirlerin izleyicide hiçbir karşılığı olmayabilir. İstatistik mezunu olmanın da avantajını kullanıyoruz, veriler bizim için çok çok kıymetli. İçeriklerimizi değişen dünyaya, çocukların meraklarına göre güncellemeye çalışıyoruz ama bunun Rafadan Tayfa’nın dokusunu bozmadan yapmaya çalışıyoruz.

Her şey hayalle başlar. Çocuklar için hayal gücünün, eskilerin ifadesiyle muhayyilenin gelişmesi, zenginleşmesi pedagojik açıdan da çok önemli. Bilimde, sanatta, sosyal alanlarda ortaya konulacak başarının tetikleyici unsuru daima hayal gücü olmuştur. Çocuklarımızın hayal gücünü nasıl zenginleştirebiliriz?

“Teknolojik Tayfa” diye bir spin off’umuz var Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımızla ortak yaptığımız. Orada bir şarkımız şöyle başlıyor: “Unutmayın arkadaşlar, her şey hayalle başlar.” Yapmış olduğumuz bütün içerik, yine arkadaşlarımızın hayal becerilerini geliştirmelerine yönelik. Yine arkadaşlarımızı motive etmek açısından şu cümle benim için çok kıymetlidir: “Cezerî gibi çalışın, bu da size tavsiye. İlham olmuş köklerimiz Leonardo da Vinci’ye.” Cezerî’yi birçok arkadaşımız bilmiyordur mesela. Leonardo da Vinci’yi sorsak muhtemelen çoğu tanır. Hâlbuki o dönem Cezerî’nin Leonardo da Vinci’ye ilham verdiğini biliyoruz. Belki şu an bizim üretmiş olduğumuz birçok ürün bundan on beş yıl önce belki hayal bile edilmiyordu. Ama hayal kuranlar bugün bunu gerçekleştirebiliyor.

Ahlaki değerlerin ya da kültürel hassasiyetlerin gözetilmediği hatta doğrudan art niyetle hazırlanmış çocuk içeriklerinin yaygınlaştığını, günden güne artış gösterdiğini üzümlere müşahade ediyoruz. Bu riskler karşısında ebeveynler de kaygılanıyor ve çocuklarını korumak için çeşitli yollar arıyorlar. Bu konuda ailelere hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Arkadaşlarımızın birçoğunun elinde tableti, telefonu, bilgisayarı var. On yıl önceki istatistiklere oranla -özellikle pandemi sonrası- çok ciddi bir artış söz konusu. Denetim noktasında da sıkıntılar var. İngiltere’ye gittiğinizde

programın başında +4 ibaresi varsa 3 yaşındaki bir çocuğa o programı izletmezler ama ülkemizde buna dikkat edilmiyor. Çocuk onu izlerken yemek yiyor, uyuyor, susuyorsa o ibarenin önemi kalmıyor. Çocuk maalesef ekranla baş başa bırakılmış oluyor.

Biz ebeveynlere şunu söylüyoruz: İçeriği çocuğunuzla birlikte izlemeye çalışın, en azdan birkaç bölümünü projeyi tanıyana kadar. Dijitalleşme o kadar çok arttı ki maalesef birçok dijital platformda içerik denetimi de yok. Böyle olunca arkadaşlarımız bambaşka içeriklere maruz kalabiliyor. İntihar olaylarına kadar varan vakalar yaşandı. O içeriğin güvenilirliğine ve yaş grubuna uygunluğuna ailenin karar vermesi çok önemli.

Yerli yapımların pek de iç açıcı olmadığını her fırsatta dile getiriyorsunuz. Sinemaya, animasyona, çizgi filmlere ilgi duyan gençlere üretim noktasında neler tavsiye edersiniz? Ayrıca bu konuda yetişkinlere düşen görevler nelerdir?

Bundan diyelim on beş yıl öncesine kadar ülkemizde animasyon, çizgi film çok konuşulmuyordu. “Animatörüm.” deyince “Hangi otelde çalışıyorsun?” diye soruyorlardı, şimdi “Hangi proje?” diye soruyorlar artık.

Ebeveynlerin çoğu istiyor ki oğlum/kızım doktor olsun, öğretmen olsun, memur olsun. Eğer çocuğu çizgi film/animasyon, görsel tasarım, radyo televizyon gibi bölümler okumak istiyorsa engellemek yerine destek olsunlar.

Animasyon, tüm sektörlerin kalbindeki bir sektör, bütün sektörlerle bağı var. Geleceğin en önemli mesleklerinden biri olacak. Çok yakın tarihte birçok meslek değişmiş olacak ama animasyon yine tüm sektörlerin kalbinde olmaya devam edecek.

Animasyon sektörü sinemada da bambaşka bir noktaya taşınmış oldu. Oyuncaklarıyla lisansıyla devasa bir endüstriyi oluşturuyor. Şu an emekleme aşamasındayız ama ayağa kalkıp, yürüyüp koşmaya başladığımızda sektörün milyar dolarlık bir endüstri olduğunu görüyor olacağız. O yüzden gençlere de tavsiyemiz şu, bu sektöre gönül rahatlığıyla gelsinler. Şu an on üç yaşında, çoğu, stüdyoda çalışabilecek düzeyde tasarım yapan arkadaşlarımız var. Bir akademi kuruyoruz. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımızla stüdyomuzda yürüttüğümüz bir proje. Sektöre nitelikli iş gücü anlamında can suyu olacak gerçekten çünkü ülkemizde yetişmiş iş gücü çok az. Aslında birçok yapımcı çok değerli içecekler üretiyor, çok daha fazlasını üretecek ama yetişmiş iş gücü yok. O yüzden biz animasyon bölümleriyle de senkronize çalışarak çok ciddi bir iş gücü oluşturacağız.

“Sevdiği işi yapan hayatı boyunca bir gün bile çalışmaz.” diye bir söz var ya. Animasyon, seveni için manevi anlamda çok tatmin eden sektör. O yüzden ben hevesi olan arkadaşlarımıza şiddetle tavsiye ediyorum. Ailelerinin de destekleriyle çok yakın zamanda, çok daha kısa sürede çok iyi noktalara geleceklerdir.

ÖZ GEÇMİŞ

1984 Ankara doğumlu olan İsmail Fidan, Karadeniz Teknik Üniversitesi İstatistik ve Bilgisayar Bilimleri bölümünden mezun oldu. Ardından Ankara Atılım Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimleri Bölümünde yüksek lisansını yaptı. 3D animasyon hayatına üniversite öğrenimi sırasında bitirme tezi olarak “3ds Max Programında Karakter Modelleme ve Canlandırma” adında yaptığı tezle başladı ve bu konuda seminerler verdi. Yurt içi ve yurt dışı birçok projede teknik yönetmenlik yaptı. Ayrıca alanında kendi adına geliştirmiş olduğu yeni yazılım ve sistemlerle sektöre katkıda bulundu. 2012 yılında ISF STUDIOS ismi ile kendi şirketini kurdu. İlk projesi ise TRT ÇOCUK ekranlarında yayımlanan, yediden yetmiş herkesin sevdiği Rafadan Tayfa oldu.

Rafadan Tayfa: Dehliz Macerası (2017), Rafadan Tayfa: Göbeklitepe (2019), Rafadan Tayfa: Galaktik Tayfa (2023), Rafadan Tayfa: Hayrimatör (2023) filmlerinin ve Yade Yade projesinin yapımcısı ve yönetmeni olan İsmail Fidan, hâlen kurucusu olduğu ISF STUDIOS’da yapımcı ve yönetmenlik yapmaktadır.

Kahvenin HATIRI

■ Hatice YILDIRIM NAÇ

Geçmişin hafızama fısıldadıklarıyla girmek istiyorum, konu komşuya çocuk emanet edilen günlerden... Akrabaların birbirinin borcunu kapattığı zamanlardan. Köyden gelen tarhanadan, bakkala yazdırılan yağdan, şekerden, yazlık sinemalardan, kek ve hamur kızartmasının misafire gururla takdim edildiği günlerden. Polis radyosundan, düğünlerde annenin önüne konulan ve onun “Ben bunları sevmiyorum.” diyerek sana doğru ittirdiği incecik pasta dilimi ve bol sulandırılmış limonatadan. Sonra taze çekilmiş kahveden ve ikram edilince arkasında bıraktığı hatırdan... 40 yıldan... Vefadan bahisle girmek istiyorum.

“Bunca yaşanmışlığın içinden bu mesafeli günlere nasıl geldik?” sitemleriyle devam edecek değilim, süreci birkaç cümleyle özetlemek yeterli olacaktır. Suların kesilmesi cami avlularında, paranın bitmesi akraba ziyaretlerinde, düğünler, cenazeler, mutfakta tencere başlarında buluştururdu insanları. Sonrası zaten gelirdi. Annem terziydi ve giysi dediğimiz şey nesilden nesle aktarılan miras kıymetindeydi. Bir parça kumaşı olan ama parası olmayan komşu gelini için “Camları sileyim abla.” demek “Bana bir etek dikiver ama param yok ben de sana yardım edeyim borçlu kalmayayım.” demektir. Camlar silinir, etekler dikilir, üstüne de bol

köpüklü kahve içilirdi. Terzi diktiğine, gelin camlara bakar, zaferiyle gurur duyardı. Akşam yemeğinin konusu bu küçük ama gönül fetheden olaylar olurdu.

Bugün için bu hikâyelerin yeniden yazıldığı evler, kasabalar, köyler yok değil. Başkalarıyla ve güncellenerek o tatlılık eminiz ki devam ediyor. Fakat büyükşehirlerde derde düştüğünde kimsenin kapısına gitmemen için eline tutuşturulan kredi kartları var artık. Hasta olduğunuzda aramanız için kaydedilmiş, belediyenin yaşlı bakım hattı var. Market çıkışı poşetlerinizi evin önüne bırakan servisler. Mustafa Kutlu hikâyelerini sokaklarımızdan çekip aldı tüm bu yaşananlar. Komşunun oğlunu bakkala gönderip para üstünü çocuğa bırakma hakkımızın olduğu günler yok artık. Çocuklara iyilik yapabilmemiz için bize açık kapı kaldı mı bilemiyoruz. Hatır oluşturacak, hatıraya dönüşecek yaşanmışlıklarımızı ağır ağır siliyor modern hayat. Hatır olmayınca ortada vefa kuşunun da konacak dalı kalmıyor. Oysa ki İkbâl ne güzel demişti: “Yaşamak ve çalışmak çamura gönül tohumu atmak demektir.” Bugünlerde tohum atacak bir avuç çamur bulana ne mutlu Muhabbetin ruhuna işledi esen rüzgârın soğukluğu. Bir zamanlar ayaküstü karşılaşmak bile dertleşmenin kapısını aralamak için yeterliydi.

Dostlukların dokusuna da işledi esen rüzgârın soğukluğu. “Dost, haydi kalk gidiyoruz, dediğinde ‘Nereye?’ diye sormayandır.” diyor Gazali. Hatırsız dostlukların vardıği yerde hadi gidiyoruz, dersin “Nereye?” sorusunu cevaplıyorsun kaçarı yok. Üstelik sadece nereye gittiğin de değil; neden gittiğin, ne zaman döneceğin, kaç kişi gideceğiniz konuşulacak konu başlıkları. Her şey cevaplanmak zorunda bırakıldığı sınav kâğıdı gibi bırakılıyor kulağına. Aldığın

» Tüm bu dondurucu sosyal gidişata bir virgül bırakıp yarım nefes durup düşünmek gerekiyor dostlar. Durmalı ve içimizde kalan donmamış parçaları koruma altına almalıyız. Evvela kendimize verdiğimiz değerlerin nedenini hatırlayıp başlamalıyız belki de. “Yaratılanı severiz yaratandan ötürü.” mantığını alnımızın çatına yazma vakti geldi de geçiyor. Zorlansak da yaratılan her varlıkla bir bağımız olduğunu yeniden hatırlamak fena olmazdı.

nota göre, verdiğin cevapların doygunluğuna göre ikna edebilirsen dostu (!) o zaman kaldırabiliyorsun oturduğu yerden. Son günlerde bolca yalnız görüyorum, belki de doğru cevapları verememişlerdir, diyorum içimden, belki de bu yüzden her yere yalnız kendileriyle gidiyorlardır. Parklarda, yollarda, AVM'lerde, yağmurun altında, kitapçılarda, butik çikolatacılarının aromasında, hastanelerde, kafelerde, yanlarında birileriyle ama yalnız gelmiş bolca insan var. Yüzlerinden akıyor kendi başınalıkları.

Şehirlerin duruşuna da yansıdı soğukluğumuz. Büyük büyük siteler, katlarını sayamayacağımız gökdelenler bir dolu değişik şekildeler. Estetikten uzak beton kütleleri

Komşulara yeniden selam vermeye başlamak, çocuklara tüm kirli propagandaları unutturacak tebessümleri sunmak, yol kenarına çökmüş gence "Bu da geçer ya hu." perdesinden omuz vermek, umut olmak, dost meclisine varıp dizini kırmak. Velhasıl kahvenin hatırını telvesinden alıp kırk yıla yeniden yaymak fena mı olur?

arasında hareket etmeye, nefes almaya çalışıyoruz. Tek katlı, bahçeli, mütevazı evlerin camlarından sofra bezi silkeleyen teyzeleri ara ki bulasın. Uzaktan bakıyorum İstanbul'a, gördüğüm manzara ürkütüyor. Ben Robot filminden bir kareye bakar gibi, insana yaşanılır gelmekten uzak. Diğer şehirler sakın "Orası İstanbul, şükür biz iyiyiz." diyerek kendini kandırmasın. İçimdeki seyyahla yıllardır gezerim, bildiğim gördüğüm şey şu ki diğer şehirler İstanbul'un sureti olma yolunda ilerliyor. Az kaldı onların da ruhunun çekilip alınmasına. Gözü toprakta kentlerin. Şimdi sokak çeşmeleri kalmadı Eyüp mahallelerinde ya da havuç tarlaları. Üsküdar'da sükûnet Fatih'te nezaket kalmadı. Bir bir yerini betonsu hâl hareketlere bıraktı sanırım yaşadığımız alanlar. Toprağın kendisinden uzaklaştıkça içimizde bir şeyler yitti.

Tüm bu dondurucu sosyal gidişata bir virgül bırakıp yarım nefes durup düşünmek gerekiyor dostlar. Durmalı ve içimizde kalan donmamış parçaları koruma altına almalıyız. Evvela kendimize verdiğimiz değerlerin nedenini hatırlayıp başlamalıyız belki de. "Yaratılanı severiz yaratandan ötürü." mantığını alnımızın çatına yazma vakti geldi de geçiyor. Zorlansak da yaratılan her varlıkla bir bağımız olduğunu yeniden hatırlamak fena olmazdı...

Düzenlediğimiz program sırasında küçük bir çocukla geçen muhabbetimi aktarmak istiyorum. Konumuz, ihtiyaç sahiplerine yardımcı olabilmektir. Konuşma sırasında bu çocuk, yardım etmek istemediğini, sadece elindeki kutuyu içine para konsun diye getirdiğini, onu da zaten çöpe atacaklarını, o yüzden verdiğini üstüne bastırarak söyledi. Çocuk altı yaşında ve konuya bakışını böyle ifade etti. Program sonrası yolda yürümemiz gerekti, çocukla muhabbet etmek istedim. Özetle “Senin herhangi bir yardıma ihtiyacın olursa ne yaparsın?” diye sordum. “Kendi paramla alırım.” dedi. “O biterse?” dedim “Kredi kartı var merak etme, kimseden istemem.” dedi. “Duygusal olarak ihtiyacın olursa elini tutan birileri olsun istemez misin?” dedim, “Ben hallederim hepsini.” dedi bölünerek. Çocuk, değil kahvenin, insanlığın hatırandan beri gibiydi; bu yüzden de ihtiyaç sahibi olmanın beceriksizlikten kaynaklandığına inanıyor, onlara yardım etmenin akılsızlık olduğunu ima ediyordu konuşmanın devamında. Daha acı olan, benzer düşüncelerle çok sık karşılaşmıyorum. Şimdi tüm yeni nesli yaşadığımız bu örnekle genelleyip üstünü çizmek derdinde değilim fakat karşılıklı muhabbetimizi, güzelliklerimizi, diğerkâm olmağımızı, özlemlerimizi

aktarıırken yaşanan kopuklukların, ardımızdan gelen yeni nesli de nasıl olumsuz etkilediğini ifade etmek istiyorum; ki bunun çoğumuz farkındayız, belki de dertlisiniz ama konuşmanın dışında adımlara ihtiyaç var. “Nereye gidiyor insanlık?” sorusundan çıkıp “İnsanlığımı nereye bıraktım?” boyutuna dönmeye ihtiyacımız var. Pandemi dönemi hepimizin çevresinde kayıplar oldu, ortak acılar yaşadık. Bu vesileyle ciğerimizin yerinde durduğunu görmüşken vicdanlarımızda da donmamış noktalar olduğunu hatırlayalım. Kahvenin “nes” olanından “mis” olanına geçmek için mucizeler beklemeye gerek yoktur sanırım. Komşulara yeniden selam vermeye başlamak, çocuklara tüm kirli propagandaları unutturacak tebessümleri sunmak, yol kenarına çökmüş gence “Bu da geçer ya hu.” perdesinden omuz vermek, umut olmak, dost meclisine varıp dizini kırmak. Velhasıl kahvenin hatıranı telvesinden alıp kırk yıla yeniden yaymak fena mı olur?

ANADOLU'NUN KADİM UYGARLIĞI ÜZERİNE KURULMUŞ BİR ŞEHİR:

Çorum

SümeYra YAMAN

Geçen yaz Çorum'a gittiğimizde bir aile meclisinde bir araya gelmiştik. Çocuklarım ve yeğenlerimle genç grubun kalabalık olduğu bir meclisti. Konu Çorum'daki insanların nevi şahsına münhasır konuşma tarzından ve kelime telaffuzlarından açıldı. Epey güzel vakit geçirdiğimizi hatırlıyorum. Çocuklarım da Çorum ağzıyla konuşmaya çalıştılar. Ortaya oldukça komik telaffuzlar çıktı. Çorum'da

Çorum Saat Kulesi

yaşayan ablacığım o esnada “Sizin gibi konuşurum da şivem gayar diye konuşmuyom.” deyince hepimizi bir gülmedir aldı gitti. Çoğu cümleden sonra tekrar edilen “heri” kelimesinin nereden çıktığı hâlâ anlaşılammış, memleketimin konuşma tarzı ne de hoştur! Aslına bakarsanız her bir ilçenin kendine has kullandığı kelimeleri ve telaffuz biçimleri vardır. Çorum’a has birkaç kelimedenden bahsetmeden geçemeyeceğim: Ellam (herhâlde, muhtemelen), badal (merdiven), âlemek (durdurmak), baba çıkasica, öllühün körü (elinin körü), culuk (hindi), çöydürü çüş (tahteravalli), heşlenmek (bozulmak, ziyan olmak).

Canım memleketim Çorum, her ne kadar haritalarda Orta Karadeniz’de gösterilse de hem bitki örtüsü ve havası hem de kültürü itibarıyla tipik bir İç Anadolu şehridir. Şehre kara yoluyla girerken “Dünyanın merkezi Çorum’a hoş geldiniz.” yazısı sizi karşılar. Dümdüz bir ova üzerine kurulmuş olan şehrin havası da çok temizdir. Evliya Çelebi’nin Seyahatname’sinde insanların tedavi için bu şehre gönderildiği kaydedilmektedir. Rivayete göre, havası ve suyu güzel olduğu için Selçuklu sultanı Kılıçarslan, oğlu Yakub Mirza’yı ve yüzlerce çorluyu (bakımsız, zayıf hastalar) buraya göndermiş ve bu hastalar da sağlıklarına kavuşmuştur. Bundan dolayı şehre Çorum ismi verilmiştir.

Çorum’da yapılan arkeolojik kazılarda günümüzden yedi bin yıl öncesine ait

kültürel izler bulunmuştur. En eski uygarlıklardan biri olan Hititlerin başkenti Hattuşa (Boğazköy) burada kurulmuştur. Hattuşa, UNESCO tarafından dünya kültür miras listesine alınmış dokuz bölgeden biridir. Hititler, MÖ 2000 yıllarında Kuzey Avrupa’dan gelip Anadolu’ya yerleşmiş, Asurluların Anadolu’dan çıkmak zorunda kalmasıyla idareyi ele geçirmiş ve Hitit devletini kurmuşlar. Anadolu’nun yerli halkı ile de kısa sürede kaynaşmışlardır. Hititlerdeki sanat-estetik ve kültür geleneği Mezopotamya ile başlar fakat Anadolu’ya göçle birlikte bu gelenek artık Anadolu motifleriyle bezenir. Hitit uygarlığı, Mısır uygarlığı kadar eski bir medeniyettir. Hititlilerle Mısırlılar arasında yapılan, tarihe ilk yazılı antlaşma olarak geçen Kadeş Antlaşması metin tabletleri Boğazköy’de bulunmuştur.

Hititlerin dinî merkezlerinden sayılan, arkeolojide Arinna olarak bilinen Alacahöyük ören yeri; 13 Kral Mezarı, tunç Güneş Kursu ve Sfenekli Kapıları ile Çorum’da görülmeye değer tarihî yerlerdendir. Ayrıca, Hattuşa’nın en büyük ve en etkileyici kutsal mekânı olan şehrin dışındaki yüksek kayalar arasına saklanmış Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı da antik tarihten günümüze kalan nadir eserlerdendir.

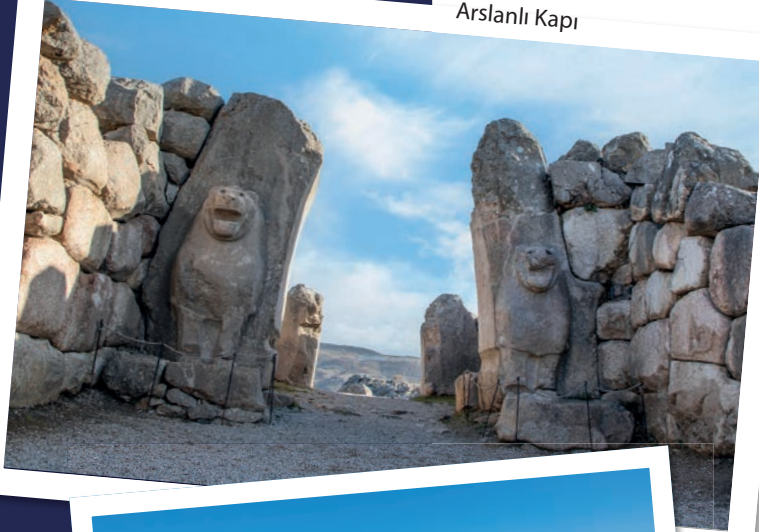
Çorum’daki tarihî mekanlardan bir diğeri Alacahöyük’tür. Burası Eski Tunç Çağı ve Hitit Çağı’nda çok önemli bir kült (dinî tören) ve sanat merkezidir. Alacahöyük’te dört uygarlık dönemine

ait eserler bulunmuştur: Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu-Osmanlı dönemleri. Alacahöyük’teki höyük iki kattan oluşur. Birinci katta yan yana sıralanmış küçük evler vardır. İkinci katta ise höyüğün mabedi, büyük yapıları, özel blok evleri, sokakları, büyük küçük su kanalları, şehir suru, biri kabartmalı ortostatlarla (büyük boyutlu taş bloklar) süslü sfenekli (baş kısmı kadın olan heykeller) ve poternli (gizli geçit) anıtsal kapıları mevcuttur. Laçın Kapılıkaya Anıtsal Kaya Mezarları, Koyun Baba Köprüsü, Kargı Yaylası ve Çorum Müzesi görülmesi gereken diğer yerlerden sadece bir kaçıdır.

Çorum denilince akla ilk leblebi gelir. Şehrin girişinde mis gibi leblebi kokusu sizi karşılar. Bir de çocukluğunuz bu şehirde geçmişse taze leblebi kokusunu her duyumsadığınızda çocukluk günlerinize dönüverirsiniz. Şehrin merkezine geldiğinizi, Yedi Sekiz Hasan Paşa’nın yaptırdığı büyükçe saat kulesini gördüğünüzde fark edersiniz. Eski ve yeni çarşılar bu saat kulesinin etrafında kurulmuştur. Merkeze uğrayan dostlar, tarihî baharatçılarımıza kesinlikle uğrayın, derim. Her tür baharatın tazesini orada bulursunuz.

Çorum merkezini gezerken her an karşınıza konaklar çıkabilir. Sayıları çok fazla olmasa da onları devasa modern binaların arasında dimdik ayakta görmek tarih şuurunuzu canlı tutar. Bunlardan bir tanesi de Veli Paşa Hanı’dır.

Arslanlı Kapı

Koyunbaba Köprüsü-Osmanlı

Yozgat beylerinden Veli Paşa tarafından 19. yüzyıl sonunda yaptırılmıştır. Osmanlı Dönemi hanlarına örnek teşkil eder. Hem tarihî önemi ile hem de görüntüsüyle ziyaretçilerinin beğenisini kazanır. Veli Paşa Hanı bundan yüzyıllar önce aktif olarak kullanılırken sonrasında çeşitli restorasyonlar geçirmiştir. Ayrıca, Katipler Konağı, Taş Mağazası ve tarihî belediye binasını mutlaka görmelisiniz.

Ayakkabı arastası dediğimiz, aynı zamanda aradığınız pek çok gündelik şeyin de satıldığı eski çarşı hâlâ canlılığını korumaktadır. Seneler önce kurulan, modernize edilmemiş leblebi imalathaneleri ve onların satış yerleri orijinalliği

ile yine saat kulesinin yakınında yerini almıştır. Etrafında çokça kahvehanelerin olduğu Ulu Cami tüm heybetiyle oradadır. Bu caminin diğer bir ismi Murad-i Rabi Ulu Cami'dir. Selçuklu Sultanı III. Alaaddin Keykubat zamanında, onun azatlı kölesi Hayrettin tarafından yaptırıldığı söylenmektedir. Cami bugünkü hâlini, geçirdiği büyük onarımlar sonucu almıştır. II. Bayezid zamanında 1446 tarihinde meydana gelen büyük depremde harap olmuş, Mimar Sinan tarafından onarılmıştır.

Çorum'un ilçelerinde de görülmeye değer yerler vardır. Osmancık ilçesindeki tarihî çeşme yüzyıllardır akmaya

devam etmektedir. Baltacı Mehmet Paşa Çeşmesi, halkın su ihtiyacını karşılayan önemli bir çeşme olmanın yanı sıra tarihî açıdan da oldukça eski ve köklü bir yapıdır. Çeşme üzerinde bulunan kitabede o yıllara ait yazılar bulunmaktadır. Mecitözü Elvan Çelebi Camii ve Türbesi, Çorum'un Mecitözü ilçesinde bulunan Elvan Çelebi köyünde yer almaktadır. Âşık Paşa'nın oğlu Elvan Çelebi'ye ait olan bu türbe, oldukça eski yıllardan bugüne kadar varlığını korumuştur.

Çorum, genelde kurak ve çorak bir İç Anadolu şehri olarak bilinir; gerçekte ise parkları, bahçeleri ve ormanları ile oldukça yeşildir. Çam ormanları içinde kurulan Çatak Tabiat Parkı, yazın sıcağın kaçanların, kışın ise kış sporu yapmak isteyenlerin uğrak yeridir.

Aksu Tabiat Parkı tam bir doğa harikasıdır. Yeşilin ve mavinin kucaklaştığı, 1450 metreyi bulan yüksekliği ve çeşit çeşit ağaçlarıyla canlı bir doğa müzesidir. Sessizliğin olağanüstü güzelliklerle buluştuğu bu ormanda kızılgeyik, karaca ve vaşak gibi ender görülen yabani hayvanlara rastlamak mümkündür.

Şehrin merkezine yakın bir başka doğa harikası da Sıklık Tabiat Parkı'dır. Doğa yürüyüşleri, gününbirlik geziler, piknik, çadır ve karavan kampı yapabileceğiniz oldukça geniş bir ormanlık alandır. Sıklık'taki seyir terasından şehri kuş bakışı izleyebilir ve yeşilin

güzelliğini doya doya temaşa edebilirsiniz.

Şehrin tam ortasında kurulan Kent Park, bisiklet yolları, yapay göleti, çocuklar için kurulan oyun parkları ve piknik alanları ile türlü türlü dinlenme ihtiyaçlarına cevap veren oldukça geniş bir mekândır. Yeşilsu Tabiat Parkı, İncesu Kanyonu ve Alacahöyük Hitit Barajı Çorum sınırları dâhilinde bulunan ve mutlaka gezip görülmesi gereken diğer dinlenme alanlarıdır.

Anadolu'nun her bir şehrinin kendine has yemekleri vardır. Çorum'un ise her bir ilçesinin hususi lezzetleri bulunur. En lezzetli su böreğini Çorum'da yersiniz. İncecik açılmış yufkaların içine kıyma ve maydanoz konularak

yapılan bu böreği başka bir yerde bulamazsınız. Ağızda dağılan baklavanın lezzetini tatmadan bilemezsiniz. İç Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Çorum'da da hamur işleri çeşit çeşittir. Haşhaşlı çöreği, yanıcı, cızlağı, katmeri, etli ve sade mantısı, sayamadığımız daha nice hamur işleri ile sizi lezzetin doruklarına çıkarır. Çatal aşu çorbası, keşkek, sırik kebabı mutlaka tadına bakılması gereken Çorum mutfağı ürünlerindedir. İskilip dolması lezzetiyle meşhurdur. Çorum'u ziyaret eden bir kişinin ilk deneyeceği yemek bu olmalıdır. Dolma dediğimize bakmayınız. Aslında o etli bir pilav görünümündedir. Bu yemek, özel kazanlarda, odun ateşinin üzerinde saatlerce

pişirilir. Kazanın en alt katına etler dizilir, üst katına da soğanla kavrulmuş pirinçler bir torbanın içine konarak yerleştirilir. Uzun saatler boyunca pişen etin buharı ile pirinç de pişer. Servis yapılırken pilavın üzerine etler konulur, biraz da suyundan eklenir. Kazandaki et suyuyla ayrıca şehriye çorbası yapılır. Bir İskilip dolmacısına giderseniz şehriye çorbası, dolma, bol sarımsaklı-sirkeli cacık ve un helvası bir arada aynı tepside sunulur.

Çorum, Hititler'den kalma tarihî yerleri, ormanları, ırmakları, geniş mekânları, her mahalledeki tertemiz parkları, lezzetli yemekleri ve samimi insanları ile Anadolu'nun en şirin şehirlerinden biridir.

AYŞE HUBBÎ HATUN

Divan Edebiyatının Önde Gelen Kadın Şairi

■ Meryem DALĞIÇ
Başkanlık Vaizi

Yaşamak hissetmektir kâinatın güzelliğini, yeryüzünde yaşanan sevinç ve kederleri.

Yaşamak idraktır, hayatın anlamını ve bir başkasının acılarını... Şair de hissiyatını, fikriyatını, şahit olduğu çağı, ahenkle en nadide kelimelerle dizelere dökendir. Şairin şiirlerinde yaşadığı toplumun inancını, örfünü, kültürünü, ruhunu aksettirmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla şiir, bir medeniyetin dizelere yansımalarıdır. Zengin bir birikime ve kültüre sahip olan İslam medeniyetinde de geçmişten günümüze nice şairler yetişmiştir. 16. yüzyılda Osmanlı Dönemi'nde yaşayan Ayşe Hatun da divan şiirinin en önemli ve önde gelen kadın şairlerinden biridir. Şiirlerinde "çok sevilen, çok beğenilen, güzel" anlamındaki "Hubbî" mahlasını kullanması sebebiyle genellikle Hubbî Hatun olarak bilinir.

Beşiktaşlı Şeyh Yahya Efendi'nin torunu olan Hubbî Hatun'un Amasyalı olduğu rivayet edilir. Hubbî Hatun,

Şehzade II. Selim'e hocalık yapan ve Tabakat-ı Hanefiyye müellifi olan Akşemseddin-zâde Şemseddin Çelebiyle evlenir. Bu evlilikten iki oğlu ve bir kızı dünyaya gelir. Eşinin vefatından sonra da şehzadeyle irtibatını devam ettirir. Hatta II. Selim ve III. Murad'ın saltanat zamanlarında sarayda yaşar. İki padişaha da musâhibelik yaparak âdeta bir hanım sultan gibi saygı görür ve dönemin nüfuzlu kişileri arasında yer alır. Devrin ulemâsından Vüsûlî Mehmed Efendi, Hubbî'nin kızıyla evlendikten sonra İstanbul kadılığına yükselir ve "Hubbî Mollası" adıyla anılır. Bu durum Hubbî'nin nüfuzunu gösteren önemli delillerden biridir. (DİA, Hubbî Hatun maddesi)

Entelektüel bir ortamda yetişen Hubbî Hatun, âlim, fazilet sahibi, edibe bir kişiliktir. Türkçe, Arapça ve Farsçaya vâkîf güzide bir şairdir. Kınalızâde Hasan Çelebi, onun için kadın şairlerin en fasihi olduğunu ve merdane (cesaret ve yiğitliğe övgü) şiirleriyle dik-

kat çektiğini söyler. Merdane tarzındaki şiirleri İmâdü'l-cihâd adlı eserinde toplanmıştır. Bu eserin bir nüshası aynı isimle Millî Kütüphanede kayıtlı iken diğer kayıp nüshanın da Paris Milli Kütüphanesinde Fezail-i cihad adıyla kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Eser, her biri cihadın farklı bir yönüne değinen ve cihadın faziletleriyle ilgili ayet, hadis ve hikâyelerin bulunduğu 12 bâbtan oluşur. Hubbî, bu eserde bazen konuya uygun manzumelere yer verirken şiirlerinde de mahlasını açıkça zikreder. (Mücahid Kaçar, "Hubbî Hatun'un İmâdü'l-Cihâd İsimli Eseri", Uluslararası Amasya Şairleri Bilim Şöleni, 2018, s.168-173)

Âşık Çelebi de Hubbî'nin, İran ve Osmanlı kadın şairlerinin en üstünü olduğunu belirterek her türde şiir yazdığını ifade eder. Meşâiru's-şuarâ' adlı eserinde, "Erkek aslan, aslan da dişi aslan aslan değil mi?" diyerek Hubbî'nin erkek şairlerden aşağı kalır yanı olmadığını belirtir. Yine "Kabiliyetinin ölçüsü, şiirinin güzelliği, tarzının hoşluğu,

söyleyişinin akıcılığı yönüyle ondan daha kıymetli başka kadın şair yoktur.” diyerek Hubbî'nin, Hurşîdü Cemşîd adlı eserinden övgüyle bahsederek beyitlerden alıntılar yapar.

Divan edebiyatının önde gelen kadın şairlerinden Ayşe Hubbî'nin, kaynaklarda adı geçen ve 3000 beyitten fazla olduğu söylenen Hurşîdü Cemşîd mesnevisinin nüshasına bugüne kadar rastlanmamıştı. Kuşkusuz bunda nüshaların sayfa düzeninin karıştırılması ve Cem Sultan'a atfedilerek sergilenmesi, mesnevinin Hubbî'ye ait olduğunun bilinmemesi etkenlerden birkaçıdır. Ancak günümüz araştırmacılarının titiz çalışmaları neticesinde Estonya'daki Tartu Üniversitesi Kütüphanesinde Hurşîdü Cemşîd'in bir nüshası 2020 yılında tespit edildi. Böylece mesnevinin varlığı konusundaki şüpheler giderilerek eserin, Hubbî Hatun'a ait olduğu kesinleşti. Oysa bu eser, her yıl Tartu Üniversitesi Müzesinin düzenlediği el yazmaları sergisinde Cem Sultan'ın Cemşîdü Hurşîd'i olarak sergilenmektedir.

Hubbî Hatun 3545 beyitten oluşan eserinde; aşktan, ilahi aşktan, fânilikten ve ölümden bahseder. Öldükten sonra herkesin unutulduğunu hatırlatarak güzel amellerin önemini vurgular ve mesnevisini Allah'a dua ettiği bölümlerle bitirir. Hubbî Hatun'un emeli de fâni

dünyadan göçtükten sonra hayırla yâd edilmektir ve bunu şöyle ifade eder:

İdem Türkîce nazmın ola âsân

Okudukça analar tâ ki yârân

Anılam anun-ile tâ kıyâmet

Diyeler sâhibi rûhına rahmet

Hurşîdü Cemşîd'ini diğer önemli bir özelliği de içerisinde 33 minyatürün yer almasıdır. Bu minyatürler, konuyu aktaran beyitlerden sonra gelir. Nüshada bulunan minyatürlerin her biri özenli bir şekilde çizilmiş ve renklendirilmiştir. Dolayısıyla bu eser sadece minyatürleri açısından da büyük bir

önemi haizdir. (Mücahid Kaçar, Sevede Özden, "Hubbî'nin Kayıp Hurşîdü Cemşîd Mesnevisinin Minyatürlü Bir Nüshası", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 25, s. 491-514) Böylesine kıymetli bir eser bir grup akademisyen tarafından çok yakın tarihte kitaplaştırılarak (Hurşîdü Cemşîd, DBY Yayınları, İstanbul 2023) günümüz okuruyla buluştu.

Gün yüzüne çıkarılan iki eseriyle edebiyat tarihinde derin iz bırakan ve övgülere mazhar olan Ayşe Hubbî Hatun, 1590 yılında İstanbul'da vefat eder. Eyüp'te Feshâne Caddesi'nde yer alan türbesine defnedilir.

SANATIN DİLİ SANATÇININ SESİ

■ Sema BAYAR

Sanatın sınırları, bir ana yahut herhangi bir zamana ait değildir. Aksine o, bütün bir günü, bütün bir hayatı o idrak ve dikkatle yaşamanızı talep eder. Sanat için yegâne şart sanatkârın kendisidir ve ancak ömrünü sanata vakfeden sanatkâr o sanatın diline kulak verebilir.

Bir sanat eserinin gizli arzusu muhatabın zihnine çengellerle tutunmak, onu sanatçının istediği duygu durumuna yahut fikre sürüklemek, kimi zaman sarsarak kimi zaman da uçurumlardan sarkıtarak tedirgin etmektir. Söz konusu tedirginlik onu olduğundan bir başka hâle çevirmek içindir. Sanatçı bu amaç doğrultusunda an gelir muhatabına bir yüzleşme teklif eder. Zihin dünyasına dış geçirir. Yakasını paçasını çekiştirir, aklını karıştırır, bildiklerini boşa düşürür. Kişioğlunu ardı sıra sürükler ve bilinmezliğin kapısına bırakır. Trajedi ile burun buruna getirir. An gelir zevk-i selimine hitap ederek onu tefekküre çağırır. İyi ve güzele yönlendirme helecını duyar. Onu karanlıkla korkutmadan gün ışığının neşvesiyle tanıştırır. Bu tanışıklıkla birlikte kötülüğü yadırgamasını bekler. Aynalara yüksünmeden bakabilmenin reçetelerini sunar. Bir başka tedirginliğe kapı aralar. Nihai amaç okurun/izleyicinin farkındalığını artırmak, önce kendini ardından "öteki"ni anlamasını, anlamlandırmasını sağlamaktır. Sanatçı da insanlığın bir neferidir ve bazen ilk taşı o atar, ilk kurşunu sıkır.

Sanatçı, eseri vasıtasıyla toplumla iletişim kurar. Satırların arasına, renklerin kıvrımlarına, notaların ise ardına gizlenmiş meselesini seçtiği dil ile anlatmayı tercih eder. Bunu da anlamı açarak yahut kapatarak değil, bir miktar örtterek dile getirir. Muhatabını aralıkta bırakmayı tercih eder, gizemi kullanır ve muhatabın ilgisini diri tutar. Sanatçı bir katarsis vadeder. Mesajı doğrusal değil

dolaylıdır ve gücünü buradan devşirir. Katarsisle birlikte hem sanatçıda hem de muhatabında istendik bir arınma gerçekleşir. Yeni bir bilinç, yeni bir farkındalık... İyi ve güzel olana özlem... Bütün bunların yan ürünü olarak da estetik bir bakışın neşet etmesi sağlanır.

Her iki yol ve yöntemde de sanatçı asıl itibarıyla ideal olanı arar. Karanlıkla didişirken aslında ışığın peşindedir, gün ışığıyla oynarken ise karanlıktan ürkmektedir. Dolayısıyla iyi ve kötü, güzel ve çirkin sanatın asli konuları arasında yer alır. Dostoyevski okurunu tedirgin ederken Tolstoy mahcup bırakır, biri karanlığın eteklerini çekiştirir öteki kandilin alevini yükselterek aydınlığa işaret eder. Peyami Safa'ya, Sözde Kızlar'da Mebrure'nin karşısında Belma'yı, Fahri'nin hemen tezadı olarak Behiç'i yazdıran da bu itkidir. Bu başat konular sanatın ve sanatçının dilini şekillendirir.

Sanatın dili, o sanat dalıyla malum yol yordamdır. Her sanatsal faaliyet kendine özgü biçimsel kalıplarla inşa edilir. Edebiyat, kelimeleri; resim, renkleri; müzik, notaları kullanır. Söz gelimi şiir yazıyorsanız anlamı taşıyacak en doğru kelime ve söz dizimi için cehdedecek, kelimelerle kavramlar arasında gizli bağlar kuracak, imgeselliğin kapısını çalacak, ses dizilimine büyük dikkat gösterecek, hem sizden önce söylenmiş sözlere hakkıyla vakıf olacak hem de yeri geldiğinde onlara kulak asmayacaksınız. Nurullah Ataç'ın dediği gibi: "Şair yeni bir dil icat edebilir ama bunun için gereken gücü gelenekten alır." Sanatını kelimelerle icra eden edebiyatçı da öncelikli olarak eser verdiği dilin inceliklerini,

kurallarını bilir, o sanatın dili ile dimağını doldurur ardından kendi sesiyle okurun karşısına çıkar.

Resimle ilgileniyorsanız şayet öncelikli olarak teknik açıdan resim sanatının detaylarını bilmeniz gerekir. Renklerin dilini keşfe çıkar, ancak sıkı bir eğitim sürecinden sonra kendi yaratıcılığınızın kapısını aralarsınız. Müziği ise ister hanende ister sazende olun, size notalarla, ölçülerle, usullerle gelir. İlmî çalışmalarda olduğu gibi sanat dallarında da usul esasa mukaddemdir ve bir sanat dalının usulü bilinmeden esasa dair köklü değişiklikler yapmak mümkün değildir. Teveccüh gösterdiğiniz sanat dalı sizden ona zaman ayırmanızı ister; emeğinize, gayretinize talip olur. Verdiğiniz emek, gösterdiğiniz gayret mukabilince sizi vitrinine taşır. Sanatın sınırları, bir ana yahut herhangi bir zamana ait değildir. Aksine o, bütün bir günü, bütün bir hayatı o idrak ve dikkatle yaşamınızı talep eder. Sanat için yegâne şart sanatkârın kendisidir ve ancak ömrünü sanata vakfeden sanatkâr o sanatın diline kulak verebilir.

Yazarlığın dışındaki pek çok sanat dalı asgari bir hazırlık, belli oranda teknik bilgiyi zorunlu kılar. Edebiyat için maalesef okuryazarlık kâfi görülür. Belki de bu yüzden edebiyatta aylak okur ve ideal okur gibi kavramlar belirginleşir, ne okursa okusun bildiğini okuyanlarla yazıyı söke dike bambaşka bir bilinçle okuyanlar birbirinden ayrılır. Okuma bilinci yüksek bir yazar için her kitap, rahleitedrisinden geçtiği bir mürebbebi dönüşür. Birbirine yaslanan her kelime, anlama omuz veren her cümle bilincinin kıvrımlarında gezer.

Hakikatte diğer sanat dalları için de durum böyledir. Eskizlerinden başlayarak şaheserlerine kadar ünlü ressamın çizgilerini takip etmek âdeta bir eğitim metodudur. Sanatın özgünlük arayışı sizden önce yol yürüyenlerin adımlarını, bıraktıkları izleri, yıllar içinde oluşan birikimi öğrenmeyi zorunlu kılar. Buna o sanatı bir çerçeveye oturtan kurallar da dâhildir. Ursula K. Le Guin'in *Dümeni Yaratıcılığa Kırmak*'ta dediği gibi, kuralları yıkmak için önce onları bilmek gerekir. Resim sanatını ele alalım, bugün reel ile herhangi doğrusal bağı olmayan eserlerin ardındaki mahir ellerin, vakti zamanında doğayı tıpatıp taklit ettiğini, insan anatomisini tüm detaylarıyla bilip tuvale yansıttığını ancak bu tür çalışmalarından sonra esasta değişikliğe giderek kendi üsluplarını ortaya koyduklarını görürüz. Onlar öncelikle o sanatın diline kulak verirler. Renklerle kurdukları kurbiyet, fırça hâkimiyetleri, realist çalışmaları onları kendi seslerine taşıyacak basamaklardır. Kendi sesini bulan sanatkâr ise o kulak kabarttığı sanatın diline artık galebe çalar. Kimi altın sarılarla imzasını atar eserine, kimi fırça yerine parmaklarını kullanır, kimi bir çiğliğin sesini tablosuna hapseder. Yıllarca formdan düşmeden reel olanı bozabilen Picasso için o artık balık değil resimdir. Fakat o kendi sesini bulmadan önce resim sanatının diline kulak vermiş, daha ilk gençlik yıllarında *Bilim ve Hayırseverlik* gibi tablolara imza atmıştır. Bir süre sonra ise kendi sesini, icra ettiği sanat dalının diline dayatmıştır. Kübizm akımının kurucularından Picasso, önceleri görülmüş olanı

resmederken yıllar içerisinde dümeni görülmemiş ve söylenmemiş olana kırar. Yatay bir düzleme farklı görünüşleri bir arada ve oldukça dağınık resmeder. O kuralları yıkmaya kudretine sahiptir zira yıktığı şeyi de en ince ayrıntısına kadar bilmektedir.

Bir müzisyen de özgün bir beste ortaya koymadan önce nice sazendenin eserini meşk eder. Notaların dizilimini, ölçüyü, usulü hakkıyla bilir. Eserini hangi makamda besteleyeceğine göre gam adı verilen nota dizilimine sadakat gösterir. Seçtiği usule uygun şekilde portrede notaları art arda dizer. Perde sayılarını ve oranları tespit eder. Nağmelerin açılış motifleri, o ilk nota ve karar sesi, portreye serpiştirilen bemoller ve diyezler ona bir zemin oluşturur. Bilinen bir zeminde bilinmeyeni arar. Bestesini yaparken sadakat gösterdiği o kurallar dizisinde küçük ama etkileyici gedikler açar. Aristo'nun sanat tanımını da içkin, hem aşinalığı hem de bilinmezliği bir arada barındıran eserler ortaya koyar. Nice bestekâr bununla da yetinmez. Zira müzisyenin sanatını icra ettiği o zemin de elbette çeşitlendirilmeli, literatür yeni usul ve makamlarla zenginleştirmelidir. Yine musiki açısından bakacak olursak bir bestekâr sadece besteleriyle değil, icat ettiği makamla da yürüdüğü yola yeni patikalar ekler, kendinden sonra gelecek müzisyenlere ışık tutar. Türk musikisinin Batı karşısında kan kaybettiği yıllarda, içe dönük reformist hareketleri destekleyen III. Selim, yeni makam ve terkiplerin ortaya konması için müzisyenleri teşvik etmiş, kendisi de pek çok yeni makam ortaya

koyarak bu yolla musikimizin eski şaşaalı günlerine kavuşmasını dilemiştir. Bugün de nice sazende kendi icra usulleriyle anılmış, musikiyi zenginleştirmişlerdir.

İster edebiyat ister resim isterse müzik... Ortaya konan her ürün önce kurallarla kol kola yürür, temrinler sanatçıya sunulan zeminde icra ve inşa edilir. Sanatın kendi dili belirgindir. Fakat bir süre sonra yaratıcılığı kışkırtılan sanatkâr için o kurallar rahatça oynadığı bir bahçe değil, onu sınırlandıran çembere dönüşür. Geriye tek bir seçenek kalır, çemberi kırmak. O ilk hareket önce yadırganır hatta yargılanır. Bu dışlama sanat dalında kemikleşen kanonların gücüyle doğru orantılıdır. Fakat bir sanat eserinde aradığımız gerçekte nedir? O sanatın dili mi sadece yahut o ses üzerinde yükselen sanatkârın sesi mi? Estetik tabulara uygunluk mu yoksa estetik haz mı? Estetik tabular kanonu imlerken estetik hazlar önceleri kanon tarafından dışlansa da o hazlar üzerine sağlanan uzlaşa da zaman içerisinde yeni kanonlar inşa eder. O hâlde tüm yollar kanona çıkar, zira kanon bazen uzlaştırarak bazen de dışlayarak yeni kanonlar inşa eder ve ettirir. Frank Kermode *Kanonun Estetiği* kitabında zaman zaman dışlanan fakat en nihayetinde kendi varlığını ve tarzını literatüre dayatan eserleri, kanonun gücünü, değişim ve dönüşümünü anlatırken bu hakikate işaret eder. Sanatın dili kanonu, sanatçının sesi yeni kanonları imler. Muhatapı cezbeden, onun estetik ilgisini çeken, sanatın dili ile beslenen fakat onu aşan sanatkârın sesidir.

Sanatçı, eseri vasıtasıyla toplumla iletişim kurar. Satırların arasına, renklerin kıvrımlarına, notaların ise ardına gizlenmiş meselesini seçtiği dil ile anlatmayı tercih eder. Bunu da anlamı açarak yahut kapatarak değil, bir miktar örtterek dile getirir.

BİR ÖMÜRLÜK SÜRGÜN YA DA Ayrı Kankasın₃

Farha / Mutluluk Filmi

■ İshak KOÇ

Yerleşik kültürün, ekinin, harsın ya da nasıl isimlendirilmişse onun en gerçekçi ve yalın şekilde aktarımını sağladığı için sinema elzemdir. Onu ideolojik, inanç, düşünce doğrultusunda kullanıp kullanmamak farkında olanlara kalır. Daha önemli işler var gerekçesiyle ihmal edilmiş, görmezden gelinmiş, önemsenmemişse herhangi bir yönetmenin yaptığı Anadolu vurgusunda ezan sesi duyamamak dolayısıyla şikâyet etmemek gerekir. Yahut sinemada görülebilecek haksız, mesnetsiz, misyonerce bir tutum karşısında gocunmayıp söz konusu alanın ehemmiyetini anlamak, boşlukları doldurmak icap eder. Hem de rahmetli Mustafa

Akkad'ın yaptığı The Message (1976), Lion Of The Desert (1981) gibi filmlerin Müslümanlar açısından olumlu etkisi; Sergey Eisenstein'ın yaptığı Bronyenosyets Potyomkin (1925), Stachka (1925) gibi sessiz filmlerin Rus Devrimi açısından anlamı kanıksanmışken ortaya çıkışından bugüne sinemanın işlevsel cihetini tartışmaya gerek kalmaz. Bir yandan kişi, izlemek eyleminin hiçbir tarafında bulunmuyorsa; bakış, görüş, duyuş ve de duyumsayış kuvvelerini bilinçli olarak kullanmıyorsa doğrusu bu tavır takdirle karşılanmalıdır. Hani püritence bir yaşam tercihi dolayısıyla da değil, kendisi göze çarpmadığı gibi gözüne çarpabilecek her görselden itina ile uzak duran insanlar bulunur. Diğer taraftan, televizyon ekranından sosyal medya mecralarına, sokağından reklam unsurlarına hangi görsel ve işitsel malzeme modern zaman dervişlerinin bakışını, duyuşunu, dikkatini celbetmez? Hâl böyleyken bir toplumda yaşanan gerçekliğin görsele aktarımının her bir sekansı için icazet almak pek tatlı bir uğraş olsa gerektir! Anlaşılmayan, bilinmeyen ya da uğraşılmayan alanda herhangi bir ürün çok namüsaıt bir mahiyette tezahür edebilir. İşte öyle tezahür etmemesi ve doğrusunun, düzgününün, gerçeğinin tebarüz etmesi için orada olmak, o alanı boş bırakmamak gerekir. Yahut da Munzur özgür akarsa Hasankeyf'ine bakar!

Sinemanın sanatsal ciheti, yönetmenin var olanı yorumlayış biçiminde kendini

gösterir. Şiir nasıl ki şairin varoluş sancısından ibaretse yönetmen de bin türlü zahmete katlanıp göstermenin sorumluluğunu üstlenerek böyle bir uğraşa yeltenir. Anlamaya çalışır, özümser ve yorumlar. Onun yorumlayışının şekilsel niteliğine takılan izleyici, kendi kaygılarının iz düşümünde bir beğeniye sahip olur ya da olmaz. Gerçeklik mihengine vurulduğunda “Bu gösterilir!” ya da “Bu gösterilmez!” yargısı, izleyici yahut gösterici açısından sansürdür. Pekâla herhangi bir yazınsalda da aynı teamüller gözetilir. Yazarın otosansür gözetmediği bir toplum düzeni var mıdır, varsa nerededir cinsinden sorular âdeta özgürlüğün hakikaten var olup olmadığını sorgulatacak boyuttadır. Dolayısıyla izleyici nezdinde yönetmenin gösterdiğine kulp bulmak, yemek programı formatında önüne gelen yemeği yorumlamak cinsinden bir ata sporudur! Ve yazık ki doğru ile yanlışın, iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin, gerçek ile sahtenin ayırt edilmesi bir yana tamamıyla birbirine tebdil edildiği bu manipülâtif evrende, yapılanın ayıp olduğunu söylemek dahi ayıbın ne olduğunu sorgulatar.

Buraya kadar olan kısım bir nevi “Niçin sinema?” sorusunun yanıtıdır. Bu noktada “Niçin Filistin sineması?” diye sorulabilir. Elbette Filistin her şeyiyle yok sayıldığı için. Özellikle bir direniş metodu olduğunu kabul ederek, varsa nüvelerini reklam edip yoksa oluşturarak Filistin sinemasını

berkitmek gerekir. Filistin halkının kendi topraklarında var olmaya çalıştığını, yerinden edildiğini, sürüldüğünü, tehcir edildiğini, tehciri kabul etmediğinde infaz edildiğini bilerek... Üstelik işgale uğrayan topraklarında daha önce yaşadıkları, var oldukları, buldukları inkâr edilerek, yalanlanarak. İsrail Yerleşim ve Ulusal Misyon bakanı Orit Strook beyanıyla şöyle anlaşılmalıdır: “İsrail topraklarının tamamı bize aittir ve bu nedenle İsrail topraklarında bir Filistin Devleti olmayacaktır, çünkü Filistin halkı diye bir şey yoktur, böyle bir ulus yoktur.”(20 Şubat 2024, Gazeteler)

Yerlilerin bütün direniş imkânları terörize edildiği için, sinemadan başka varoluş iddiası güdecek mecra mı bulamadınız, diye sorulmaz. Hem holokost propagandası için halkların maruz kaldığı binlerce film, yine sinemanın ideoloji doğrultusunda nasıl kullanılacağına emsal oluşturur. Eğer Yahudilerin Filistin topraklarında köklü bir tarihi olsaydı bunu ispatlamak ve kayıt düşmek için en görkemli filmleri yapacakları göz önünde bulundurulmalıdır. Hem de cümle cihanın gözü önünde bir toplumu soykırıma tabi tutup yaptığı eylemi insanlığa izleten cani ruhlular, göstermek üstüne had, hudut, sınır tanımazken, mazlum köşe bucak saklanmak zorunda olmamalıdır. Acıdır ancak zulüm görsele sığmaz, mazlumun sesi çıkmaz, çıksa duyulmaz, duyulsa işitenler hiçbir şey yapamaz!

“Niçin Filistin sineması?” diye sorulabilir. Elbette Filistin her şeyiyle yok sayıldığı için. Özellikle bir direniş metodu olduğunu kabul ederek, varsa nüvelerini reklam edip yoksa oluşturarak Filistin sinemasını berkitmek gerekir.

Tıpkı direniş hareketlerinin bir kısmının şekillenmesinde olduğu gibi Filistin sinemasının da Filistin’e komşu ülkelerde doğup sürgünde yeşerdiği söylenebilir. 1940’lı yılların sonundan itibaren güya Filistin halkının yaşadığı dram üstüne Mısırlı, 1960’lı yıllarda ise Suriye ve Lübnanlı yönetmenlerin daha çok kendi psikik algılarına müstenit filmler görülür. Hemen her Filistinlinin büyük felaket olarak nitelediği Nekbe Günü’ne, o tarihte yaşanan travmaya dair bugüne değin bir uzun metraja rastlanmaz. (Bir istisna olarak Rawan Damen’in TV dizisi formunda 2008 yapımı iki bölümlük bir belgesel çalışması mevcuttur.) Zira böyle bir konuya el atmak, herhâlde yeltenenin elini yakar. Hem de 15 Mayıs 1948 günü yerli halka yaşatılanın hatırlatılması, çoğu insanı yeniden yaralar, yaraları kanatır. Kurgusal dahi olsa yaşanan

gerçekliğin gösterimi bir hayli sakıncalı addedilir. Dolayısıyla Filistin gerçeği yine Filistinli sinemacılar tarafından kısmi olarak ele alınır. Bu bakımdan, özellikle intifada yıllarından sonra yapılan her film, ya sanatsal açıdan belli metaforlar üstünden yürür ya da gerçeğin cüzlerinden araya sıkıştırılmış sekanslar gösterir. Bu dekupe çalışmalar da çoğunlukla tiyatraldır ve bazılarında ideolojik saplantıların yoğunluğu bile görülebilir.

Ürdün’de doğmuş olsa da Filistinli yönetmen Darin J. Sallam, 2021’de yaptığı ilk öyküsel uzun metrajı Farha / Mutluluk, 1948 yılında topraklarından çıkarılan Filistinlilerin yaşadığı şoku, 14 yaşında bir genç kız üzerinden anlatır. Farha (Karam Taher) köydeki eğitimini tamamlamış, şehre gitmek istemektedir. Konuyu babasına (Ashraf Barhom) açan Farha, sonunda amcasının (Ali Suliman) da gayretleri ile onu ikna etmeyi başarır. Şehirdeki arkadaşı Ferida’nın (Tala Gammoh) bir gün köye geldiği sırada gelecekteki hayallerinden bahsederlerken köyleri baskına uğrar. Yine işgalin, gaspın ve cinayetlerin belli kısımlarına şahit olunur; yaşanan vahşet hemen her zaman olduğu gibi açık seçik ifade edilemez. Babası Farha’yı evin yarı gizli sayılan kilerine saklayıp kendisi geri gelmedikçe çıkmamasını tembihler. Geri kalan Farha’nın kapı aralığından şahit olduklarıdır. Oyunculuklar yerli yerinde olunca hikâyenin zayıf kalması pek önemsenmez. Ancak Darin

Sallam filmin senaryosunu, annesinin Suriye’de bir mülteci kampında dinlediği ve gelip kızına anlattığı Radiyah isimli bir kadının gerçek hikâyesine dayandırır. Film, zulmün çok küçük bir kesitini göstermesine rağmen Netflix’de yayımlandığında İsrail yönetiminin özellikle tepkisini çeker. Sonra zaten o platform doğal olarak Yahudi baskısına boyun eğip filmi yayından kaldırır.

Farha, sınırlı öyküleme kabiliyetinden öte, mühim bir alana, işaret edilmesinde bile sakınca görülen tarafa, sonuçları hayli ağır olan, sebepleri de bilinmeyen Nekbe Günü’ne vurgu yapar. Öldürme iştiyakını hep canlı tutan Yahudi, Kudüs’ün Birleşik Krallık tarafından işgal edildiği 1917’den 14 Mayıs 1948’e kadar, üyeleri gelecekte başbakan, cumhurbaşkanı ve benzeri konumlara taşınan Haganah, Irgun, Stern, Palmach gibi bilindik terör örgütleriyle terör eylemleri düzenleyip Filistinli katleder. Nekbe’den sonra bu canilik resmi bir hâl alır; yapılan her eylem kriminalize edilen Filistin halkına karşı kendini savunma hakkı şeklinde tanımlanır. Filistinlilerin kurduğu örgütler, oluşturduğu direniş hareketleri, işgal karşısında kendini savunma refleksleri hep terör unsuru şeklinde nitelenir. Buna kültürel unsurların anlatıldığı, varlığı ibraz eden ya da ispatlayan her ne varsa dâhil edilir. Dolayısıyla bir sürü ülkeden destek alıp yapılan ve Filistin gerçeğine, Filistin halkının gerçekliğine değinen

her film, işgalcilere göre terör faaliyetidir; sözlerinin geçtiği, güçlerinin yettiği her yerde yasaklanır. Nitekim Farha filminin Filistin topraklarında sadece Yafa’daki Saraya Tiyatrosunda gösterildiği, bu gösterimin de dönemin Maliye Bakanı Avigdor Lieberman’ın hışmına uğradığı, bu sebeple mezkûr tiyatroya ayrılan ödeneğin kesildiği bilinir.

Nekbe’den sonra Filistin topraklarında siyonist zulmü katmerlenir. Milyonlarca insan evini, yurdunu, toprağını terk etmek zorunda bırakılır. Bugün, dünyanın dört bir yanına dağılmış Filistinlilerin güncel rakamlara göre toplam nüfusunun 15 milyon kadar olduğu bilinir. (Dünya üstündeki toplam Yahudi nüfusu da o kadardır.) Birleşmiş Milletler kayıtlarına dayanılırsa çoğu Ürdün, Lübnan, Suriye gibi komşu ülkelerde, kalanı ise dünyanın muhtelif ülkelerinde 5 milyon 900 bin kadar Filistinli mülteci bulunur. Filistinlilerin

sadece 7.5 milyonluk kısmı (Batı Şeria 3.2 milyon, Gazze 2.2 milyon, Doğu Kudüs 349 bin 600, 1.7 milyon İsrail işgali altındaki Filistin şehirleri) Filistin topraklarında yaşar. Gayrısı, 76 yıl içinde bir şekilde toprağından koparılanlar, onların çocukları ve torunlarıdır.

Nekbe Günü evlerinin anahtarlarını boyunlarına asan dedeler çoktan dar-ı bekaya irtihal etmiş; torunları onlardan kalan hikâyeleri modernize etmek yerine kendi hikâyelerini yazmaya koyulmuş görünür. Belki de doğru olan böyledir. Servi gibi hayaller yerine gerçeklik ikame edilebilir ve Bor’un pazarını kollamaktansa Nablus çarşısına tezgâh açılabilir. Yahut da bugün Gazze’den (Han Yunus, Deyr El- Balah, Beyt Lahya, Cebeliye, Refah) taşıp işgal edilmiş tüm beldelere yayılan direniş onurunu diri tutarak, insanlık düşmanlarına yönelik vadedilmiş lanet yaşatılabilir.

Orijinal İsmi

Farha

Süre

1 saat 32 dk

Tür

Gerilim, Savaş, Dram

Yönetmen

Darin J. Sallam

Senarist

Darin J. Sallam

Yapımı

Ürdün, İsveç, Suud, Filistin

2021

ÇEVRE SORUNLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

İNSANIN DOĞAYLA İLİŞKİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ

■ Şule TÜZÜN

Çevre sorunları, insanlık tarihinin çok eski dönemlerinden bu yana var olan ve zaman içinde karmaşık biçimde gelişen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın doğayla ilişkisi, avcı-toplayıcı dönemlerden tarım devrimine, endüstriyel devrime ve günümüz küresel çağına kadar

sürekli değişim göstermiştir. Bu süreçte, insanın doğayla etkileşimi ve bu etkileşimin sonuçları, çevre sorunlarının oluşumunu şekillendirmiştir.

İlk insanlar avcı-toplayıcı yaşam tarzıyla doğayla uyumlu bir şekilde yaşamışlardır. Ancak tarım devrimiyle birlikte doğayı daha etkin bir şekilde

kullanmaya ve doğal kaynakları yoğun olarak tüketmeye başlamışlardır. Tarımın yaygınlaşması; ormansızlaşma, toprak erozyonu ve su kaynaklarının tükenmesi gibi çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sanayi Devrimi öncesinde aydınlanma çağı filozofları, düşünceleriyle bireyselliği ön plana çıkarıp doğayı insanın hizmetine sunan yaklaşımları esas almışlardır. Örneğin Descartes'in "Düşünüyorum, öyleyse varım." düşüncesi, insanın bilincinin egemenliğini ve tabiat karşısındaki üstünlüğünü vurgular. Ancak, bu düşünce, insanın doğayı sadece kullanma ve sömürme hakkını doğurur, onunla uyumlu bir şekilde yaşamayı değil. Yine Bacon'un "tabiatı hâkimiyet altına alma" ideolojisi de aynı şekilde, doğayı insanın hizmetine sunma ve onu kontrol altına alma çabalarını teşvik eder. Ancak bu çabalar insanın ve tabiatın bütünlüklü yaşam değerlerini göz ardı eder.

Bütün bu yaklaşımların ve dünyada yaşanan gelişmelerin sonucunda endüstriyel devrimle birlikte çevre sorunları da kendini göstermeye başlar. Sanayileşme süreci, kömür ve petrol gibi fosil yakıtların yoğun bir şekilde kullanılmasına ve sera gazlarının atmosfere salınmasına yol açmıştır. Bu durum; küresel ısınma, iklim değişikliği ve asit yağmurları gibi çevresel sorunların daha çok ortaya çıkmasına neden olmuştur.

20. yüzyılın ortalarında hava ve su kirliliği gibi çevresel sorunlar şehirlerde ve sanayi bölgelerinde belirgin bir şekilde artmıştır. Nükleer enerjinin kullanımıyla ilgili endişelerin ortaya çıkması, nükleer santrallerin radyoaktif atıkları ve nükleer kazaların çevreye olan etkileri nükleer enerji karşıtı hareketlerin yükselmesine neden olmuştur.

Günümüzde ise endüstrileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kentleşme süreci, insanların doğayla olan bağlarını giderek zayıflatmış ve çevre sorunlarını artırmıştır. Kentlerdeki betonlaşma ve yoğun yapılaşma, doğal alanların yok olmasına ve ekosistemlerin zarar görmesine neden olmaktadır. Ağaçların kesilmesi, yeşil alanların azalması ve doğal habitatların azalması, biyoçeşitliliğin azalmasına ve ekosistemlerin dengesinin bozulmasına yol açmaktadır. Özellikle endüstriyel faaliyetlerin yoğunlaştığı şehirlerde, hava ve su kirliliği ciddi boyutlara ulaşmaktadır.

Göz ardı edilen kapitalist gerçekler insanlığı yeni bir uyanışa mı zorluyor?

Çevre sorunlarının gelişmesinde baş aktör olan kapitalizm, insana konfor sağlarken aslında onu kendi öz benliğinden koparmanın eşiğine getirdi. Kapitalist düzenin gözü doymaz bir iştahla doğayı sömürdüğü bir gerçektir. Küresel şirketler, kâr hırsıyla doğal kaynakları hoyratça tüketirken çevreyi talan etmekte ve gelecek

nesillere miras kalacak bir dünya bırakmamaktadır. Ormanları yok eden, denizleri kirleten ve atmosferi zehirleyen bu şirketler, sadece kendi kârlarını artırmak için doğaya bedel ödetmektedirler.

Küresel güçler, çevre sorunlarını kullanarak yeşil bir imaj yaratma çabası içindedirler. Ancak bu imajın ardında, doğaya ve insanlığa yönelik gerçek tehditler saklıdır. Sürdürülebilirlik vaadiyle yapılan bu reklamların arkasında, doğanın hızla tükenmesi ve çevre felaketlerinin artması gibi acı gerçekler yatmaktadır. Bu nedenle küresel güçlerin çevre sorunlarını kendi çıkarları için kullanma pratiği, insanlığın ve gezegenin geleceği açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Küresel güçlerin çevresel konuları kullanarak yaptığı reklamların genellikle çevre dostu imaj yaratmak amacıyla olduğunu unutmamak önemlidir. Arkasında her zaman gerçek çevre dostu uygulamalar olmayan bu reklamlar bazen sadece marka imajını güçlendirmek veya satışları artırmak için kullanılabilir. Bu nedenle, insanların bu tür reklamlara karşı dikkatli olmaları ve sorgulayıcı bir tutum benimsemeleri gerekmektedir. Ayrıca, şeffaf ve güvenilir kaynaklardan bilgi edinmek, yeşil yıkama (greenwashing) taktiklerini fark etmek ve bunlara karşı direnmek de önemlidir. İnsanların çevre konularında daha bilinçli ve eleştirel bir

yaklaşım benimsemeleri, küresel güçlerin çevresel manipülasyonlarına karşı daha dirençli hâle gelmelerini sağlayabilir.

Son olarak çevre sorunları ekolojik bir krizden daha fazlasıdır; aynı zamanda insanın varoluşsal bir krizidir. Ekoloji insanın tabiat ilişkisini düşünme, tabiatla uyumlu birlikteliğini yeniden keşfetme ve doğanın değerini anlama sürecidir. Gelecekte, çevreye duyarlı ve adaletli bir ekonomik sistem üzerine düşünmek ve hareket etmek, doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakılması açısından hayati öneme sahiptir.

Bireyin çevreyle olan ilişkisi, kişisel ve toplumsal sorumlulukları içerirken bu sorumluluklar nasıl tanımlanmalıdır? Her birey, parçası olduğu tabiata saygı göstermek ve onu korumakla yükümlüdür ancak bu sorumluluklarının sınırları nerede başlar ve biter? Bireyin çevresel davranışları, gelecek kuşaklara karşı olan sorumluluğunu nasıl yansıtmaktadır ve bu sorumluluklarının bilinci toplumsal düzeyde nasıl yayılabilir?

Bu sorular, bireyin çevreyle olan ilişkisini derinlemesine anlamak ve çevresel sorunların çözümünde etkili stratejiler geliştirmek için önemli bir çerçeve sunar. Bireyin ve toplumun, tabiatla uyumlu bir gelecek için nasıl bir rol üstleneceği, bu soruların yanıtlarında gizlidir.

BAYRAM Sabah

■ Seher MERİÇ

Merhaba kıymetli okurlarım. Bugün yine sizlerle sımsıcak bir konu hakkında hasbihâl etmek istiyorum. Konumuz “bayram sabahları”. Ben kendi bayram sabahlarımı anlatırken, sizleri de kendi çocukluğunuzun bayram sabahlarına götüreceğim. Yolculuk benim ruhumda var sanırım. Hikâye anlatırken bile hep beraber çıkalım istiyorum bu yolculuğa. Hadi başlayalım.

“Bayram günü güler yüz göstermek, neşelenmek İslam şiarındandır.” der Muzaffer Efendi İrşad isimli eserinde. Ben sizlere “Nerede o eski bayramlar.” gibi klişe bir cümle kurmak istemiyorum. Bu sözü şöyle değiştirmek daha doğru olur sanırım: “Nerede o eski güzel insanlar.” Aslında bunu bir sitem gibi görmeyi de istemem. Çünkü zamanla insanlar, mekânlar, ihtiyaçlar ve teknoloji sürekli değişiyor. Ama şunun farkına vardım ki; “Nerede o eski bayramlar?” diye özleyecek yaşa gelmişim.

Ben orta hâlli bir ailenin çocuğu olarak küçük şeylerle mutlu olmayı ve sahip olduklarımıza şükretmeyi öğrendim ailemden. Çocukluğumun en heyecanlı sabahlarıydı bayram sabahları. Birkaç gün evvel tatlı telaşı başlardı evimizde. Arife gününden evvel muhakkak evimiz dip köşe temizlenirdi. Ben daha küçük olduğum için iki ablam anneme yardım ederlerdi. Temizlik işinden sonra bayram için şahane yemekler hazırlanırdı. Arife günü muhakkak “arife suyu” dediğimiz banyo yapılırdı. Bayram sabahı annem erkenden kalkar ve geceden

mayaladığı hamurla haşhaşlı çörekler pişirirdi. Eh malum memleketimiz Afyon. Haşhaşlı çörek kokusuyla uyanmanın tadı başka nede olur bilemiyorum. Özetle, bayramın güzelliği arifeden belli olurdu bizim evde.

Çocukluğumda bütün aile büyüklerimiz hayatta olduklarından kabir ziyaretine gittiğimi pek hatırlamıyorum. Ama zamanla sevdiğim büyüklerim Hakk'ın rahmetine kavuştukça ve ben de büyüdükçe, arife günlerini kabir ziyaretine ayırmaya başladım. Kabir ziyaretinin hem dinî bir vazife hem de "vefa"nın önemli bir parçası olduğunu anladım. Bayram yapıyorduk ama ahireti de büyüklerimizi de yakınlarımızı da unutmuyorduk.

Bayramdan bir hafta evvel başka şehirlerde yaşayan eş dost, akrabalara muhakkak kartpostal atılırdı. Tek tek kişiye göre seçilir ve bayramı tebrik etmenin yanı sıra hâl hatır da sorulurdu. Şimdilerde bayramlarda gönderilen ruhsuz toplu mesajlar gibi değildi yani. Bugün, bayram mesajlarının bana özel olarak gönderilmeyenlerine cevap vermek hiç içimden gelmiyor.

Biliyor musunuz, benim çocukluğumda hemen hemen bütün anneler evde dikiş dikerlerdi. Ama benim annem en güzelini dikerdi. Bayram günleri dört kardeşe birden alışveriş yapmanın maddi külfeti çok fazla olduğundan annem yılda bir kere, evvelden aldığı kumaşlardan bayramlıklarımızı dikerdi. Teyzemin Almanya'dan getirdiği moda dergilerinden model seçmemizi isterdi. Bir çocuk için ne büyük bir mutluluk. Elbiselerimiz bayram sabahı için

ütülenir ve hazır dururdu.

Babam, sabah erkenden bayram namazı için camiye giderdi. Geldiğinde hep birlikte kahvaltı sofrasına otururduk. Bayram demek aile olmak demektir. Annemin hazırladığı mis gibi kahvaltıdan sonra bayramlaşmaya geçerdik. Bütün çocuklar yaş sırasına göre dizilirdik. Sırayla hem babamın hem de annemin elini öper, bayram harçlıklarımızı alırdık.

Ramazın davulcumuzu da unutmamak lazım. Ramazan ayı boyunca bizi sahura kaldıran davulcumuz, bayramda mahallenin bütün evlerine uğrayarak bahşış toplardı. Her sene aynı davulcu geldiğinden herkes onu tanırdı. Şimdi de oturduğum mahallede aynı âdetin sürmesinden dolayı çok mutluyum.

Evdeki işlerimizi tamamlayınca için en sevdiğim tarafı başlardı. Bütün aile toplanıp dedemlere giderdik. Öğle yemeğini de maaile yerdik. Benim için bayram demek; geniş aile ile keyifli bir sofraya demektir biraz da. Tüm aile, dedemin evinde toplanırdı. Geleneksel kutlamalar, kalabalık sofralar, kuzenler ve yeğenlere önce utanarak yaklaşmalar sonra yüzümüz gözümüz ter içinde koşturmalar, birinin ağlama sesleri sonra sarılmalar, kaynaşmalar...

Dedemin verdiği bayram harçlığı ve balon, anneannemin bir mendilin arasına sıkıştırdığı lokum bayramımızı bayram yapardı. Kenarları desenli kumaş mendillerimiz vardı bizim. Bu mendilleri önce dörde katlar sonra da üçgen şekilde çantamızda ya da cebimizde saklardık. Pek kıymetlilerdi.

Bayram yemeği ve el öpmeden sonra biz çocuklar akrabaların elini öpmeye giderdik. Daha sonra bu ziyaretler ailece yakınlarla, komşulara şeklinde devam ederdi. Her ziyarette mutlaka önceden hazırlanan bayram şekeri ve kolonya ikram edilir, çocuklar için hazırlanan paralar da bayram harçlığı olarak gelenlerin yaşlarına ve yakınlık derecelerine göre dağıtılırdı.

Bayram günü çok hızlı geçirdi. Bazı bayramlar dedemin konağında kalırdık. Tam bir şenlik olurdu. Evde yengeler, teyzeler, dayılar hep birlikte bulunurduk. Biz çocuklara mutfakta ayrı bir masa açılırdı. Akşam yemeği hazırlığı, anneannemin meşhur tereyağlı pilavı, bayram için hazırlanmış yemekler ve taze demlenmiş çaya eşlik eden sohbet çok kıymetliydi.

Bayramların kıymetini insan yaş alınca daha iyi anlıyor. Benim için de hem o eski bayramlar hem de sevdiğim aile büyüklerim yok. En çok da annem yok artık...

Değerli dostlar, bizi insan yapan değerlerin tohumlarının atıldığı o eski bayramları biz de çocuklarımıza anlatalım ve yaşayalım inşallah. Geç kalmadan hâlâ eli öpülecek büyüklerimiz varken ailelerimizin ve bayramların kıymetini bilelim.

Bayramlar her zaman özel ve güzeldir. Ailemizle, dostlarımızla, arkadaşlarımızla, komşularımızla ve diğer insanlarla birlikte...

Severek, sevilerek, hoş görerek ve affederek...

Bayramımız mübarek olsun...

OTİZM VE BESLENME

■ Merve Bilge ATALAY

Otizm spektrum bozukluğu tedavisinde ispatlı bir beslenme tedavisi bulunmamakla birlikte kişilerin daha iyi olmasına yönelik farklı beslenme çeşitleri vardır.

Yaygınlığı her geçen gün artan otizm spektrum bozukluğu, toplumsal iletişimde ve etkileşimde güçlükler ve sınırlı-yineleyici davranış örüntülerindeki yetersizlikle kendini gösteren yaygın gelişimsel bir bozukluktur. 2000 yılında her 150 doğumda bir görülürken günümüzde 68 çocukta bir görülmektedir. Nedeninin tam olarak bilinmemesi ve yaygınlaşması, otizm üzerine yapılan araştırmaları artırmıştır. Otizmlili bireylerin bağırsaklarının aşırı geçirgen olması ve beslenmelerinde seçici davranışları, otizm tedavisinde beslenme yaklaşımlarının yararlı olabileceği görüşünü ortaya çıkarmıştır. Glütensiz-kazeinsiz diyet, ketojenik diyet, özel karbonhidrat diyeti, feingold diyeti, candida vücut ekoloji diyeti, elimine alerji diyeti ve yağ asidi, multivitamin, mineral, probiyotik takviyeleri otizm tedavisinde kullanılan beslenme yaklaşımlarındandır. Bu yazımızda bir tedavi yöntemi olarak değil, daha sağlıklı olmalarına yardımcı olacak

birkaç beslenme biçimini inceleyeceğiz.

Glütensiz-Kazeinsiz Diyet

Glütensiz diyeti sıkça duyuyoruz, ancak glüten nedir bir bakalım. Glüten, arpa, buğday ve çavdar gibi tahıllarda bulunan bir tür protein grubudur. Bu tahılların kullanıldığı işlenmiş gıdalarda da bulunan glüten, insan vücudu tarafından sindirilmesi zor bir besindir. Kullanıldığı besinlere kıvam veren, mayalanmasını sağlayan ve ürünlerin birbirine bağlanmasına yardımcı olan glüten, farklı proteinlerin karışımından oluşur. Glütenin ve gliadin, glütende bulunan iki ana proteindir. Örneğin çölyak hastalığında glüten diyetten uzaklaştırılır ve sorun çözülür. Çalışmalarda otizmlili bireylerin bağırsaklarının çok geçirgen olduğu için glütensiz beslenme denenmiştir. Bununla birlikte sütte bulunan kazein de diyetten çıkarılmıştır. Kazein, süt ve süt ürünlerinde bulunan bir protein olup, kazein ve glüten çıkarılarak yapılan diyetlerin pozitif etkisi olsa da net bir sonuç henüz görülmemiştir.

Ketojenik Diyet

Önceleri sadece epilepsi hastaları için uygulanan, günümüzde ise popüler diyet kültüründe bolca yer alan ketojenik diyetin otizmlili hastalar üzerinde uygun olabileceği düşünülmüş ve üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu diyet otizmlili hastalar üzerinde uygulanırken iyileşmeler görülebildiği, ancak kesin bir tedavi yöntemi olmadığı çalışmalarda gösterilmiştir.

Özel Karbonhidrat Diyeti

Bu diyetle kompleks karbonhidratlar diyetten alınırken basit karbonhidratlar (rafine şeker gibi) diyetten uzak tutulmuştur.

Feingold Diyeti

Bu diyetle amaç, aroma vericileri, renklendiricileri ve koruyucuları diyetten çıkarmaktır. Bununla birlikte badem, elma, kayısı, çilek, salatalık, köri, üzüm, kuru üzüm, portakal, bal, şeftali, biber, domates de diyetten çıkarılmaktadır. (Reaktif salisilat içerdikleri için.) Ancak, bu diyetin otizmlili bireylere iyi geldiğine dair kanıta dayalı bir çalışma bulunmamaktadır.

Candida Diyeti

Candida bir tür mayadır ve arttığında vücutta ciddi sorunlara yol açabilir. Candidanın azaltılmasına yönelik diyet neredeyse glütensiz ve şekerli beslenmeyi içermektedir. Ayrıca, fermente besinleri içerir ve bağırsak sağlığını desteklemek temel amaçtır. Bu diyetle pirinç, mısır ve soya gibi yiyecekler bulunmaz; sadece amarant, kinoa ve kepekli buğday vardır.

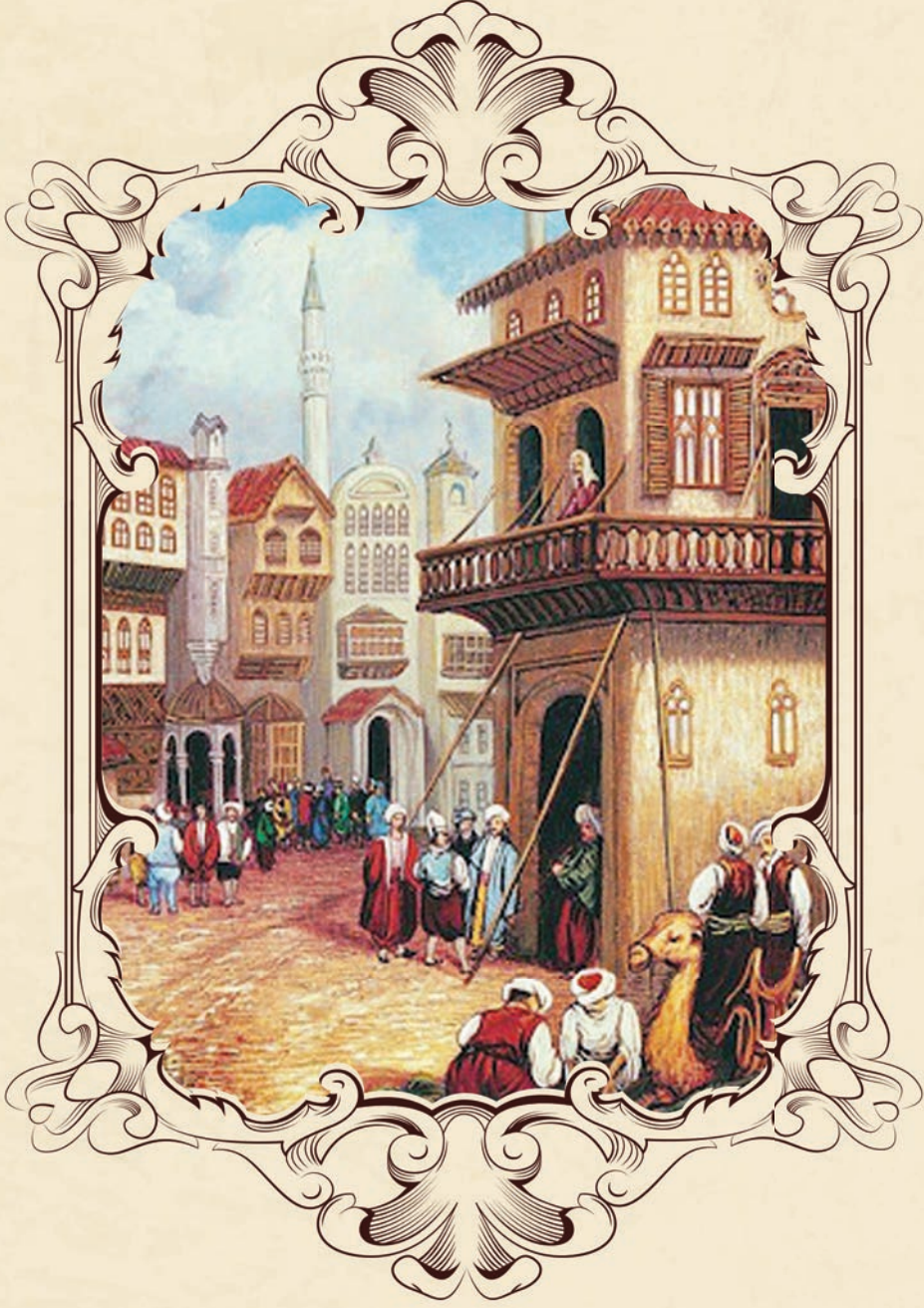
Tüm uygulanmış diyet yöntemlerine bakıldığında ortak sonuca varabiliriz: Bu bireylerde şekerin vücuda olan zararı net şekilde görülmektedir. Bununla birlikte, glütene vücuttan uzak tutmak ve temiz içerikli beslenmek kişilere fayda sağlayabilir. Ancak, bu yöntemlerin hiçbiri net bir tedavi şekli değildir. Kişilerin yaşamını daha kolay, rahat ve sağlıklı hâle getirebilir.

Hem otizmlili bireyler hem de sağlıklı bireyler daha iyi olmak için birkaç güzel önlem alabilirler:

- Mümkün olduğunca az basit karbonhidrat almak (şekerler, tatlılar, poğaçalar, börekler vs.); Bazı haftalar hiç almamak, ya da haftanın bazı günleri almamak gibi planlama yapılabilir.
- Fermente besinleri haftada bir iki kez hayatımızda tutmak. Örneğin turşu, şalgam gibi.
- Çeşitli sebzeleri düzenli olarak hem çiğ hem pişmiş şekilde tüketmek. Akşam sağlıklı ev yemeği yemeyi alışkanlık hâline getirmek.
- Kaliteli yağları (balık yağı, zeytinyağı, avokado, zeytin, kaju, badem, ceviz, antep fıstığı, sadeyağ, susam vb. yağlar) hayatımızın içinde tutmak.
- Et, tavuk, balık gibi besinleri yakmadan, kızartmadan sağlıklı yöntemlerle diyetimizde kullanmak.

BURADA O ESKİ RAMAZANLAR

■ Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt DEDE
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Belirli bir yaşıñ üzerindekilerin söylediği meşhur sözdür; nerede o eski ramazanlar! Hicretin ikinci yılı yani 624 tarihi Müslümanların ilk ramazan ayıydı. Hatta Bedir Savaşı ramazan ayının ortalarında gerçekleşmişti. Dolayısıyla tam bin dört yüz yıllık bir geçmişimiz var ramazan ile... Elbette her devrin kendine göre bir ramazan algısı olacaktır. Dünyanın her yerinde yaşayan Müslümanların ramazan ayı İslam dairesinde ortak olsa da değişen zaman, dönüşen şartlar, tarihî, coğrafi ve kültürel etkenler birbirinden farklı da kılacaktır elbet. Biz bu toprakların Müslümanları ve kadim bir İslam toplumu olarak sıkı sıkıya bağlıyız ramazan ayına. Ancak günümüzde “eski ramazanlar” deyince akla şüphesiz Osmanlı ramazanı gelecektir. Hatta Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarından dem vurarak bahsedilen ramazanlar da aslında bir Osmanlı mirasıdır babalarımızdan annelerimizden ve tüm büyüklerimizden bizlere...

Ramazandan Önce Gelen Ramazan

Başta Saray olmak üzere bütün halk ramazan öncesinde hazırlıklara başlardı. Yani ramazan ramazandan önce gelirdi Osmanlı'ya... Günümüzden farklı olarak ramazanı ve oruç tutmayı sadece aç kalmak olarak değerlendirmeyen bir kültür vardı. Özellikle nefsin her türlü terbiyesi olarak

değerlendirilmişti oruç. On bir aylık sürenin ardından gelen ramazan, Müslümanların kendine gelmesini, manevi anlamda daha derinleşmesini sağlayan ve tabiri caizse hâlden anlamayı öğreten bir mürebbi gibiydi âdeta! Yılın diğer dönemlerinde de edep, adap ve adalet algısına dikkat edilse de bunlara ramazan ayında daha bir özen gösterilmişti.

Her konuda olduğu gibi ramazanda da tebaasını düşünen devlet aklı, halkın bu mübarek ayı sıkıntılardan uzak geçirmesi için, ramazan başlamadan önce tembihnameler yayımlardı. Bu tembihnamelerde ay boyunca fiyatların artmaması gerektiği vurgulanırdı. Ayrıca mesai saatlerinin iftara göre düzenlenmesi, Müslümanların bu ayda daha çok ibadet etmeleri, israftan uzak durulması gibi toplumsal öğütler de verilirdi. Hatta gayrimüslimlerin mahallelerinde onların rahatsız olmaması için davul, zurna çalınmaması da tembihnamelerde yazılırdı. Kısaca tembihnameler, ramazan ayı gelmeden önce insanları ramazana hazırlayan resmî bir öğretiler bütünüydü. Özetle Osmanlı'da ramazan, ramazandan önce başlardı.

Muhabetin Makamı Olmaz!

Osmanlı'da hazırlıklarını ramazan başlamadan önce yapan Saray'ın ramazan ayında tebaasına kapısını daha fazla açtığı görülür. Saray mutfağı

Osmanlı ramazanları ya da eski ramazanların asıl amacı kâmil bir mümin ve eşref-i mahlukatı ortaya çıkarmaktı. Bu konuda Osmanlı'dan ve eski ramazanlardan alacağımız çok örnek olsa gerek.

olan “matbah-ı amire”de yapılan iftarlıklar, ramazan öncesinde sarayda yaşayanların ihtiyacını karşılarken on bir ayın sultanı geldiğinde kapılar ağzına kadar açılır ve binlerce kişiye aynı anda iftar yaptırılırdı. Tevazunun bir aynası olarak yemek konusunda saray ahali ile halk arasında bir ayırım yapılmaz, herkese aynı yemekler ikram edilirdi.

Saray, halkına böyle izzetüikramlarda bulunurken elbette tebaa da geri kalmayacaktı. Başta İstanbul’da olmak üzere halk iftar vakti evlerinin kapılarını açardı. Misafirperverliğin ve hayır anlayışının zuhuru olarak yemekler ailenin ihtiyacından fazla hazırlanırdı ki yolda kalanlar, garipler veyahut iftara evine yetişemeyenler olursa bu kişiler evlerinde misafir olsunlar ve kendileriyle oruçlarını açsınlar diye. Yani “Muhabbetin makamı olmaz.” anlayışı üzere nasıl ki sarayda binlerce kişi ağırlandırırsa halk da kendi imkânları doğrultusunda aynı şeyi yapıyordu. Hatta misafir edilen kişi yoksul ve muhtaç ise misafirliğin bitişinde

kendisine bir miktar para verilir ki “Efendim sizleri buraya kadar yorduk, zahmet ettiniz, yemeğimizi yerken de ağzınız yorulmuştur, âcizane bu da dış kiramız olsun.” denerek yardımın karşıdaki kişiyi rencide etmeden yapılması sağlanmıştır.

Gönül Köprüsü: İnsandan İnsana Minareden Minareye...

Ramazan, Müslümanların birbirleri arasında bir gönül köprüsü olurken her şeylerini borçlu oldukları Rab’leriyle de bağlarını güçlendiren bir sebepti. Manevi olarak derinleşen duygu hâli, mahyalarla Müslümanlara sürekli bir çağrı ve nasihat olacaktır. Günümüzde çok daha kolay şartlarda kurulan mahyalar, Osmanlı Dönemi’nde çok zor şartlarda hazırlanmaktaydı. Ve aydınlatma kandillerle yapıldığı için biten kandil yağlarının yerine belirli aralıklarla yağlarının tekrar konulması gerekmektedir. Dolayısıyla mahyacılık sadece bir meslek olmaktan ziyade hem bir sanat hem de fedakârlıktı. Bu fedakârlığın da herhâlde

dünyada bir karşılığı olamazdı. Ancak birden fazla minaresi olan selatin (sultan) camilerine asılabilen mahyalarda başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennem azabından kurtuluş olan ramazanda bu anlayış üzere ayın başında, ortasında ve sonunda farklı mesajlar verilir. Minareler arasında kurulan mahyalar, âdetta Allah ile kul arasında kurulan gönül köprülerinin manevi simgeleri olmuştur.

Mahyalarla Allah ile kul arasında daha yakın bir bağ kurulurken kimi zaman bu bağ, birbirini tanımayan, belki de ruz-i mahşerde karşılaşacak olan insanlar arasında da kurulabiliyordu. Maddi durumu iyi olan tebaadan Müslümanlar, fakir mahallelerine gidip buradaki dükkânlara girerek günümüzde veresiye defteri dediğimiz “zimem defteri”ni alarak içerisinden rastgele bir yeri seçer ve borçlu olan fukaranın borçlarını öderdi. Veren elin alan eli bilmemesi şiarının en güzel örneklerinden biridir bu. Çünkü ne borcu silen kimin borcunu sildiğini bilir, ne de borcu silinen borcunu kimin sildiğini bilir! Günümüzde bu gelenek tekrar canlandırılarak kısmen de olsa yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Fitrelerin yanında zekâtlar da özellikle ramazan ayında verilmiştir. Hicri takvime göre yılın herhangi bir miladi ayına ve mevsime gelecek olan ramazan, hem verilen zekâtın daha fazla faziletli olması ümidiyle hem de her yıl verilmesi gerektiği için kolay hesap edilmesi düşüncesiyle bu ayda verilmiştir.

Bu Ayda Eğlenmek de Var!

Osmanlı'da ramazan elbette ki uhrevi bir derinliktir. Lakin bunun yanında başta Saray olmak üzere her yerde farklı eğlenceler de düzenlenmiştir. Özellikle teravîh sonrası başlayan eğlencelerle insanların daha keyifli vakit geçirmesi sağlanmıştı. Başta çocukların en çok sevdiği ve bir nevi sinema diyebileceğimiz gölge oyunu Karagöz-Hacivat olmak üzere, geleneksel tiyatro oyunları olan meddah ve orta oyunu yaygın eğlencelerdendir. Bunların dışında da farklı dönemlerde imkânlar dâhilinde farklı eğlenceler de düzenlemiştir Osmanlı ramazanında.

İşte Burada Eski Ramazanlar!

Osmanlı ramazanı da bu yazılanlardan ibaret değil elbet. Zaten burada esas olan, mazinin bir hatıra olarak anılmasından ziyade hayatımıza dokunabilmesi ve bize sunduğu o kadim tecrübelerle ibret olabilmesidir herhâlde! Modern dünyanın gündelik hayatı hızla topraklarımıza girerken, her geçen zaman bize “Nerede o eski ramazanlar?” dedirtmekte. Ramazan öncesinde yapılan zamlarla yahut oruç tutmayı sadece midenin aç kalmasından ibaret gösteren bir algı oluştu zihinlerde. Esasında eski ramazanları yaşamak ve yaşatmak bizim elimizde. Dinimizle kurduğumuz kuvvetli bağlar her yönüyle eski ramazanları yaşatacaktır bize. Dinimizle kendimiz arasında inşa edeceğimiz gönül köprüsü aradaki bu bağı tekrar kurmamızı sağlayacaktır.

Osmanlı ramazanları ya da eski ramazanların asıl amacı kâmil bir mümin ve eşref-i mahlukatı ortaya çıkarmaktı. Yani bizim de ihtiyacımız olan bir kemalatı koyar insana hedef olarak. Bu konuda Osmanlı'dan ve eski ramazanlardan alacağımız çok örnek olsa gerek. Mesela iftar vaktinde hazırlanan atıştırmalık “iftariyeler”, oruç açıldıktan sonra yenilir ve akşam namazı kılınırdı. Namazdan sonra asıl yemeğe geçilirdi. Mahyalarda yazılan

“Oruç tut ki sıhhat bulasın.” hadisi modern tıbbın da bize öğretisi ve tavsiyesi olarak karşımıza çıkar. Ayrıca “Müslüman Müslüman'ın kardeşidir.” hadisi-şerifinden hareketle dünyanın farklı coğrafyalarında yaşamaları dahi lüks görülen Müslüman kardeşlerimizin geçirdiği ramazanı da unutmamak gerek! Çünkü “Komşusu aç iken tok gezen bizden değildir.” ve bu nebevi söz ramazandan da beri değildir!

Tarihte bu ay neler oldu?

Mimar Sinan vefat etti.

(9 Nisan 1588)

Türkiye'de internet ağı ilk defa kullanıldı.

(12 Nisan 1993)

RTÜK kuruldu.

(13 Nisan 1994)

İlk yerli kâğıt imal edildi.

(18 Nisan 1936)

TBMM açıldı.

(23 Nisan 1920)

Kût'ül-Amâre zaferi kazanıldı.

(29 Nisan 1916)

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

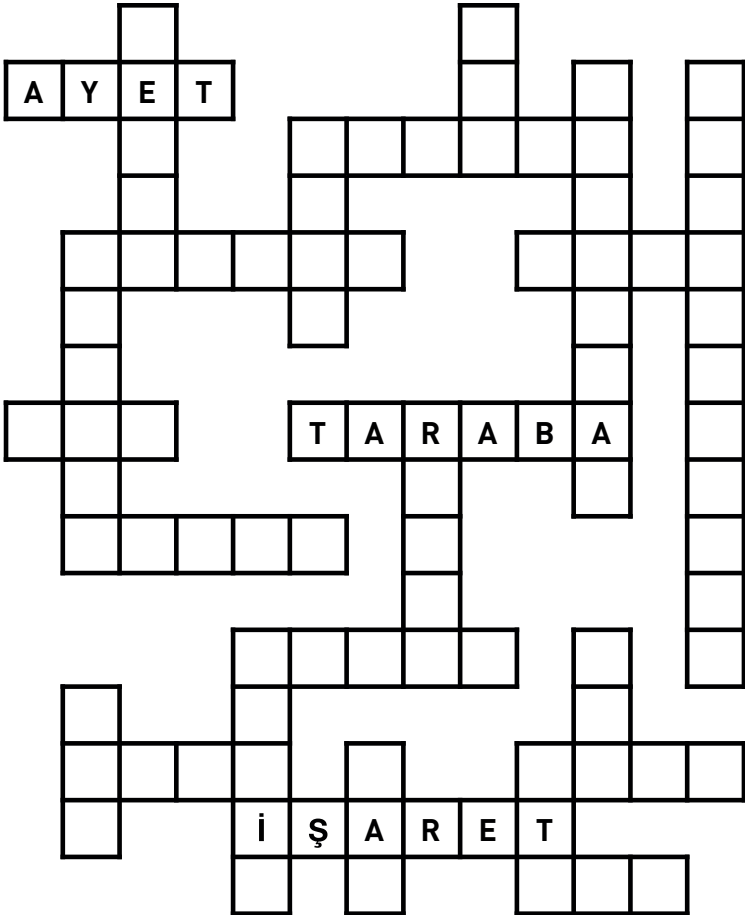
İd-i fitir	Bastaki kıllar	Renk veren madde	Kap	Zehir	Bir sure adı
Ülkemizin Asya'daki toprakları	Geçimlik		Hosluk, incelik	Üzüntü	
Müسابaka		Babasız		Namaz kırdıran kişi, önder	Çocuklar için özel hazırlanan ilk içecek
Bağışlama		Acara'nın başkenti			3,14... sabit sayısı
Giderme					Görüş yazısı
			Taharri	Askerî birlik	
Beyaz		Arı		Ateş karıştırma aracı	
Seyrek		Eğik olmayan			Gezinti teknesi
Eski dilde su					Derhâl
	Ayak direme			Boş	Saklanan takil
	Şiir yazan				
Kuvvetli sevgi			Hariç, iç karşıtı	Kaynak eser	
Avuç içi				İkinci ay	
		Küp, küp şeklinde olan		Ferment	
				Ülkemizin para birimi	
İsrail saldırılarında şehit olan Gazzeli küçük kız			Alev, yalaz		Develeri çöktürmek için çıkarılan ses
Bilgin			Yoksul		Kardeş
İlaç, deva			Yapı		Rey
	Tren				Değersiz, küçük görme
	Simge				
Uzak			Başsağlığı		
Acıkmış olan			Bir tür çörek		
	Destansı			Ağız ve dil duyusu	
	Yüksekokul				
		Kabul etmeme			
		Komutan			
Bir ağaç türü			Uzaklık bildirir ünlem		
Hangi kişi?			Malezyalı		
Gidiş					
Ateş					
	Arjantin plaka kodu			Arapça'da "ben"	Çizgi
	Cilt				
Bir besin maddesi		Bir yana olma, aleyh karşıtı			
Kuzu sesi		Esas, asıl			
İyilik, insan, lütuf					

SUDOKU

	6		8			5		
		5				3	6	7
3	7			6	5	8		9
6		9			2	1		
		1	4	8	9	2		
			3		6	9		
	5					4		
	1		5	4	7			3
	9	6		3	8		5	1

KELİME OYUNU

SON PEYGAMBER'İN GENÇ ARKADAŞLARI

■ Süreyya MERİÇ

Mazide, anda ve atide değişmeyen bir şey varsa o da gençliğe dair söylemlerdir. İnsanoğlunun gençlerle ilişkisi hep çetrefilli olmuştur. Antik Çağ filozoflarının metinlerinden başlayarak günümüze kadar gençlere dair söylemler maalesef şikâyet merkezinde olmuş, yetişkinler her ne kadar iyi niyetli olsa da gençleri biçimlendirme rolü üstlenerek kuşaklar arası çatışmaya zemin hazırlamışlardır. Gençlik, geçmiş ve gelecek arasında muvazenesi korunması icap eden bir köprüdür. Bugünün gençleri yarının yetişkinleridir. Toplum, millî ve manevi değerleri gençler vasıtasıyla geleceğe taşır. Bu nedenle kuşaklar arası çatışmaya mahal bırakmayan, sağlıklı bir iletişim üzerine inşa edilen söylemler geliştirmek, gençleri anlamak ve onlarla sağlıklı ilişkiler kurmak önemlidir.

Hız. Peygamber (s.a.s.) gençlerle kurduğu iletişimde bizlere örnek olmaktadır. Cesaret ve azmin zirvede olduğu bu dönemi hakkıyla değerlendiren, kalıplara sığmayan gençlik enerjisini doğru alanlara yönlendiren Allah Resulü, gençlerle iletişimde öncelikle onları dinlemeyi ve anlamayı öğütlemiş, ardından gençlere hem sorumluluk hem de yetki vererek toplumun aktif birer parçası hâline getirmeyi başarmıştır. Son Peygamberler'in Genç Arkadaşları adlı eser, bu peygamberî metodu günümüz insanına taşır. Prof. Dr. Seyfullah Kara, çalışmasında, Hız. Peygamber'in gençlerle kurduğu diyalogun boyutlarını ve onun gençlikle kurduğu irtibatı ele alır. "Bir Müslüman'ın gençlikle ilişkisi nasıl olmalıdır?" sorusuna Allah

Resulü'nün yaşamından cevaplar arar.

Her satırında "Nasıl bir gençlik?" sorusunun izi sürülen eserde, geleneksel değerlerin görmezden gelindiği, hesapsız bir dünya hayatının dayattığı, diğerkâmlığın rafa kaldırılarak bencilliğin geçer akçe sayıldığı modern dünyada sadece gençlere değil, onları yetiştiren topluma da bir yüzleşme teklif edilir.

Hız. Peygamber'in yetiştirdiği toplumda somutlaşan yüksek ruh ve ideallere sahip gençler, bugün de Müslüman toplumun eliyle yetiştirilemez mi? Toplum öncelikle kendi hata ve kusurlarını idrak edip Hız. Muhammed'in gençlerle kurduğu iletişimi örnek aldığında Asr-ı Saadet'in gençleri bugün de aramızda dolaşacak, yeni nesiller sağlam adımlarla yürüyecektir. Hız. Peygamber, gençleri toplumun aktif bireyleri kılmış, onların eğitimi ile doğrudan ilgilenmiştir. Gençleri sorumluluklara boğmamış, aynı zamanda onlara söz hakkı ve yetki de vererek kimini müsteşar, kimini vali olarak tayin etmiş, böylece onları toplumun taşıyıcısı konumuna yükseltmiştir. O; gençleri toplumun saygın birer üyesi olarak göz önünde bulundurmuş, onları ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirmiştir. Son Peygamber'in Genç Arkadaşları'nda "Tebliğ ve Eğitim Hayatında Gençlik", "Siyasi, İdari ve Askerî Hayatta Gençlik", "İçtimai, İktisadi ve Sportif Hayatta Gençlik" bölümlerinde Allah Resulü'nün gençlere hayatın her alanında nasıl değer verdiği ve onların bu alanlarda ne şekilde varlık gösterdikleri görülecektir.

RAMAZAN'DA

niyaz

Cumartesi

16.45

yeni

Selman Tuna

FREKANSLAR

4A(HD) FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

DIYANET TV

4A(SD) FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

Digiturk - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tivbu - 49. kanal

X f @ YouTube | diyanetv

PROF. DR. AYDIN TOPALOĞLU

ATEİZM ÇIKMAZI

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203